

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1907. Första Kammaren. N:o 25.

Lördagen den 6 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Dyrssen* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående utbyte af en kronan tillhörig tomtedel i 8:e kvarteret, Sparre, i Karlskrona mot en annan, enskild person tillhörig tomtedel i samma kvarter; och

2:o) angående försäljning af viss del utaf skogsinstitutets nuvarande tomt.

Herr talmannen tillkännagaf, att, efter det extra fiskalen i kungl. svea hofrätt, vice auditören A. Beskow på begäran entledigats från sin anställning såsom notarie i kammarens kansli, till notarie efter honom antagits amanuensen P. G. Widegren.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 64, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af egendomen n:o 1 i kvarteret Sjöhästen i Klara församling i Stockholm samt ett inom Riksdagen väckt förslag i ämnet.

Vid föredragning af herr *Wennbergs* nästlidne dag väckta och då bordlagda motion, n:o 57, om skrifvelse till Kungl. Maj:t

rörande undervisning i landthushållning, beslöt kammaren hänvisa denna motion till sitt tillfälliga utskott n:o 1.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den af herr *Lithander* under gårdagen afgifna, samma dag bordlagda motion n:o 58, i anledning af Kungl. Majts proposition med förslag till förordningar om frihamn och frilager.

*Lagförslag
ang. civila
tjänstnehaf-
vares rätt till
pension m. m.*

Föredrogs ånyo statsutskottets den 19 och 20 nästlidne månad bordlagda utlåtande n:o 51, i anledning af dels Kungl. Majts proposition till Riksdagen med förslag till lag angående civila tjänstnehafvares rätt till pension m. m. dels ock fyra i anledning af samma proposition väckta motioner.

I en den 12 januari 1907 till Riksdagen aflåten proposition (n:o 18) hade Kungl. Maj:t, under åberopande af ett vid propositionen fogadt utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen

A. att antaga i utlåtandet införd lag angående civila tjänstnehafvares rätt till pension,

B. att, därest sådan lag blefve af Riksdagen antagen, *dels* besluta

»1:o) att denna lag skall tillämpas såväl å den genom riksrådet Johan Skyttes donationsbref inrättade professuren vid Uppsala universitet som ock å sådan ordinarie eller extra ordinarie professur vid rikets universitet, till hvars innehafvare aflöningen, anslag af universitetets medel oberäknadt, utgår uteslutande i form af prebendepastorat, dock att i fråga om beräkning af pensionsunderlag för en hvar af nämnda professorer skall gälla, att pensionsunderlaget skall anses utgöra enahanda belopp, som för annan professur af det slaget vid samma universitet, där den ifrågavarande professuren finnes inrättad, samt att tjänstnehafvare därvid icke må tillgodoräknas ålderstillägg, med mindre han fullgjort de för annan likställd tjänstnehafvare för ålderstilläggs åtnjutande föreskrifna villkor;

2:o) att ej mindre de bestämmelser om pensionsrätt och skyldighet att för pensionsändamål vidkännas löneafdrag, hvilka stadgas genom särskilda nådiga kungörelser af den 27 augusti 1904 beträffande a) tillförordnade rektorer vid rikets allmänna läroverk, b) rektor vid högre lärarinneseminariet, c) lärare vid rikets folkskoleseminarier: i musik och sång, i teckning, i gymna-

stik eller i slöjd, äfvensom genom nådig kungörelse af den 9 juni 1905 beträffande tillförordnad rektor vid folkskoleseminarium, skola, äfven efter förenämnda lags antagande, fortfarande äga giltighet, än äfven hvad i öfrigt genom samma lag blifvit stadgad skall i tillämpliga delar gälla en hvar af dessa rektorer och lärare;

*Lagförslag
ang. civila
tjänstnehaf-
vares rätt till
pension m. m.
(Forts.)*

3:o) att de pensioner, som med tillämpning af nämnda pensionslag komma att beviljas, skola utgå: till tjänstnehafvare vid poststaten af postmedlen, till tjänstnehafvare vid tullstaten af tullmedlen, till tjänstnehafvare å patent- och registreringsverkets stat från »patent- och varumärksafgifters samt registreringsafgifters fond» samt till öfriga tjänstnehafvare från därtill särskildt anvisadt anslag; med förbehåll, att de medel, den fond eller det anslag, från hvilka pensionerna sålunda utbetalts, beredes godtgörelse från den i 11 § pensionslagen omförmälda pensionsfond med belopp, som svara mot pensionsfondens efter fastställd fördelningsgrund uträknade andel i pensionsutgifterna;

dels å ordinarie staten under tionde hufvudtiteln uppföra ett förslagsanslag å 100,000 kronor till pensionering, enligt pensionslagen, af civila tjänstnehafvare;

dels, såsom bidrag till bestridande af förvaltningskostnaden för en i hufvudsaklig öfverensstämmelse med i statsrådsprotokollet angifna grunder ordnad ny änke- och pupillkassa för civilstaten, likaledes å ordinarie staten under tionde hufvudtiteln uppföra ett bestämdt anslag å 35,000 kronor;

dels och medgifva, att från och med år 1893 uppkomna och härefter uppkommande behållningar å det till pensionsstaten för civila ämbets- och tjänstemäns änkor och omyndiga barn anvisade anslag å 45,000 kronor må tillfalla den nya änke- och pupillkassan för civilstaten med skyldighet för denna kassa att svara för utbetalning i behörig ordning af de till utgående från nämnda anslag redan anvisade pensioner»;

samt

C. att, under förutsättning af bifall till de under A. och B. framställda förslag, från riksstaten för år 1908 utesluta de å tionde hufvudtiteln nu uppförda ordinarie anslagen till civilstatens pensionskassa af tillhoppa 112,286 kronor.

I sammanhang med förevarande kungl. proposition hade utskottet till behandling förehaft följande inom Riksdagen väckta motioner, nämligen:

n:o 37 i Första Kammaren, däri af herr A. Hammarström hemställts, att Riksdagen vid antagande af Kungl. Maj:ts Riksdagen förelagda förslag till lag angående civila tjänstnehafvares rätt till pension måtte besluta den ändring i förslaget § 5, som erfordrades för att rätt till åtnjutande af hel pension måtte tillgodokomma betjante vid tullverkets lokalförvaltning, i likhet med

Lagförslag ang. civila tjänstinnehafvares rätt till pension m. m. (Forts.)

betjante vid kust- och gränsbevakningen, redan vid 62 lefnads- och 30 tjänsteår;
 n:o 93 i Andra Kammaren, däri herr *C. Wallis* m. fl. föreslagit, att i 5 § mom. e) af ofvanberörda lag efter orden »farmaceutiska institutet» måtte inskjutas ordet »tandläkareinstitutet»;
 n:o 177 i Andra Kammaren, i hvilken af herr *A. Thylander* m. fl. föreslagits, att pension måtte beviljas åt betjante såväl vid lokalförvaltningen som ock vid kust- och gränsbevakningen vid tullverket vid uppnådda 60 lefnads- och 30 tjänsteår; samt
 n:o 50 i Första Kammaren, däri herr *E. Kinberg* hemställt, att Riksdagen för sin del ville besluta, att 6 § i förevarande lag måtte ändras på det sätt, att det i tredje raden nedifrån af nämnda paragraf förekommande ordet »sextiotre» blefve utbytt mot »sextio».

Utskottet hade på andragua skäl hemställt,

A. att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herr Wallis' m. fl. omförmälda motion måtte, med afslag å herrar Hammarströms, Thylanders m. fl. samt Kinbergs i ämnet väckta motioner, antaga lag angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension, så lydande, som utskottets utlåtande utvisade;

B. att Riksdagen, därest ifrågavarande lag blefve af Riksdagen godkänd, måtte *dels* besluta,

1:o) att denna lag skall tillämpas såväl å den genom riksrådet Johan Skyttes donationsbref inrättade professuren vid Uppsala universitet som ock å sådan ordinarie eller extraordinarie professur vid rikets universitet, till hvars innehafvare aflönningen, anslag af universitetets medel oberäknadt, utgår utslutande i form af prebendepastorat, dock att i fråga om beräkning af pensionsunderlag för en hvar af nämnda professorer skall gälla, att pensionsunderlaget skall anses utgöra enahanda belopp, som för annan professur af det slaget vid samma universitet, där den ifrågavarande professuren finnes inrättad, samt att tjänstinnehafvare därvid icke må tillgodoräknas ålderstillägg, med mindre han fullgjort de för annan likställd tjänstinnehafvare för ålderstilläggs åtnjutande föreskrifna villkor;

2:o) att ej mindre de bestämmelser om pensionsrätt och skyldighet att för pensionsändamål vidkännas löneafdrag, hvilka stadgas genom särskilda nådiga kungörelser af den 27 augusti 1904 beträffande a) tillförordnade rektorer vid rikets allmänna läroverk, b) rektor vid högre lärarinneseminariet, c) lärare vid rikets folkskoleseminarier: i musik och sång, i teckning, i gymnastik eller i slöjd, äfvensom genom nådig kungörelse af den 9 juni 1905 beträffande tillförordnad rektor vid folkskoleseminarium, skola, äfven efter förenämnda lags antagande, fortfarande äga giltighet, än äfven hvad i öfrigt genom samma lag blifvit stad-

gadt skall i tillämpliga delar gälla en hvar af dessa rektorer och lärare;

3:o) att de pensioner, som med tillämpning af nämnda pensionslag komma att beviljas, skola utgå: till tjänst innehafvare vid poststaten af postmedlen, till tjänst innehafvare vid tullstaten af tullmedlen, till tjänst innehafvare å patent- och registreringsverkets stat från »patent- och varumärkesavgifternas samt registreringsavgifternas fond» samt till öfriga tjänst innehafvare från därtill särskildt anvisadt anslag; med förbehåll, att de medel, den fond eller det anslag, från hvilka pensionerna sålunda utbetalts, beredes godtgörelse från den i 11 § pensionslagen omförmälda pensionsfond med belopp, som svarar mot pensionsfondens efter fastställd fördelningsgrund uträknade andel i pensionsutgifterna;

dels å ordinarie staten under tionde hufvudtiteln uppföra ett förslagsanslag å 100,000 kronor till pensionering, enligt pensionslagen, af civila tjänst innehafvare;

dels, såsom bidrag till bestridande af förvaltningskostnaden för en i hufvudsaklig öfverensstämmelse med i statsrådsprotokollet angifna grunder ordnad ny änke- och pupillkassa för civilstaten, likaledes å ordinarie staten under tionde hufvudtiteln uppföra ett bestämdt anslag å 35,000 kronor;

dels och medgifva, att från och med år 1893 uppkomna och härefter uppkommande behållningar å det till pensionsstaten för civila ämbets- och tjänstemäns änkor och omyndiga barn anvisade anslag å 45,000 kronor må tillfalla den nya änke- och pupillkassan för civilstaten med skyldighet för denna kassa att svara för utbetalning i behörig ordning af de till utgående från nämnda anslag redan anvisade pensioner;

samt

C. att Riksdagen, under förutsättning af bifall till de under A. och B. framställda förslag, måtte från riksstaten för år 1908 utesluta de å tionde hufvudtiteln nu uppförda ordinarie anslagen till civilstatens pensionskassa af tillhoppa 112,286 kronor.

På framställning af herr talmannen beslöts, att förevarande utlåtande skulle till afgörande företagas sålunda, att det i punkten A. intagna lagförslag föredroges paragrafvis och, där någon paragraf innehölle flera moment, momentvis; att den föreslagna lagtexten icke behöfde uppläsas i andra fall, än då uppläsning begärdes; att vid föredragning af första paragrafen yttranden finge afgifvas om förslaget i dess helhet; att lagförslaget rubrik skulle föredragas efter den öfriga lagtexten och att sist skulle förekomma utskottets hemställan.

Punkten A.

Utskottets förslag till lag angående civila tjänst innehafvares rätt till pension.

*Lagförslag
ang. civila
tjänst innehaf-
vares rätt till
pension m. m.*

(Forts.)

Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.

1 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

Rätt till pension vid afgång från tjänst tillkommer, med de undantag och under de villkor som här nedan stadgas, en hvar ordinarie innehafvare af civil tjänst med lön å stat, som blifvit fastställd af Konungen och Riksdagen.

Herr Hammarström: Herr talman, mina herrar! Det är icke för att framställa några allmänna erinringar vid det föreliggande förslaget, som jag begärt ordet, men då debatten får omfatta förslaget i dess helhet, har jag önskat redan nu yttra några ord med afseende å 5:te paragrafen.

Som kammaren behagade finna, har utskottet ansett sig icke kunna förorda den motion jag väckt rörande en viss mindre jämkning i denna paragraf. Statsutskottets beslut har dock icke varit enhälligt, i det att tre utskottsledamöter från Andra Kammaren reserverat sig under framhållande af, att de ansett skäl förefinnas för bifall till motionen. Detta förhållande och den omständigheten, att, om jag får döma af ett tillägg i sjetten paragrafen, utskottets flertal äfven syntes hafva skänkt ett visst erkännande åt motiveringen för yrkandet i min motion, gör, att jag vågar taga kammarens tid i anspråk för att något närmare utveckla de skäl, som torde kunna tala för ett bifall till föreliggande motion.

Frågan gäller pensionsåldern för tullbetjäningen eller, närmare bestämdt, för tullbetjante vid lokalförvaltningen, det vill säga vid den fasta bevakningen. Jag kanske i det följande för korthetens skull får benämna dem tullvaktmästare, ty det är egentligen dem, det är fråga om. Jag har redan i min motion framhållit, att för närvarande samtliga tullbetjante äro berättigade till full pension vid 60 lefnads- och 30 tjänsteår. Häri afser nu förslaget den ändring, att hvad beträffar kust- och gränsbevakningsbetjante, alltså betjante vid den rörliga bevakningen, skall pensionsåldern framflyttas i likhet med hvad som för civila tjänstinnehafvare i allmänhet föreslagits, det vill säga med två lefnadsår. Hvad beträffar tullvaktmästarna har emellertid förslaget icke nöjt sig med en sådan framflyttning af pensionsåldern, utan där föreslås, att lefnadsårens antal skall ökas med icke mindre än fem och därjämte att tjänstårens antal också skall ökas med fem, så att hädanefter, under det kust- och gränsbevakningsbetjante skola vara berättigade till hel pension vid 62 lefnads- och 30 tjänstår, skall för tullvaktmästarna rätt till hel pension inträda först vid 65 lefnads- och 35 tjänstår. Alltså, förslaget afser först och främst att upphäfva den likställighet, som hittills ägt rum i afseende å pensionsåldern emellan kust- och gräns-

bevakningsbetjante å ena och tullvaktmästarna å andra sidan. Vidare afser förslaget en väsentligt större skärpning i pensionsvillkoren för tullvaktmästarna än för civila tjänst innehafvare i allmänhet.

Ser man nu till hvilka skäl, som kunna föreligga för förslaget i denna del, så har jag i min motion fäst uppmärksamheten på, att de skäl, som anförts och godkänts för att icke utsträcka pensionsålderns inträde hvad kust- och gränsbevakningsbetjante beträffar med längre tid än som i allmänhet för civila tjänst innehafvare ansetts rådligt, kunna i allt väsentligt tillämpas äfven på tullvaktmästarna. Jag skall icke närmare ingå på detta ämne nu, då jag redan i motionen utvecklat det, men jag vill dock hemställa, huruvida man verkligen, när man erkänner — hvilket gjorts från såväl Kungl. Maj:ts sida som af utskottet — att det icke lämpligen låter sig göra att med sextiofemåringar manövrera tulljakterna, huruvida, säger jag, man då verkligen kan tro det vara lämpligare att vid inloppsstationerna i våra yttre skärgårdar, när det gäller att vid hårdt väder angöra förbipasserande fartyg, hafva sextiofemåringar vid årorna och vid rodet? Eller tror man, att en sextiofemåring, giktbruten tullvaktmästare lämpligen kan sättas, vare sig ombord på fartyg eller i land, till hvilka slags bevaknings- eller visitationsgöromål som helst i ur och skur, natt och dag? För min del finner jag icke att man kan uppdraga en så skarp åtskillnad mellan de göromål, som å ena sidan kust- och gränsbevakningsbetjante och å andra sidan tullvaktmästarna hafva att ombesörja, att den föreslagna olikheten i pensionsålder därigenom låter sig försvaras. Det är nämligen, ofasdet tjänstgöringens mer eller mindre ansträngande beskaffenhet, så, att tullvaktmästare på vissa orter hafva att ombesörja enahanda slags göromål, som åligga kust- och gränsbevakningsbetjante. Jag har redan fäst uppmärksamheten på, att så är förhållandet med tullvaktmästarna i den yttre skärgården, och i gränsorterna mot Norge och Finland hafva tullvaktmästare att i rätt stor utsträckning fullgöra samma slags bestyr, som åligga gränssidarne. Om jag således icke kan finna att fullgiltiga skäl anförts för att uppdraga en förut icke existerande åtskillnad i pensionsåldern emellan betjante vid å ena sidan den rörliga och å andra sidan den fasta bevakningen, kan jag lika litet anse skäl i och för sig förefinnas för en så väsentlig framflyttning af pensionsåldern för vaktmästarna som från 60 till 65 år. Det torde väl vara, såsom också statsrådet och chefen för finansdepartementet påpekat, erfarenheten, som man bör hålla sig till, när det gäller att afgöra i fråga om olika slag af tjänst innehafvare hvilken lefnadsålder, som lämpligen bör bestämmas för rätt till full pension. Jag har i min motion citerat ett uttalande af statsrådet i detta ämne. Äfven utskottet har citerat det. Jag skall emellertid be att för dem af herrarne, som till

*Lagförslag
ang. civila
tjänst innehaf-
vares rätt till
pension m. m.*

(Forts.)

Lagförslag ang. civila tjänstinnehafvares rätt till pension m. m. äfventyrs icke erinra sig det, nu få återgifva detsamma. Det är icke långt. Statsrådet yttrade:

»Härvid synes det mig som borde i alla de fall, där redan på grund af vunnne erfarenhet särskilda bestämmelser i nu förevarande hänseende visat sig vara af nöden, afseende mera fästas vid dessa erfarenhetsrön än vid upprätthållandet af en teori, för hvilken tillräckligt praktiskt underlag ännu icke torde kunna anses förefinnas. Man måste nämligen förutsätta, att, där hittills i fråga om pensionsålder afvikelser gjorts från den vanliga regeln, sådant undantag kommit till stånd först efter sorgfälligt öfvervägande af de på frågan inverkan omständigheterna.»

Det är alltså erfarenheten, till hvilken herr statsrådet, såsom mig synes med fullt fog, hänvisar. Hvad säger då erfarenheten i detta fall, hvarom nu är fråga? Jag har samtidigt med att jag väckte min motion låtit anställa en undersökning, huru förhållandena gestaltat sig i landets tre största städer, Stockholm, Göteborg och Malmö, under den senaste femårsperioden och därvid funnit, att hvad Stockholm och Göteborg beträffar samtliga tullvaktmästare, som under den perioden uppnått sextio års ålder, hafva anhållit om afsked med pension samtidigt med att de uppnådde de sextio åren; i Malmö har förhållandet varit, att en enda stått kvar öfver sextioårsåldern, men endast under ett halft år eller knappt så länge. Jag är öfvertygad om att, därest undersökningen hade utsträckts till de medelstora städerna, skulle resultatet där blifvit väsentligen enahanda. På de mindre platserna, där tjänstgöringen icke är så ansträngande, kan det väl däremot hända, att tullvaktmästarna kunna stå kvar i tjänsten något längre än till sextio års ålder, men antalet tullvaktmästare, som äro anställda där, är så försvinnande litet. Om jag endast håller mig till de tre nämnda städerna, så är i det närmaste halfva antalet af hela tullvaktmästarekåren stationerad på dessa tre platser. Vidare kan man måhända säga, att den omständigheten, att en vaktmästare afgår vid 60 år, bevisar ingenting. Han tar sin pension och nöjer sig med den. Men om man gör klart för sig å ena sidan, att tjänstinnehafvare i allmänhet bruka vilja sitta kvar så länge de möjligen kunna sköta sin tjänst och å andra sidan att tullvaktmästarnes inkomster reduceras genom afskedet med minst hälften af hvad de åtnjutit under tjänstetiden, och om man tillika besinnar, att det icke är antagligt, att de vid en så framskriden ålder kunna förskaffa sig andra inkomster, utan att de äro hänvisade till sin lilla pension, därest de icke möjligen under tjänstetiden kunnat spara något, så tror jag, att man utan större risk kan af den gjorda undersökningen draga den slutsatsen, att tullvaktmästarna i regel äro utslitna vid 60 års ålder.

Pensionskommittéerna hafva såsom skäl för utsträckning af pensionsåldern i allmänhet anført, till att börja med, att medel-

lifslängden ökats under senare tider. Om nu detta också gäller i fråga om tullvaktmästarnes modellifslängd, vill jag lämna därhän; men i hvarje fall torde det väl icke vara tillräckligt att endast fästa sig vid huru länge de lefva, utan då det gäller sådana tjänster som dessa, som icke kunna tillbörligt uppehållas med mindre deras innehafvare äro vid full kroppslig vigör, tror jag, att frågan lämpligare bör ställas så: Huru länge äro dessa betjante tjänstbara? Och af hvad jag nyss anfört torde väl kunna anses framgå, att deras tjänstbarhet i regel icke sträcker sig långt utöfver sextio år. Man skulle kunna säga att jag, med den uppfattning jag sålunda har, konsekvent borde yrkat på pensionsålderns bibehållande vid sextio lefnadsår. Men jag har naturligtvis icke varit blind för det förhållandet att, då förslaget afser att utsträcka pensionsåldern för civila tjänstinnehafvare i allmänhet, man med fog kunnat sätta i fråga någon utsträckning äfven för tullbetjante. Jag har alltså velat framhålla erfarenhetens vittnesbörd för att visa, att för den ytterligare skärpning utöfver de två åren, som här är fråga om, nämligen till fem år, för den finnas icke fullgiltiga skäl anförda.

Kommittéerna hafva framhållit en annan anledning till allmän utsträckning af pensionsåldern, nämligen att besparingar skulle kunna på detta sätt åstadkommas i statsverkets pensionsutgifter. Jag tror, att icke heller denna synpunkt har synnerligen stor betydelse för frågan, allra minst vid en framflyttning af pensionsåldern ända till sextiofem år. Först och främst bör härvid erinras, att dessa betjante hafva att tillvarataga mycket viktiga fiskaliska intressen. Det är därför af yttersta vikt, att staten kan vara förvissad om, att de äro fullt tjänstedugliga, eljest är det nog möjligt att hvad som sparas i pensionsutgifter, och mera därtill, kan förloras på annat håll. Men äfven bortsedt från detta förhållande tror jag, att de besparingar, man kan påräkna, icke blifva så stora. Skall man använda dessa sextiofem-åringar i tjänst, ligger det i sakens natur, att under de sista tjänståren befälet kommer att spara dem så mycket som möjligt. Det torde exempelvis icke blifva vanligt att först använda dem till dagtjänstgöring och därefter i tur och ordning beordra dem till nattjänstgöring. Utan förhållandet blir nog, att i stor utsträckning kommer extra personal att i stället användas äfven där de ordinarie icke begärt tjänstledighet. Detta ytterligare anlåtande af extra arbetskrafter kommer naturligtvis i sin ordning att medföra ökade kraf från dessa extra betjante på upprättande af nya ordinarie befattningar för dem; och hvad kommer då egentligen att återstå af besparingarna?

Med hvad jag nu anfört har jag naturligtvis icke velat rikta något klander vare sig mot Kungl. Maj:ts förslag i denna del eller mot utskottets flertal. Kungl. Maj:ts förslag har ju gått så långt i tillmötesgående mot tullverket, som uttryckligen

*Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.*

(Forts.)

*Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.*

(Forts.)

begärts från generaltullstyrelsens sida, då styrelsen senast afgaf utlåtande i pensionsfrågan. Men, på sätt jag i motionen framhållit, torde väl knappast detta styrelsens utlåtande få anses bevisa, att man utan risk kan framflytta pensionsåldern för dessa betjante ända till 65 år. Vid alla föregående tillfällen — och de hafva varit många — då styrelsen yttrat sig i denna fråga, har det med kraft gjorts gällande, att det är förenadt med stor risk att utsträcka pensionsåldern för tullvaktmästarne. Jag vill icke trötta kammaren med att närmare redogöra för alla dessa uttalanden; jag vill endast framhålla ett par stycken. Då styrelsen år 1869 afgaf förslag till tullverkets stater för år 1871, anförde styrelsen på då förekommen anledning, att styrelsen icke ville i hvad tjänstemännen beträffade ifrågasätta annan pensionsålder än den som gällde för civila tjänstemän i allmänhet. Men däremot betonade styrelsen kraftigt behovet af att den gällande lägre pensionsåldern bibehölles för samtliga till bevakningen hörande betjante, äfven de vid den stationära tullbevakningen anställda. Och vidare, när styrelsen år 1895 afgaf utlåtande beträffande 1894 års pensionskommittés förslag, så yttrade styrelsen rörande särskildt pensionsåldern för bevakningspersonalen, att styrelsen senast uti underdånigt utlåtande den 9 november 1869 angående regleringen af tullverkets stater för år 1871 framhållit behovet däraf, att denna personal med sin synnerligen ansträngande tjänstgöring fortfarande finge äga rätt att vid uppnådda sextio lefnadsår med full pension ur tullverkets tjänst afgå, och »att styrelsen i allmänhet icke af någon sedermera vunnen erfarenhet funnit sig äga anledning frångå sin sålunda uttalade öfvertygelse».

Nu har emellertid den senaste pensionskommittén, oakadt sådana erinringar, anført, att den icke hade någon betänklighet vid att föreslå ett utsträckande af pensionsåldern för alla tullbetjante till sextiofem år. Med all respekt för kommitténs auktoritet, tror jag dock, att det hade varit önskligt, att kommittén gentemot de bestämda uttalanden, som från generaltullstyrelsen vid så många olika tillfällen framkommit, hade framlagt skäl hvarför den hyste denna bestämda uppfattning. Jag erinrar i detta sammanhang, att både Kungl. Maj:t och utskottet underkänt denna kommitténs uppfattning, för så vidt det gäller kust- och gränsbevakningsbetjante, och då är det ju icke säkert, att kommitténs uppfattning behöfver vara mera ofelbar i hvad det gäller tullvaktmästarne. För att nu emellertid sätta auktoritet emot auktoritet och anförä en, som svårligen torde kunna fränkännas vitsord, ber jag att få meddela, att tullverkets läkare i Stockholm, professor Sondén, i ett den 8 februari 1907 afgifvet utlåtande gjort följande uttalande:

»Utan tvifvel har kungl. generaltullstyrelsen framlagt fulla skäl för att pensionsåldern för kust- och gränsbevakningen icke

sättes högre — nämligen än 62 lefnads- och 30 tjänstar — men däremot synas stora skäl finnas att pröfva, huruvida icke äfven de tullverkets lokalförvaltning tillhörande betjante böra tillerkännas förmånen att tidigare än vid 65 lefnads- och 35 tjänstar erhålla hel pension. Under en längre följd af år har undertecknad såsom läkare för tullverkets betjante i Stockholm haft tillfälle att iakttaga de förhållandena, under hvilka de lefva, och jag kan icke annat än anse deras arbete i hygieniskt hänseende i flera afseenden ganska ogynnsamt och frestande. Dels tillåter nämligen tjänstgöringstiden icke tullbetjante att iakttaga normala måltidstider, utan de äro vanligen hänvisade att hvar, när och hur de kunna, tillfredsställa sitt behof af föda. En olämplig diet och oregelmässiga eller till och med skadliga vanor hafva icke sällan häraf blifvit en följd, och digestionsrubbingar hafva också ingalunda varit sällsynta.

Dels hafva, såsom bekant, tullbetjante att en à två gånger i veckan fullgöra nattvakt, ofta i ur och skur. Allt för ofta har erfarenheten visat, att dessa nattvakter äro i hög grad pressande, att de ofta synas framlocka eller förvärra rheumatiska åkommor och att de äfven ofta visat sitt skadliga inflytande genom att framkalla eller gifva fart åt sjukdomar i andningsorganen.

Då arbetet sålunda åtföljes af större sjukdomsrisker än åtskilligt annat arbete, synes detta förhållande böra tagas i betraktande vid fastställande af pensionsåldern.»

Jag tror, att man med denna auktoritets uttalande för ögonen icke bör tillmäta alltför mycket afscende åt kommitténs bestämda uttalande i motsatt riktning.

Den föreliggande frågan är i själfva verket för tullverket själfvt ingalunda obetydlig. Det är af vikt, på sätt jag förut framhållit, att tullverket kan lita på de betjante, som användas i tjänstgöring, och det är naturligtvis äfven för personalens egen skull önskligt, att de icke bibehållas i tjänst längre än de äro tjänstdugliga. De utgifter, som skulle tillskyndas statsverket genom bifall till min motion, äro dessutom, på sätt jag visat, obetydliga, om ens några. Jag har också tyckt mig finna, att icke ens utskottets pluralitet i sak haft så mycket att invända mot förslaget, men jag finner ju helt naturligt, att utskottet tvekat att på en enskild motionärs förslag tillstyrka en, låt vara obetydlig, ändring i det kungl. förslaget. Emellertid hyser jag den förhoppning, att de formella skäl, som sålunda kunnat hafva varit bestämmande för pluraliteten inom utskottet, icke skola få väga alltför tungt vid frågans afgörande här i kammaren, ens för statsutskottets egna ledamöter. Jag hoppas således, att utskottets ledamöter icke alltför energiskt motsätta sig en så obetydlig förändring, för hvilken det, såsom de nog måste medgifva, finns ganska kraftiga skäl. Icke heller fruktar jag, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet och hans kolleger

Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.

(Forts.)

Lagförslag ang. civila tjänstinnehafvares rätt till pension m. m. skola på något sätt kunna missbilliga en så obetydlig jämkning i det kungliga förslaget. Hvad generaltullstyrelsen beträffar, har jag förvissat mig om, att den gissning jag tillåtit mig uttala i motionen angående skälen för styrelsens tillstyrkande eller, rättare sagdt, angående anledningen till att styrelsen, såsom den själf uttryckt sig, icke velat motsätta sig förslaget, att den gissningen, säger jag, var riktig. Verkliga anledningen till att styrelsen icke velat motsätta sig förslaget var helt enkelt misströstan att kunna genomdrifva hvad styrelsen ansåg riktigt för hela personalen. Man tyckte då, att det var bättre att söka få något än att förlora allt. Lika säkert är emellertid, att generaltullstyrelsen endast med tillfredsställelse skulle hälsa den förändring till det bättre för verket och dess personal, som jag i min motion tillåtit mig påyrka.

(Forts.)

Under sådana förhållanden, och då det lärers finnas mycket goda utsikter för att Andra Kammaren skall bifalla den vid femte paragrafen af herrar D. Persson, K. Starbäck och J. T. Larsson afgifna reservationen, vågar jag rikta en varm och vördsam vädjan till denna kammare att äfven den behjärtar de skäl, jag nu tillåtit mig anföra.

Efter härmed slutad öfverläggning godkändes den föredragna paragrafen.

2 och 3 §§.

Godkändes.

4 §.

Denna paragraf lydde enligt

Kungl. Maj:ts förslag:

Pension är till sitt belopp antingen *hel* eller *afkortad*.

Hel pension utgör samma belopp som det för tjänstnehafvaren vid tiden för hans afgång från tjänsten gällande pensionsunderlag.

Utskottets förslag:

Pension är till sitt belopp antingen *hel* eller *afkortad*.

Hel pension utgör samma belopp som det för tjänstnehafvaren vid tiden för hans afgång från tjänsten gällande pensionsunderlag; *dock skall, för tjänstnehafvare, som under kortare tid än fem år innehaft den tjänst, från hvilken afgång äger rum, beloppet af hel pension utgöra en femtedel af sammanlagda beloppen af de högsta pensionsunderlag, hvilka under hvar och*

ett af de senast förflutna fem åren varit för tjänstinnehafvaren gällande; och skall, därest sådan tjänstinnehafvare under någon del af nämnda tid, utan att tillika innehafva tjänst, som i denna lag afses, innehaft annan statstjänst, med hvilken rätt till pension är förenad, pensionsunderlag beräknas jämväl för den tid, sådan tjänst innehafts, och därvid tillämpas de i 3 § gifna föreskrifter.

*Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.
(Forts.)*

Afkortad pension utgör viss del af hel pension och beräknas på sätt i 7 § föreskrifves.

Där vid beräkning af pensions belopp detta icke slutar å helt tiotal kronor, skall det ökas till närmast högre tiotal kronor.

Afkortad pension utgör viss del af hel pension och beräknas på sätt i 7 § föreskrifves.

Där vid beräkning af pensions belopp detta icke slutar å helt tiotal kronor, skall det ökas till närmast högre tiotal kronor.

Herr Trygger. I 4 §, sådan den af Kungl. Maj:t blifvit föreslagen, har utskottet gjort en förändring, som går ut på, att en afvikelse skulle ske från den regeln, att pensionen bestämmes efter en tjänst som pensionstagaren innehar vid sin afgang. Utskottets förslag innebär, att den, som vid sitt afskedstagande icke innehaft sin tjänst, i 5 år, ej skulle få beräkna pension efter det för denna tjänst gällande pensionsunderlaget, utan att pension skulle beräknas sålunda, att den komme att utgöra en femtedel af sammanlagda beloppen af de högsta pensionsunderlag, hvilka under hvart ett af de senast förflutna 5 åren varit för tjänstinnehafvaren gällande.

Grunden till detta tillägg är eu sträfvan att förekomma, att en person befordras endast i afsikt att han skall få en högre pension. Man vill förekomma dylika missbruk i fråga om befordran. Man har emellertid icke tagit hänsyn till, att det finns åtskilliga fall, då en person synnerligen sent befordras till den plats, från hvilken han afgår. Det finns, säger jag, åtskilliga fall, då en person icke kan ha innehaft sin plats i 5 år, detta utan att något missbruk i fråga om befordran föreligger och utan att något som helst kan anses ligga honom till last. Jag tänker t. ex. på vissa förhållanden vid universiteten. I fråga om åtskilliga professorer, hvilka borde vara jämngoda eller eljest likställda, har man af ekonomiska skäl infört den skillnaden, att vissa professorer gjorts till ordinarie, medan andra blifvit endast extra ordinarie, men så att de extra ordinarie professorerna rycka upp till ordinarie professorer, så snart vederbörande platser blifva lediga. Här kommer ju den rena tillfälligheten att spela

Lagförslag
ang. civila
tjänst innehaf-
vares rätt till
pension m. m.

Forts.)

in. Antag att vi ha 7 professurer i ett fack, hvaraf 5 ordinarie och 2 extra ordinarie. På ett och samma år utnämnas kanske här 2 professorer, hvaraf den ena blir den femte ordinarie professorn, den andra däremot blir den första extra ordinarie professorn. De äro måhända ungefär lika gamla, men det kan inträffa, att den extra ordinarie professoru rycker upp till ordinarie kanske först när han är nära pensionsåldern. Denne har nu haft otur med afseende å aflöningen under hela sin tjänstgöringstid; men skall han därjämte ytterligare, om jag så må uttrycka mig, bestraffas genom att hans pension också blir för minskad? Det är väl föga billigt.

För öfrigt synes det mig, som om denna fruktan för att befordran skall ske i syfte att skaffa personer högre pension är oberättigad. Vore den ock berättigad, skulle man för öfrigt ej sakna medel att komma åt dem, som göra sig skyldiga till sådant orättnätigt förfarande.

Det är likväl icke blott af detta skäl, som jag icke kan ansluta mig till utskottets förslag, utan äfven om man skulle vilja gå i den riktning, som utskottet gjort, undrar jag huruvida det är möjligt att formulera bestämmelsen så, som här har skett.

Enligt utskottets förslag skall pensionen bestämmas sålunda, att sammanlagda beloppet af högsta pensionsunderlagen för de sista 5 åren divideras med 5. Om nu emellertid en person under något af dessa sist förflutna 5 år icke innehaft en stats-tjänst, som är förenad med pension, så blir det icke något pensionsunderlag för det året, och detta medför en väsentlig minskning af hans pensionsbelopp. Vi kunna taga ett exempel. Under 3 år af de sista 5 har en person innehaft statstjänst, hvilken icke är förenad med pensionsrätt; under 2 år har han innehaft den plats, från hvilken han nu afgår. Om man nu utgår ifrån, att högsta pensionsunderlaget för denna plats är 5,000 kronor och tilläppar de af utskottet föreslagna bestämmelserna, så ställa sig beräkningarna sålunda: 3 år utan pensionsunderlag, det gör $0 + 0 + 0$, och vidare 2 år å hvardera 5,000 kronors pensionsunderlag, det gör $5,000 + 5,000 = 10,000$. Divideradt med 5 gör detta 2,000 kronor. I stället för 5,000 kronor får denne person således blott 2,000 kronor i pension. Om man vill stadga såsom här är föreslaget, bör man åtminstone hafva en tilläggsbestämmelse, gående ut på, att ifrågavarande person under alla omständigheter skulle vara berättigad till den pension, som han egt åtnjuta, därest han fortfarande innehaft en tidigare plats, som varit förenad med pensionsrätt. Om man tänker sig att ifrågavarande person under den föregående tiden, innan han fick den sista platsen, innehaft en tjänst, där pensionsunderlaget var 4,000 kronor, är det väl icke rimligt att han, därför att han blifvit befordrad, skall få sämre pension, än han skulle fått, därest han bibehållit den plats han förut innehaft — sämre på

den grund att han under ett års eller några års mellantid icke haft en plats, som varit förenad med pensionsrätt.

På dessa skäl hemställer jag, herr grefve och talman, om bifall till Kungl. Maj:ts förslag i förevarande paragraf.

*Lagförslag
ang. civila
tjänstnehaf-
vares rätt till
pension m. m.*
(Forts.)

Friherre Palmstierna: Den sist ärade talaren yrkade bifall i afseende å förevarande paragraf till Kungl. Maj:ts förslag i motsats till utskottets förslag. Denna lag kan ju hvarken delvis eller i sin helhet blifva föremål för gemensam votering. Därför har utskottets förslag också i många fall framgått ur, om jag så må uttrycka mig, en s. k. kompromiss, ty alla hafva varit intresserade för att lagen skulle blifva antagen, och har man då icke kunnat få igenom hvad man helst önskade i vissa detaljer, så har man å ömse håll fått göra medgifvanden.

Såsom herrarne måhända sett, har pensionskommittén föreslagit, att pensionen skulle utgå med en tiondel af de senaste 10 årens pensionsunderlag. Det blir, menar kommittén, det matematiskt rättvisa. Under 10 år har en tjänstnehafvare inbetalt olika afgifter till pensionskassan; man räknar då ut, hvad tiondelen blir af de sista 10 årens pensionsunderlag. Denna uppfattning delades länge af åtskilliga utaf utskottets ledamöter. Andra däremot fasthöllo vid Kungl. Maj:ts förslag. Då framhölls, något som antydes i utskottets betänkande och som äfven påpekats af den siste värde talaren, att det kan hända att personer befordras så att säga i sista stund, naturligtvis icke blott för att få en högre pension, utan naturligtvis också därför att de tjänat staten länge och väl och till belåtenhet. När det så blir fråga om befordran till en ledig högre plats, är det icke att undra på, om man säger: ja, denne person kanske icke precis är vuxen den högre posten, men han är något gammal, det är därför synd om honom; om han har ett år eller två kvar, får han ju snart pension och kan icke just hinna göra så mycken skada. Man har invändt, att det vore ett oberättigadt misstroende att tänka sig det något dylikt skulle kunna inträffa. Ja, men härfå skulle dock mer än ett exempel kunna anföras.

För militärerna är föreslaget, att de skola hafva innehaft sin nya befattning i minst 2 år för att kunna beräkna pension därefter. Med afseende å civila tjänstnehafvares pension sammanjämkades då åsikterna så, att man enades om att pensionen i de flesta fall skulle utgöra samma belopp som det för tjänstnehafvaren vid tiden för hans afgang från tjänsten gällande pensionsunderlag. Detta innebar således en högst betydlig skillnad mot hvad kommittén och en del af utskottet föreslagit, de nämligen, som ville hålla på en tiondel af de sista 10 årens pensionsunderlag. Å andra sidan kunde man emellertid icke neka till, att fall af missbruk kunna inträffa och att detta om

Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.

(Forts.)

möjligt bör förekommas; därför införde man bestämmelsen om en femtedel af pensionsunderlaget under de sista 5 åren.

Det är väl ganska sällan som en person i vanliga fall, när han tar afsked, icke innehaft platsen i 5 år. Häremot framhölls dock nyss exempel på motsatsen från universiteten. Ja, mycket kan hända, och lagen kan icke förutse alla möjliga fall: kan den förutse de flesta fall, torde det vara bra. I det exempel, som härvidlag anfördes, framhölls för öfrigt, att personen i fråga under 2 år haft tjänst, som icke varit förenad med pensionsrätt. Men då han varit utan pensionsberättigad statstjänst i 2 år, skulle han ju kunnat riskera hela pensionen! Enligt utskottets förslag vinner man då den fördel, som icke förut stod till buds, nämligen att man kan få afkortad pension, om man icke haft samma tjänst i 5 år.

Jag tror, att det finns fullgiltiga skäl att bifalla utskottets förslag. De däri företagna sammanjänkningarna äro verkligen gjorda med så pass besvär, att om det icke föreligger alldeles bestämda skäl att företaga ändringar, det nog är bäst att antaga förslaget i sin helhet.

Herr greve och talman, jag tillåter mig yrka bifall till stats utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas i enlighet med utskottets förslag, dels ock, af herr *Trygger*, att motsvarande paragraf af Kungl. Maj:ts förslag i ämnet skulle godkännas.

Härefter gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på antagande af utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

§.

För denna paragraf hade utskottet föreslagit följande lydelse:

Rätt att komma i åtnjutande af hel pension inträder:

för manlig tjänstinnehafvare vid uppnådda sextiosju lefnadsår och trettiofem tjänstår;

för kvinnlig tjänstinnehafvare vid uppnådda sextio lefnadsår och trettio tjänstår;

dock att sådan rätt inträder:

a) för ämneslärarinna vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna samt blindundervisningsanstalterna: vid femtiofem lefnads- och tjugufem tjänstår;

b) för tjänsteman, som varit anställd vid beskickning eller konsulat i Ostasien minst tio år: vid sextio lefnads- och trettio tjänstår;

c) för provinsialläkare: vid sextiotvå lefnads- och tjugusju tjänstår;

d) för läkare vid hospital eller asyl för sinnessjuka, betjänte vid tullverkets kust- och gränsbevakning, gymnastiklärare äfvensom de vid blindundervisningsanstalterna anställda lärare: vid sextiotvå lefnads- och trettio tjänstår;

e) för lärare vid universiteten, karolinska mediko-kirurgiska institutet, tekniska högskolan, gymnastiska centralinstitutet, farmaceutiska institutet, *tandläkareinstitutet*, undervisningsanstalterna för barnmorskor, veterinärinstitutet, fria konsternas akademi och musikalska akademiens konservatorium äfvensom för länsveterinärer: vid sextiofem lefnads- och tjugufem tjänstår;

f) för bevakningspersonalen vid fångvårdsanstalterna, postvaktbetjänte, betjänte vid tullverkets lokalförvaltning, andra ämnes- och öfningslärare vid statens läroverk än de under d) och e) särskildt angifna äfvensom landsbruksingenjörer samt tjänstemän och betjänte vid den lokala skogsförvaltningen: vid sextiofem lefnads- och trettiofem tjänstår;

g) för chefen för medicinalstyrelsen och chefen för landbruksstyrelsen: vid sextiosju lefnadsår och tio tjänstår såsom chef för den styrelse enhvar af dem tillhör.

Vid förevarande paragraf hade afgifvits reservation af herrar *D. Persson*, *K. Starbäck* och *J. T. Larsson*, hvilka ansett, att herr Hammarströms i ämnet väckta motion bort af utskottet tillstyrkas och att följaktligen beträffande ingressen till punkten A samt mom. d och f af § 5 utskottet bort hemställa,

A. att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition samt herrar Wallis' m. fl. och Hammarströms oförmälda motioner, må, med afslag å herrar Thylanders m. fl. och Kinbergs i ämnet väckta motioner, antaga följande

»Lag

§ 5.

Rätt att komma i åtnjutande af hel pension inträder:

d) för läkare vid hospital eller asyl för sinnessjuka, betjänte vid tullverkets *lokalförvaltning* samt kust- och gränsbevakning, gymnastiklärare äfvensom

f) för bevakningspersonalen vid fångvårdsanstalterna, postvaktbetjänte, andra ämnes- och öfningslärare vid statens läroverk än de

Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.

Stycket näst före mom. a).

(Forts.)

Herr Törneblad: Då man läser ingressen till 5 §, får man en öfvertygelse, som är svår att rubba, men då man sedan med denna paragraf sammanställer 8 §, så finner man att 8 § innehåller något, som är stridande emot den 5:te. Det är därför jag tillåter mig att redan nu beröra 8 §, enär affattningen af den 5:te egentligen icke kan definitivt bestämmas, utan att man tar tillbörlig hänsyn till den 8:de. Båda dessa paragrafer äro lika enligt statsutskottets förslag, enligt Kungl. Maj:t proposition och i hufvudsak enligt kommitténs betänkande.

Det står nu i 5 § »Rätt att komma i åtnjutande af hel pension inträder:

för manlig tjänstinnehafvare vid uppnådda sextiosju lefnadsår och trettiofem tjänstår.» Det är nu alldeles klart, att, om en innehafvare af domareämbete har uppnått 67 lefnadsår och 35 tjänstår, då är han enligt 5 § absolut berättigad till hel pension.

Något helt annat står det i 8 §: »Tjänstinnehafvare, som afgår från tjänsten utan att därtill vara skyldig enligt bestämmelserna i 6 §, vare icke berättigad till pension; dock att innehafvare af domareämbete, som uppnått sextiosju lefnads- men icke trettiofem tjänstår, må, därest tjänstären icke understiga tio, äga erhålla afkortad pension i förhållande till tjänstårens antal.»

Enligt 5 § har alltså en domare, som vill afgå vid 67 års ålder, absolut rätt till hel pension, enligt 8 § åter är han förbjuden att erhålla sådan pension. Det är visserligen till tröst för honom bifogadt ett tillägg, att om han uppnått 67 lefnadsår men icke 35 tjänstår, kan han få afkortad pension. Detta är emellertid en helt annan sak, det upphäver icke stadgandet i 5 §, ty detta hänför sig till dem, som uppnått 67 lefnads- och 35 tjänstår. Det är särskilda bestämmelser för domare i 8 §; det talas där om 67 lefnads- men icke 35 tjänstår. Ser man på kommitténs motivering till 8 §, så står man alldeles tröstlös. Det heter där: »Därest en tjänstinnehafvare skulle taga afsked från sin tjänst, utan att sådana förhållanden föreligga, att han enligt bestämmelserna i 6 § är skyldig att afgå, har kommittén ansett en sådan tjänstinnehafvare icke böra vara berättigad till erhållande af någon pension». Det är samma kommitté, som nyss föreslagit, att han vid 67 lefnads- och 35 tjänstår skall vara ovillkorligen berättigad till pension. Det är en tolkning, som jag icke begriper; andra må tolka den, jag kan det icke!

Så fortsätter kommittén: »För att emellertid icke betaga innehafvare af domareämbete den rätt till pension, som vid uppnådda sextiosju lefnadsår tillkommer andra, i 5 § icke särskildt nämnda tjänstinnehafvare, har kommittén gjort undantag från

namnda regel för innehafvare af domarämbete, som uppnått sextiosju lefnads- men icke trettiofem tjänstår.»

Det är således alls icke samma sak, som står i 5 §.

Nu har det sagts mig, att vid tillämpningen skulle man väl kunna se på meningen med stadgandet i 5 § och att således en innehafvare af domarämbete, som fyllt villkoren enligt 5 §, skulle trots 8 § kunna få sin pension. Detta tror äfven jag, eller jag vill åtminstone hoppas det, men jag är naturligtvis icke säker på, att man kan folka lagen i strid med dess egna bestämmelser.

Det vore visserligen möjligt att göra ett tillägg till 5 § med hänvisning till den 8:de, så att den absoluta rätten, som proklameras i den 5 § — jag talar om den absoluta rätten till pension utan afseende på tjänstår, vare sig man bestämmer lefnadsåren till 60, 62 eller 67 — skulle modifieras i 5 § genom hänvisning till den 8 §. Att framställa förslag på rak arm om ändring i stadgandena i en lag torde väl emellertid knappast en jurist tilltro sig, än mindre då en lekman. Jag har endast velat tillåta mig fästa uppmärksamheten på den obestriddiga motsägelse, som här föreligger.

Friherre Palmstierna: Den siste ärade talaren framställde visserligen icke något yrkande, men jag anser mig dock böra söka bemöta hvad han yttrade. Den obestriddiga brist på öfverensstämmelse mellan de särskilda stadgandena här, hvaröfver han klagade, har jag för min del icke kunnat finna, och det är ledsamt, att den ärade talaren icke hade tillfälle att i statsutskottet öfvervara frågans behandling — där hade han eljest kunnat få de nödiga upplysningarna.

I § 5 står, att rätt till hel pension inträder för manlig tjänstinnehafvare vid 67 lefnadsår och 35 tjänstår. Sedan står det, att den, som icke har 35 tjänstår, icke har rätt till pension. Detta synes mig således vara klart. Enligt § 8 har innehafvare af domarämbetet den speciella favören, att äfven om han icke har 35 tjänstår, får han dock pension, ehuru en afkortad sådan, naturligtvis i förhållande till tjänstårens antal. Detta är en förmån, som domarena ha framför alla andra, ty dessa få icke utom i händelse af vissa särskilda olycksfall, pension annat än vid uppnådda 67 tjänstår och 35 lefnadsår. Detta framgår också af kommitténs motivering. Jag kan alltså icke finna annat än att saken är alldeles klar.

Herr Törneblad: Jag erkänner mycket gärna, att genom den åberopade bestämmelsen i slutet af § 8 en särskild förmån är tillagd innehafvare af domareämbetet, men jag kan icke alls finna det vara någon förmån för honom hvad som stadgas i första delen af samma § 8, sammanställd med § 5. Enligt § 5 är

*Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.*

(Forts.)

Lagförslag ang. civila tjänst innehafvares rätt till pension m. m. domare berättigad till hel pension vid 67 lefnads- och 35 tjänstår; enligt § 8 åter är han icke berättigad till sådan pension, ty han är icke skyldig att afgå vid denna ålder, utan först vid 70 år. Enligt ordalagen således skulle han, därest han afgår vid 67 lefnads- och 35 tjänstår, icke få någon pension.

(Forts.)

Herr statsrådet Swartz: Jag måste erkänna, att det nog förefinnes en liten otydlighet i redaktionen af den del af § 8, hvarå den siste ärade talaren fäste uppmärksamheten, och jag hade för min del gärna sett, om ett förtydligande i denna del blifvit vidtaget. Jag tror emellertid icke, att saken i praktiken kommer att bli föremål för någon som helst tvekan, och jag stöder detta mitt antagande, förutom på sakförhållandets egen inneboende natur, äfven i någon mån på den följande delen af § 8, där det heter: »— — — dock att innehafvare af domar- ämbete, som uppnått sextiosju lefnads- men icke trettiofem tjänstår, må, därest tjänståren icke understiga tio, äga erhålla *afkortad* pension i förhållande till tjänstårens antal.» Detta kan jag för min del icke tolka på annat sätt — och är öfvertygad om att det i praktiken kommer att så tolkas — än att därigenom bekräftas, att domare vid 67 lefnads- och 35 tjänstår är berättigad till *hel* pension. I hvarje fall har det varit meningen att stadga just det.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren godkände nu föredragna del af § 5.

Mom. a) och b).

Godkändes.

Mom. c.)

Herr Björck: I § 5 moment c) föreslås, att rätt till hel pension inträder för provinsialläkare vid 62 lefnads- och 27 tjänstår. Jag vill härvid fästa uppmärksamheten på en sak, nämligen att en del läkare ha att räkna med två olika slags tjänstår. Så är förhållandet med extra provinsialläkare och stadsläkare. De få nämligen räkna tjänstår för befordran, men icke för pension. Detta gör, att då de bli provinsialläkare efter att förut ha varit extra provinsialläkare eller stadsläkare, få de börja räkna sina tjänstår för pension först från utnämningdagen. Nu är det så, att medelåldern för befordran till provinsialläkare ligger mellan 44 och 45 år. Den kan icke komma tidigare, emedan konkurrensen är så stor. Såsom en följd däraf skulle således pensionsåldern för dem inträda först vid 71 à 72 år. Detta är en orimlighet. Medellifslängden för provinsialläkarne

sätter man till några och sextio år, men pensionsaldern skulle för dem inträda först vid 71 å 72 år, således först sedan de för länge sedan äro döda. Och för öfrigt, äfven om en och annan skulle lefva så länge, kan det icke vara för det allmänna gagneligt att i dessa befattningar ha kvar kraftlösa gubbar, som knappt kunna draga sig fram, och låta dem gå allmänheten till handa med de ansträngande bestyr, som i dessa tjänster förekomma. Jag vet icke, hvarför icke extra provinsialläkare och stadsläkare äfven skulle kunna få för pension tillgodoräkna sig åtminstone några af de tjänstår, som de verkligen ha. I deras instruktion står, att de vid befordran få räkna tjänstår i likhet med civile läkare i statens tjänst. Nu äro de verkligen på sätt och vis i statens tjänst, ity att de för staten ha att förrätta vissa uppdrag; de kunna genom Konungens befallningshafvandes förordnande skickas ut på epidemisjukresor och Konungens befallningshafvande eller domare kunna påkalla deras biträde för rättsmedicinska besiktningar och obduktioner. De ha således samma göromål i dessa fall som de ordinarie provinsialläkarne, men de åtnjuta för dessa särskilda förrättningar icke någon aflöning af staten annat än reseersättning och dagtraktamenten, ersättningar som ju icke äro att taga med i räkningen; i öfrigt äro de hänvisade till att försörja sig på enskild praktik. Om nu personer från dessa befattningar öfvergå till provinsialläkaretjänst — och det är i allmänhet af dem, som provinsialläkarekåren rekryteras — så är det, såsom redan sagts, klart, att de med här föreslagna bestämmelser icke skulle kunna någonsin intjäna det behöfliga antalet tjänstår eller åtminstone, om de då ännu äro i lifvet, för länge sedan skulle vara alldeles otjänstbara. Då invänder man, att de kunna taga afsked tidigare och få afkortad pension. Ja, det kan man säga. Men en läkare har verkligen så stora utgifter för sina studier, hans kurser äro så dyra, att det icke är sannolikt att han, då han kommer till den ordinarie tjänsten, är skuldfri, utan han har då fortfarande dryga amorteringar att verkställa, och det kan således icke gärna väntas, att han skall kunna lägga af något för sin framtid. Han kan således icke heller undvara full pension, då ålderns dagar komma. År 1904 gjorde medicinalstyrelsen hos Kungl. Maj:t hemställan om att Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen besluta, att i den tjänstgöringstid af 25 år, hvilken vore stadgad såsom ett af villkoren för provinsialläkares rätt till pension å allmänna indragningssstaten och hvilken utgjorde en af förutsättningarna för provinsialläkares förpliktelser att vid viss lefnadsålder afgå från tjänsten, finge inräknas högst 5 år, tillbragta i utöfning af vare sig sådan extra provinsialläkaretjänst eller stadsläkaretjänst, hvarmed varit förenad rätt att vid befordran räkna tjänstår lika med civile läkare i statens tjänst. Då detta förslag framkom, glädde det mycket de ifrågavarande extra provinsialläkarne och stadsläkarne.

*Lagförslag
ang. civile
tjänstnehaf-
vares rätt till
pension m. m.*

(Forts.)

Lagförslag ang. civila tjänstnehafvares rätt till pension m. m. (Forts.)

Regeringen intog likaledes en välvillig ställning till förslaget, som förordades af statsutskottet. Det antogs också i Första Kammaren utan diskussion. För min del kan jag nu icke inse, hvarför de skäl, som då betydde så mycket, icke fortfarande skulle äga samma giltighet *nu* och hvarför saken icke kommit fram i nu föreliggande förslag. Det är sant, att frågan år 1904 föll i Andra Kammaren, men det var såsom man sade på den grund, att man ville invänta en allmän reglering af pensionsförhållandena. En sådan har ju nu här kommit, men här har man icke återupptagit den år 1904 ifrågasatta förbättringen för bemalde läkare, utan de ha sett sina illusioner att vid rimlig ålder bli pensionerade ramla. Hos dessa befattningshafvare råder således ett stort missnöje, och man kan icke undra däröfver. Af den tryckta petition, som utdelades här i går, finna herrarne, att de extra provinsialläkarnes ställning ingalunda är afundsvärd, och det hade därför icke varit för mycket, om de hade fått tillgodoräkna sig åtminstone en del af sina tjänstår såsom extra provinsialläkare äfven för pension.

Jag skulle nu helst för min del vilja återupptaga det nämnda, år 1904 framställda yrkandet, men då ingen motion i ämnet nu blifvit väckt, torde det icke gå för sig. Herr talmannen skulle säkerligen finna sig förhindrad att göra proposition på ett sådant yrkande, ifall det framställdes. Jag har därför ingen annan utväg än att yrka afslag å mom. c), på det att det tills vidare måtte förbli vid status quo beträffande provinsialläkarnes pensionsförhållanden. Det nuvarande förhållandet är nämligen bättre än hvad här föreslagits, ty här ha ju ifrågasatts 27 tjänstår i stället för de nu föreskrifna 25; och två tjänstår *till* betyda mycket för orkeslösa gubbar, som närma sig 70-talet.

Mitt förslag är således, att de pensionsbestämmelser, som nu gälla för dessa läkare enligt det kungl. brefvet af den 10 juli 1884, måtte bibehållas, tills saken kan komma upp på nytt för ernående af ett gynnsammare sakernas tillstånd, hvilket jag hoppas snart skall ske; och att så skall ske är ju något som så uppenbart ligger äfven i allmänhetens intresse, att jag icke tviflar på att den opinionsvind, som blåste år 1904, skall kunna väckas på nytt, och frågan då bli löst i en, som jag anser, lycklig riktning.

Jag ber att få betona, att jag här icke talat i egen sak, ty jag hör i det fallet till »*beati possidentes*». Jag blef provinsialläkare redan vid 35 år och således enligt nu gällande bestämmelser pensionsberättigad redan vid 60 år. Detta kunde gå för sig på *den* tiden, men *nu* är sådant omöjligt. Hade jag för öfrigt något eget intresse i saken, skulle herrarne nog ha sluppit att höra på mig i dag, men så är icke fallet; jag talar här endast för mina fattiga kamrater, och jag är säker på, att afhjälpan det af deras nöd också ligger herrarne om hjärtat. De begära ju

för närvarande icke annat, än att man måtte låta dem få behålla hvad de hafva; och detta är ju en mycket anspråklös begäran, som herrarne väl ej vilja neka dem.

Jag ber således, herr talman, att få yrka afslag å mom. c) och att alltså de nu gällande bestämmelserna rörande provinsialläkares pensionering måtte få fortfarande gälla, det vill säga att provinsialläkare efter 60 lefnadsår och 25 tjänstår i statens tjänst, däraf minst 20 år såsom provinsialläkare, skulle å allmänna indragningsstaten vara berättigad till pension med 4.000 kronor om året.

*Lagförslag
ang. civila
tjänstnehaf-
vares rätt till
pension m. m.
(Forts.)*

Herr Hägglund: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag anhåller vördsamt om några få ögonblicks benägen uppmärksamhet. Jag kan icke annat än på det lifligaste understryka och instämma i de skäl, som här blifvit anförda för bifall till herr Hammarströms motion. Det kan hvarken ur statsekonomisk eller humanitär synpunkt vara klokt och än mindre billigt att söka vid tjänsten kvarhålla sådana, om hvilka man af en lång erfarenhet väl vet, att de äro utslitna till följd af tjänstens beskaffenhet, som dagligen utsätter dem för hälsofaror. Det kan nämligen icke nekas till, att dessa tullvaktmästare eller betjante vid tullverkets lokalförvaltning i regel äro oförmögna att göra sin tjänst vid 62 års ålder. Därest omröstning i denna punkt kommer att äga rum, skall jag därför med min röst biträda den af herr Daniel Persson m. fl. i ämnet afgifna reservationen.

För min ringa del kan jag därjämte icke underlåta att passa på tillfället och säga, att det synes mig obilligt att icke medgifva extra provinsialläkare och stadsläkare rätt att, där så behöfves, få för pension tillgodoräkna sig fem år af den tid, de tjänstgjort såsom extra provinsialläkare eller stadsläkare. En extra provinsialläkare fullgör, såsom här redan blifvit påpekad, i allt väsentligt samma tjänsteåligganden, som åligga provinsialläkare. Men staten betalar i regel icke ett enda öre för denna tjänstgöring. Vid sådant förhållande synes det mig icke vara för mycket begärdt, att staten åtminstone tillåter dessa ämbetsmän att, då de blifva oförmögna att vidare tjänstgöra, få, om så behöfves, tillgodoräkna sig fem år af den tjänstgöring, de haft för statens räkning, utan att därför af staten ha erhållit någon godtgörelse. För öfrigt, mina herrar, är det väl bekant, att det stora flertalet af extra provinsialläkare ha det väl knappt, särskildt som de vanligen ha att betala ganska dryga räntor på sina studieluckor. Det vore väl då billigt, att staten sökte att för dem göra det litet mindre bekymmersamt, då ålderns dagar komma. I detta afseende ber jag således att få biträda det yrkande, som här blifvit framställt af herr Björck.

Kommer jag så till sist till en tjänstemannakår, som statsmakterna — jag ber att få betona detta — synas vilja ställa på

*Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.*

(Forts.)

fördubblad inknappning, såväl då det gäller aflönning som då det är fråga om pension. Herrarne förstå väl hvilken kår jag menar; jag afser länsmanskåren. Det kan väl hända, att det icke anses fullt opportunt, att jag här, så att säga, står och talar i egen sak, men jag kan likväl icke vid detta tillfälle underlåta att påpeka det orimliga i att begära, att en länsman skall tjänstgöra, till dess han nått 67 års ålder. Det behöfver väl knappast för herrarna erinras, att länsmannens tjänstgöring är af beskaffenhet att hårdt slita på hans krafter, så att han i de flesta fall blir vid långt tidigare ålder oförmögen att tjänstgöra, och det är väl olämpligt att vid tjänsten kvarhålla utslitna gubbar, då tjänstgöringen är af den beskaffenhet, att mången gång kräfvdes både kraft och mod. Det fordras icke så litet sådant för att kunna äfven vid oroliga tillfällen upprätthålla lag och ordning, särskildt i våra dagar. Slåss man bakom knuten, så är det länsmannens skyldighet att skynda ut och taga fast slagskampen, och detta sker mången gång under sådana förhållanden, att den, som icke har skyldighet därtill, icke alls skulle vilja titta ut. Men länsmannen måste göra det; han har skyldighet att återställa lugnet. I ur och skur skall han ut och efterspana brottslingar af alla slag, företaga resor och vandringar för deras gripande, mången gång på obanade vägar och stigar till ödliga trakter, dit brottslingen flytt undan och dit ingen vill följa länsmannen. Tro herrarne, att en 67 års utsliten gubbe så villigt skall kunna förmås att gifva sig ut på dylika äfventyr? Själf är jag visserligen icke så gammal, men jag har sett åtskilliga andra länsmän i den åldern och vet af erfarenhet, att de helt naturligt under ålderns tryck ställa sig ganska ovilliga, då det gäller dylika besvärliga och farliga tjänsteförättningar.

Enligt det nu föreliggande förslaget skulle emellertid dessa illa aflönade tjänstemän bli tvungna att stå kvar i tjänsten ända till 67 år, ehuru de i många fall långt förut icke kunna fylla de plikter, som tjänsten kräfvor. Det är uppenbart, att man genom dylika bestämmelser i hög grad äfventyrar den allmänna ordningen och rättssäkerheten, utan att man därigenom vinner någon egentligen afsevärd besparing.

Jag har velat påpeka detta för att hålla öppen möjligheten att snart återkomma med ett yrkande om en förändring i nu antydda hänseende. För närvarande kan jag emellertid helt naturligt icke framställa något dylikt yrkande, enär någon motion eller reservation icke blifvit i sådant hänseende väckt. Men jag har, som sagdt, velat hålla öppen möjligheten att återupptaga saken, om möjligt redan nästa riksdag. Jag tror, att denna fråga är så viktig och betydelsefull, att den förtjänar att snart åter upptagas. För närvarande har jag emellertid, som sagdt, icke något yrkande att i denna fråga framställa.

Friherre Palmstierna: Den siste ärade talaren pakallade herrarnes uppmärksamhet för ännu en tjänstemannakår, nämligen för länsmännen. Han framställde visserligen icke något yrkande i detta hänseende, men jag skall dock be att något få sysselsätta mig med hvad han yttrade.

*Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.*

(Forts.)

Jag vill då börja med att säga, att jag, såsom för detta landshöfding, naturligtvis har stora sympatier för denna kår, och för min del har jag gjort allt hvad jag kunnat för att de skulle få en förhöjd aflöning. Från det län, för hvilket jag varit höfding, framställdes förslag i sådant hänseende redan för åtskilliga år sedan, ty det kan icke nekas till, att dessa tjänstinnehafvare äro ganska illa situerade, särskildt då deras aflöning af flera skäl, vid hvilka jag nu icke vill uppehålla mig, har sjunkit ganska betydligt under senaste tiden.

Hvad pensionsåldern angår, är det emellertid att märka, att beträffande länsmännen liksom beträffande hela landtstaten för närvarande icke finnes föreskrift om skyldighet att afgå vid viss ålder, hvarför de också ganska ofta, åtminstone i det sydliga Sverige, tjäna kvar till långt öfver 65 år. Vid 65 år äro de berättigade att få pension, men de äro icke skyldiga att afgå. Det är sant, att i det nu föreliggande förslaget pensionsåldern blifvit för dem framflyttad med två år i så måtto, att de först vid 67 i stället för 65 lefnadsår blifva berättigade till pension, men detta är icke annat än hvad som här föreslagits för tjänstemän i allmänhet, så att de ha visst icke blifvit ställda i ogynnammare ställning än alla andra. Det är naturligtvis för hvar och en fördelaktigt att bli pensionsmässig så tidigt som möjligt, och jag vill likaså erkänna, att det i länsmanstjänsten kan förekomma många tillfällen, då han väl behöfver äga full kraft, så att man ur sådan synpunkt kunde anse det önskvärdt att länsmännen blefve pensionerade vid 60 år eller åtminstone vid 65 år. Men, som sagdt, detta förslag har dock icke ställt dem i sämre ställning än alla andra tjänstemän. Den egentliga skillnaden här är, att länsmännen enligt detta förslag bli tvungna att afgå vid den allmänna pensionsåldern, hvilket de för närvarande icke äro. Emellertid har beträffande länsmännens pensionsålder intet yrkande blifvit framställt.

Däremot har af herr Björck påyrkats, att moment c), rörande pensionsåldern för provinsialläkare, skulle afslås. Jag ber då att få betona, att provinsialläkarne enligt förslaget icke komma i sämre ställning än nu. Pensionsåldern är för dem liksom för alla andra framflyttad två år, det vill säga till 62 år från 60 år. Såsom jag emellertid nyss påpekade, har detsamma ägt rum öfver hela linjen för alla tjänstemän. Då nu statistiken visar, att för provinsialläkarne liksom för alla öfriga lefnadsåldern på senaste tiden ökats med minst två år, så bör ju däraf följa, att utan olägenhet tjänstårens antal kan sättas till 27 i stället för

Lagförslaget ang. civila tjänstinnhafvares rätt till pension m. m. 25. Därutinnan har heller icke vederfarits den något annat, än hvad som föreslagits för alla andra. Däremot har den fördelen beviljats dem, att de skola kunna få afkortad pension, om de icke ha inne fullt 27 tjänstår. Den fördelen åtnjuta de icke för närvarande, ty om en provinsialläkare nu icke har 25 tjänstår eller 60 lefnadsår, får han icke någon pension alls.

(Forts.)

Det nyss framställda yrkandet gick nog icke heller egentligen ut på någon ändring i detta hänseende, utan föranleddes egentligen däraf, att provinsialläkarne icke få för pension tillgodoräkna sig de år, som de ha tjänstgjort såsom extra provinsialläkare och stadsläkare. Men detta är ju icke heller fallet nu, så att icke heller i det hänseendet innebär förslaget någon afvikelse från hvad som för närvarande gäller.

I § 16 af förslaget stadgas, att tjänstår för erhållande af pension beräknas bland annat afven för den tid, under hvilken tjänstens innehafvare i statens tjänst haft extra ordinarie anställning eller förordnande. Nu är emellertid förhållandet med dessa extra provinsialläkare och stadsläkare, att de icke ha amställning i statens tjänst, utan i kommuns eller kommuners. Men frågan därom, huruvida de det oaktadt böra få för pension från staten tillgodoräkna sig denna tjänstgöring, hör följaktligen strängt taget icke till denna lag, utan är en särskild fråga, som bör behandlas särskildt för sig. År 1904 framställdes ju särskildt förslag om att de skulle få tillgodoräkna sig en del af sin tjänstgöringstid såsom extra provinsialläkare eller stadsläkare, och en dylik särskild framställning är det också, som här bör göras, därest man vill vinna det antydda syftmålet. Jag antager också, att, om detta förslag nu blir lag, Kungl. Maj:t sedan i sinom tid kommer in med förslag till Riksdagen i sådant hänseende, och att Riksdagen då bifaller hvad den säkert redan år 1904 skulle ha bifallit, om den då icke velat afbida en fullständig lösning af pensionsfrågan.

Här talades om den klagoskrift från de extra provinsialläkarne, som utdelats här i kammaren; men när är skriften daterad? Jo, år 1900, och de förhållanden, öfver hvilka de extra provinsialläkarna då klagade och i hvilka de önskade ändring, torde icke ha med denna lag att göra.

Ehuru jag således villigt medgifver det billiga i att provinsialläkarne få för pension tillgodoräkna sig visst antal af sina tjänstår såsom extra provinsialläkare eller stadsläkare, kan jag dock icke finna, att den saken hör ihop med den nu förevarande lagen, och jag kan icke se, att de lida den minsta orätt, om, på sätt jag nu tillåter mig yrka, utskottets hemställan i mom. c) vinner kammarens bifall.

Herr Nyström, Carl: Det är sant, att den inlaga, som inkommit till förmån för extra provinsialläkarna, daterar sig från

det är, som den föregående talaren nämnde, men denna inlaga innefattar så viktiga synpunkter och rättfärdiga önskningsmål i afseende på deras ställning, att den här också måste framhållas. Jag tänker icke trötta kammaren med några detaljer af denna framställning, utan vill endast påpeka, att den bevisar — hvad som nu är minst lika sant som år 1900 — nämligen först att extra provinsialläkarnas antal *ökats* i högst betydlig grad och att således deras inverkan på läkarevården blifvit mer och mer viktig. Men, har antalet af extra provinsialläkare ökats, är också klart, att om orättvisa mot dem utöfvas, är summan, så att säga, af orättvisa större i samma mån som ökningen är betydlig. Det är första synpunkten.

*Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.*

(Forts.)

Den andra synpunkten — och den är framhållen nu likasom år 1900 — är, att deras ställning är betänkelig, emedan den är i hög grad beroende af allehanda lokala makter, som kunna inverka på ett sätt, som är allt annat än öfverensstämmande med läkarens uppgift och verksamhetsart.

Det tredje uttalandet framhåller slutligen, att ett förslag, som ställer i utsikt en pension, som icke skulle utfalla förrän i sena gubbåldern, naturligtvis är, så att säga, ett hån mot den pensionskräfvande.

Under sådana förhållanden och då det, som statsutskottet nu bjuder, tycks vara absolut oantagligt, har jag icke något annat att göra än instämma i den föregående talarens yrkande om afslag å utskottets hemställan, hvilket afslag — jag fäster uppmärksamheten därpå — innefattar, att det nuvarande tillståndet skall fortsättas. Och detta betyder pension för provinsialläkare vid 60 lefnads- och 25 tjänstår, hvaraf 20 såsom provinsialläkare.

Herr Montgomery: Som representant från de trakter af landet, där det är mycket stora provinsialläkaredistrikt, och jag till följd däraf känner, hvilket ofantligt slitande arbete provinsialläkarna på landet hafva, kan jag icke uraktlåta att säga några ord med afseende å det förslag till pension för dem, som nu föreligger.

Provinsialläkarnas ställning är helt olika andra tjänstemäns, därigenom att de förra komma till sin befattning först vid äldre år, under det andra statens tjänstemän börja vid unga år och befordras från grad till grad. Därigenom komma de i tillfälle att skaffa sig ett högre antal tjänsteår. Provinsialläkarna komma, som sagdt, först vid mognare år till sin befattning, och statistiken visar ungefär 45 års medelålder för provinsialläkaren, då han utnämnes. Skall han nu hafva 27 tjänsteår, så blir han 72 år, innan han blir pensionsmässig, men lagen säger, att han skall taga afsked vid 70 år. Följaktligen blir det högst få, som få full pension. Det är uppenbart, att det är ett misstag och ett förbiseende, som här gjort sig gällande. Därför borde detta

Lagförslag ang. civila tjänst innehafvares rätt till pension m. m. rättas, innan lagen antages. Då frågas: hur skall detta rättas? Jo, antingen genom att extra provinsialläkare och stadsläkare, som visserligen icke äro i statens tjänst, men som hafva snarlika skyldigheter som provinsialläkarna hvad statens angelägenheter beträffar, fastän de hafva lön af kommunen i stället för af staten, få räkna tjänsteår under tiden och därigenom få antalet tjänsteår fullt, eller också genom att tjänstetiden minskas, hvarigenom de få möjlighet att erhålla pension. Vi veta, att här är förslaget, att lärarna i allmänhet skola redan efter 25 tjänsteår få pension. Då vill jag fråga: är icke en provinsialläkares göromål fullt ut lika slitande till kropp och själ som någonsin lärarnas? Då vore väl rimligast att bestämma, att äfven en provinsialläkare med 25 tjänsteår skulle vara pensionsmässig? Därigenom blir det möjligt för läkaren att, då han tjänstgjort denna tid, vid 70 års ålder erhålla pension. Att nu tänka sig möjligheten att få ett beslut, att extra provinsialläkare också skulle få pension, är icke tänkbart. Den frågan får framtiden taga hand om. Därför instämmer jag i herr Björcks yrkande, preciseradt så till vida, att provinsialläkare vid 60 lefnads- och 25 tjänsteår, hvaraf 20 tjänsteår såsom provinsialläkare, måtte vara berättigade till full pension. Detta moment c) i 5 § skulle alltså ändras därhän, att det komme att lyda »för provinsialläkare: vid 60 lefnads- och 25 tjänsteår, af hvilka 20 år såsom provinsialläkare».

Herr Cederberg: Med anledning af hvad här yttrats om pensioneringen af provinsialläkare och extra provinsialläkare ber jag att få erinra, att en kommitté för närvarande arbetar för förbättring af sjukvården på landet.

Såsom ledamot i denna kommitté kan jag upplysa, att speciellt frågan om pension för extra provinsialläkare upptagits af denna kommitté och inom kommittén ägnats ett mycket vidlyftigt arbete, samt att hufvudorsaken, hvarför icke kommittéarbetena hunnit afslutas i deras helhet, är, att denna pensionsfråga icke hunnit slutbehandlas. Jag kan vidare om förhandlingarna i kommittén upplysa, att de bland annat gå ut på att aflägsna de olägenheter, som bestå däri, att provinsialläkarna ofta nog icke nå sitt fulla antal tjänsteår, förrän de äro långt öfver 60 år.

Jag vill icke göra något yrkande, men jag har velat lämna dessa upplysningar, för den händelse kammaren skulle finna dem hafva något inflytande på den nu debatterade delen af pensionsfrågan.

Herr Anderson, Albert: Enligt hvad som inhämtas af Kungl. Maj:ts proposition och äfven af utskottets förslag, har man nu utsträckt såväl lefnads- som tjänsteåldern mot hvad nu gäller för pensions erhållande. Så äfven i den nu föredragna punkten. Anledningen härtill ligger tydligt däri, att enligt sta-

tistiska beräkningar, hvilka äro officiella och måste anses för tillförlitliga, lifslängden under de senare åren betydligt ökats. I detta afseende ber jag att få meddela något rörande den återstående medellifslängden för män vid fyllda 60 år. Enligt dödlighetsförhållandena under åren 1816—1840 var återstående medellifslängden för dessa något öfver 12 år, men enligt dödlighetsförhållandena under åren 1891—1900 var den återstående lefnadslängden för män nära 15 1/2 år. Således har lifslängden ökats med öfver 3 år på denna tid. Och det är väl obestriddigt, att i samma mån som lifslängden ökas, måste också tiden för arbetskraften eller förmågan att verka ökas.

Hvad nu särskildt provinsialläkarna beträffar, så har redan en föregående talare fäst uppmärksamheten på bestämmelserna i 17 § i detta lagförslag, där det heter:

»Tjänstår för erhållande af pension enligt denna lag beräknas icke allenast för tid, under hvilken tjänstinnehafvaren innehåft tjänst, som i denna lag afses, utan äfven för tid, under hvilken han innehåft annan statstjänst eller ock i statens tjänst haft extra ordinarie anställning eller förordnande.»

I afseende å beräkning af tjänstår är det nu föreliggande lagförslaget mycket gynnsammare för provinsialläkarna än nu gällande bestämmelser. Tillökningen i pensionsåldern för provinsialläkarna är så obetydlig, att ej heller detta torde böra föranleda någon tveksamhet, men jag ber här tillika att få fästa uppmärksamheten på, att enligt 6 § tjänstinnehafvare, som finnes vara af sjukdom eller minskad arbetsförmåga urståndsatt att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänsteåligganden och som, därest rätt till hel pension inträder, sasom förhållandet skulle blifva med provinsialläkare, vid 62 år, uppnått en ålder af minst 60 år, skall vara skyldig att afgå. Att få tillräckligt antal tjänsteår för provinsialläkare med den utvidgning i fråga om beräkning af tjänsteår, som statsutskottet här föreslagit, finner jag icke möta någon svårighet. För min del anser jag, att utskottets förslag bör antagas, och jag yrkar således bifall till detsamma.

Friherre Gripenstedt: Jag skall icke yttra mig blott om detta moment beträffande provinsialläkarna, utan något mera i allmänhet. Här hafva nu två läkare uppträdt, visserligen understödda af lekmän, och vilja hafva ändring i de föreslagna pensionsbestämmelserna för provinsialläkare. Förut har under själfva principdebatten herr Hammarström velat få ändring beträffande tullvaktbetjäningen. Jag antager, att herr Kindberg kommer att göra ändringsyrkande, när man kommer till skogstjänstemännen. Och Herr Hägglund har talat om länsmännen, dock utan att göra något yrkande, hvilket jag finner vara fullt korrekt, då ingen motion i denna sak föreligger.

*Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.*
(Forts.)

*Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.*

(Forts.)

Hvart skall det taga vägen, om man börjar rubba och ändra hvarje moment, efter hvad som hvar och en tycker lämpligast för dem, som stå honom närmast. Det blir att riva sönder alltsammans. Här har en kommitté, eller rättare sagdt kommittéer, i årtal arbetat och sökt afväga dessa förhållanden så jämnt som möjligt. Sedan har Kungl. Maj:t inhämtat utlåtanden från alla myndigheter och, hvad då särskildt tullvaktmästarne angår, har generaltullstyrelsen icke haft något att invända mot att det gjorts skillnad mellan betjante vid tullverkets kust- och gränsbevakning och betjante vid tullverkets lokalförvaltning. Vill man hafva afslag på hela lagen, då bör man bifalla dessa olika yrkanden, vill man hafva lagen igenom, och därtill finnas goda skäl, tror jag, så bör man taga utskottets förslag, sådant det föreligger.

Af de ändringar, som här ifrågasatts, anser jag verkligen, att herr Hägglund haft mest fog för sin önskan rörande länsmännen, men han har icke gjort något yrkande, då ingen motion i ämnet föreligger. Och då man icke nu i den saken kan göra någonting, så är äfven det ett godt skäl att låta alla de andra yrkandena förfalla. Jag vill påpeka, att i fråga om läkarna har icke heller någon motion framkommit. Utskottet har i detta fall icke kunnat handla på annat sätt. Om man nu, såsom herr Björck först föreslog, vill afslå hela moment c), går det an, men det blir icke till fördel för läkarne, ty då få de pension först vid 67 lefnads- och 35 tjänsteår.

För min del ber jag att få tillstyrka, att såväl detta moment som hela paragrafen och lagen i öfrigt antages i enlighet med utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande moment yrkats, dels att detsamma skulle godkännas enligt utskottets förslag, dels ock, af herr Björck, att ifrågavarande moment skulle erhålla följande lydelse:

»c) för provinsialläkare: vid sextio lefnadsår och efter tjugufem års tjänstgöring i statens tjänst, af hvilka tjugu år såsom provinsialläkare».

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande af utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som godkänner mom. c) af 5 § i statsutskottets i punkten A af utlåtandet n:o 51 framställda lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

*Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.*
(Forts.)

Vinner Nej, besluter kammaren, att ifrågavarande moment skall erhålla följande lydelse:

»c) för provinsialläkare: vid sextio lefnadsår och efter tjugufem års tjänstgöring i statens tjänst, af hvilka tjugu år såsom provinsialläkare».

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 55.

Mom. d).

Herr Hammarström: Med anledning af hvad friherre Gripenstedt yttrat, ber jag att få erinra om två saker, dels att den ändring af 5 §, som jag tillåtit mig påyrka, är det enda ändringsförslag vid denna paragraf, som motionsvis bragts under kammarens pröfning, dels ock vidare, att jag icke ifrågasatt någon större förmån för tullvaktmästarna än blott den, att de icke skulle sättas i sämre ställning än andra civila tjänstinnehafvare och således icke få tjänstetiden utsträckt längre än desse senare. För öfrigt ber jag att, med anledning af hvad jag förut haft äran anföra, få yrka bifall till den af herr Daniel Persson med flere afgifna reservationen vid förevarande mom. d) af § 5.

Friherre Palmstierna: Af hvad som varit före rörande dessa tullvaktmästare kan man se, huru svårt det är att tillfredsställa alla. I fråga om tullverkets betjante har man, såsom kammaren torde finna, gjort skillnad mellan betjante vid tullverkets lokalförvaltning och betjante vid kust- och gränsbevakningen. Det är de förre motionären vill hafva uppflyttade från mom. f) till mom. d), så att de i likhet med de senare skulle blifva pensionsberättigade vid 62 lefnads- och 30 tjänsteår, i stället för vid 65 lefnads- och 35 tjänsteår. Dessa tullvaktmästare äro i mom. f) jämnställda med bevakningspersonalen vid fångvårdsanstalterna, postvaktbetjante m. fl., och medgifvas måste, att äfven för dessa behöfves en viss vigör. Brefbärare, som få gå fyra trappor upp i husen, böra vara vid god vigör; likaså öfningslärare vid läroverken samt landtbruksingenjörer och tjänstemän och betjante vid den lokala skogsförvaltningen. Det har framhållits, att i synnerhet dessa, som måste arbeta ute i ur och

*Lagförslag
ang. civila
tjänstnehaf-
vares rätt till
pension m. m.*

(Forts.)

skur samt utsättas för reumatism m. m., lätt blifva öfver-
ansträngda, och otvifvelaktigt behöfva de, för att kunna sköta
sina åligganden, vara vid full vigör. De äro dock alla ställda
under bestämmelsen, att pensionsrätt ej inträder förr än vid 65
lefnads- och 35 tjänsteår, så att det kan sättas i fråga, om icke
dessa tullvaktmästare kommit i mycket godt sällskap, ett säll-
skap, som med afseende å ansträngande tjänstgöring är fullt
jämförligt med de förra. Utskottet har, såsom också motionären
framhållit, sökt tillmötesgå honom genom de i 6 § gjorda
ändringarne, men har icke ansett sig kunna komma längre.

Jag vill då beträffande tullvaktmästarna först nämna, att
nästan alla i motsvarande tjänstemannaklasser, som begärt löne-
förhöjning, t. ex. postvaktmästarna, hafva sagt: »vi önska blott,
att det kunde blifva lika bra för oss som för tullvaktmästarna»;
och dessa hafva verkligen fått det bra. Det unnar jag dem
mycket gärna, men det är icke sagdt, att de skola hafva det
bättre än andra i alla hänseenden. Utskottet har vidare kunnat
stödja sig på såväl generaltullstyrelsen som Kungl. Maj:t. General-
tullstyrelsen säger, sid. 27 i betänkandet, att den funnit sig
icke böra motsätta sig de i förevarande paragraf förekommande
förslag angående tullverkets betjante, men häremot har motio-
nären invändt, att detta medgifvande gjordes i misströstan om
att kunna erhålla bättre villkor, samt att styrelsen skulle blifva
mycket tillfredsställd, om bestämmelserna kunde ändras i afsedd
riktning. Jag tror icke det är något synnerligen fördelaktigt ut-
låtande i fråga om generaltullstyrelsen, som sålunda afgifvits;
jag föreställer mig, att denna myndighet liksom andra styrelser
bestämmer sig för hvad den vill, att den bör få stå för hvad
den sagt och icke misstänkas för att säga en sak och mena en
annan. Denna fråga är således pröfvad af såväl kommittén och
generaltullstyrelsen som af Kungl. Maj:t, och jag tror, att hvad
Kungl. Maj:t beträffar — motionären uppläste hvad som står
på sid. 26 — man måste förutsätta, att pensionsåldern i detta
fall blifvit föreslagen efter föregånget sorgfälligt öfvervägande.
Motionären uppläste dock icke slutet af departementschefens ci-
terade yttrande, och det är något som händt flera gånger, då
man åberopat sig på Kungl. Maj:t i detta fall. I den kungl.
propositionen säges nämligen ock: »Vanskligheten att i före-
varande hänseende träffa det i hvarje fall rätta torde emellertid
ligga i öppen dag; och skulle i en framtid erfarenheten ådaga-
lägga, att de lagbestämmelser härutinnan, som kunna varda be-
slutade, visat sig i ett eller annat afsende otillfredsställande,
lärer ett dylikt förhållande jämförelsevis lätt kunna afhjälpas». På
denna ståndpunkt har också utskottet ställt sig, och jag vill
säga för min enskilda del, att jag tycker det vara mycket vansk-
ligt att på enskild motionärs förslag göra en dylik ändring.
Sedan två, tre myndigheter, hvilka haft att öfverväga förhål-

landena, framställt förslag i ämnet, kommer en enskild motionär — här är visserligen motion i behörig ordning framställd — och så skall Riksdagen göra ändring. Det tenderar till en regerande Riksdag, en sak, för hvilken jag är mycket rädd. Jag tillåter mig i detta afseende påminna om herr Wavrinskys motion i fråga om underofficerarnes aflöning. Vederbörande statsråd framhöll, att förslaget icke lämpade sig; fem af de sex arméfördelningscheferna voro eniga om det förslag, som framställdes i den kungl. propositionen, och sedan kommer en välvillig motionär och får till en början Andra Kammaren på sin sida samt vinner om möjligt hela Riksdagen för saken, oakadt vederbörande departementschef säger, att den har sina olägenheter. Jag finner naturligt, att departementschefen dock accepterar hvad sålunda föreslagits, liksom generaltullstyrelsen naturligen ej motsätter sig det, som är till fördel för dess underordnade, men jag tillåter mig nämna beträffande denna motion om underofficerarne, att alla däri anförda siffror voro oriktiga. Det gör naturligtvis ingenting, ty Riksdagen kan i alla fall besluta såsom den finner lämpligt, men det visar, att det har sina svårigheter, när Riksdagen på detta sätt ändrar hvad från vederbörande myndigheter föreslagits. Jag tror, att de myndigheter, som yttrat sig, haft goda skäl för hvad de föreslagit, och att man icke nu bör tumma på lagen, hvarför jag hemställer, att förevarande moment måtte vinna kammarens bifall, på sätt utskottet föreslagit.

*Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.*
(Forts.)

Herr Anderson, Albert: Äfven här har föreslagits en förändring i afseende å den för erhållande af pension stadgade lefnadsåldern. För tullverket fastställdes pensionsförhållandena år 1836. Det stadgades bland annat i författningen härom, att betjante, stationerade vid tullbevakningen, till och med öfveruppsyningsmans grad, hade rätt att tillträda pension vid fyllda 60 lefnads- och 30 tjänstår, men sedan denna tid har medellifslängden för män betydligt ökat. 1816—1840 hade en 60-åring ej att påräkna mer än något öfver 12 års återstående listid, men 1891—1900 uppgick samma tid till nära 15½ år. Nu har utskottet här föreslagit, att betjante vid tullverkets lokalförvaltning skulle likställas i fråga om lefnadsålder och tjänstetid med bevakningspersonalen vid fångvården och postvaktbetjante med flera, som äro pensionsberättigade vid 65 lefnads- och 35 tjänstår, och hvilkas åligganden i många fall icke äro mindre ansträngande än betjäningens vid tullverkets lokalförvaltning. I Norrland måste posten i ganska stor utsträckning föras fram på landsväg af postförarne, och vi veta af egen erfarenhet tillräckligt, huru postbetjäningen här i Stockholm måste löpa staden omkring dagen i ända. Det fordras goda kroppskrafter äfven till detta. Jag kan således för min del icke finna annat, än att förslaget, hvad

Lagförslag ang. civila tjänstinnehafvares rätt till pension m. m. betjante vid tullverkets lokalförvaltning beträffar, har fullt skäl för sig, och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Hammarström: Endast med ett par ord skall jag ytterligare besvara kammaren.

Jag får framföra min tacksamhet till den ärade ordföranden på statsutskottets första utgiftsafdelning för det erkännande han gjorde i slutet af sitt anförande. Han erkände ju nämligen, att här kanhända i realiteten föreligga skäl för den ifrågasatta förändringen, »men», säger han, under hänvisning till ett yttrande af finansministern, »behovet kan sedermera afhjälpas, då man vunnit ytterligare erfarenhet». Då, mina herrar, vill jag säga, att den erfarenhet vi hafva att bygga på i fråga om tiden, då tullvaktmästarne äro utslitna i tjänsten, sträcker sig tillbaka till år 1783, alltså öfver en tid af 124 år. Är icke detta en erfarenhet, tillräcklig att bygga på, när skall man då få erforderlig erfarenhet för vidtagandet af en förändring, hvars lämplighet äfven friherre Palmstierna icke tycktes alldeles vilja bestrida?

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande nu föredragna moment yrkats, dels att utskottets förslag skulle godkännas, dels ock, af herr *Hammarström*, att ifrågavarande moment skulle godkännas med den lydelse, som angifvits i den af herr D. Persson med flera vid denna paragraf anförda reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner mom. d) af 5 § i statsutskottets i utlåtandet n:o 51 punkten A framställda lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes ifrågavarande moment med den lydelse, som angifvits i den af herr D. Persson med flera vid denna paragraf anförda reservation.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 60.

*Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.
(Forts.)*

Mom. e)–g).

Godkändes.

6 §.

Föreliggande paragraf lydde sålunda:

Skyldighet att från tjänsten afgå inträder:

a) för innehafvare af domarämbete vid fyllda sjuttio år, eller där han, efter att hafva uppnått de i 5 § för rätt till hel pension stadgade lefnads- och tjänstår, oafbrutet under sex månader på grund af sjukdom varit och fortfarande finnes vara till tjänstgöring oförmögen;

b) för annan tjänstinnehafvare vid uppnående af den i 5 § stadgade lefnadsålder, Konungen eller, där viss ämbetsmyndighet äger att från tjänsten afskeda, den myndighet obetaget att låta med afskedet anstå, därest och så länge tjänstinnehafvaren pröfvas kunna i tjänsten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna, dock icke i något fall längre än till fyllda sjuttio år;

c) för tjänstinnehafvare, som icke uppnått den i 5 § stadgade lefnadsålder, där han, efter att under fem på hvarandra följande år i följd af sjukdom, vanförhet eller lyte varit ur stånd att tjänstgöra, finnes vara för framtiden till tjänstgöring oförmögen;

d) för tjänstinnehafvare, som träffats af olycksfall i tjänsten, där olycksfallet finnes för framtiden medföra oförmåga till tjänstgöring.

Befinnes tjänstinnehafvare vara af sjukdom eller minskad arbetsförmåga urståndsatt att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänståligganden, och har han tillika antingen, där enligt 5 § rätt till hel pension inträder vid sextiosju lefnadsår, uppnått en lefnadsålder af minst sextiofem år, eller, där enligt samma paragraf rätt till hel pension inträder vid sextiotvå år, uppnått en lefnadsålder af minst sextio år, eller ock, där fråga är om tjänstinnehafvare vid den lokala skogsförvaltningen *eller betjante vid tullverkets lokalförvaltning*, uppnått en lefnadsålder af minst sextiotre år, äge Konungen, uppå därom af vederbörande myndighet gjord framställning, förklara sådan tjänstinnehafvare skyldig att från tjänsten afgå.

Lagförslag ang. civila tjänstinnehafvares rätt till pension m. m. Vid denna paragraf hade anförts reservation af herr *E. G. Kinberg*, med hvilken greve *A. F. C:son Wachtmeister* instämt och som yrkat, att den af honom i ämnet väckta motionen måtte af utskottet tillstyrkas och följaktligen att beträffande ingressen å punkt A. och § 6 utskottet måtte hemställa,

(Forts.)

A. att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition samt herrar Wallis' med flera och Kinbergs omförmälda motioner, må, med afslag å herrar Hammarströms och Thylanders med flera i ämnet väckta motioner, antaga följande

»Lag

§ 6.

Skyldighet att från tjänsten afgå inträder:

tjänstgöring.

Befinnes tjänstinnehafvare vara af sjukdom — — — — —
— — eller ock, där fråga är om betjante vid tullverkets lokal-förvaltning, uppnått en lefnadsålder af minst sextiotre år eller, där fråga är om tjänstinnehafvare vid den lokala skogsförvaltningen, minst sextio år, äge Konungen — — — — — »

Inledningen samt mom. a) — d).

Godkändes.

Sista stycket.

Herr Kinberg: Då jag reserverat mig mot statsutskottets utlåtande i nu föredragna punkt, får jag under återopande af min motion i ämnet med några ord angifva skälen för min från utskottets afvikande mening.

Såsom bekant, reglerades aflönings- och pensionsförhållanden å skogsstaten vid 1889 års riksdag. Det beslöts då, att tjänstemän och betjante å denna stat skulle, så snart de uppnått 65 lefnads- och 35 tjänstår, afgå med pension. Detta var den allmänna regeln, men från denna gjordes ett mycket viktigt undantag, för det fall att tjänstinnehafvaren var af sjukdom eller minskade kroppskrafter urständsat att tjänstgöra. Afgång från tjänsten med pension medgafs då redan vid 60 år, allt enligt kungörelsen den 29 november 1889 för tillämpning från därpå följande år.

Nu föreliggande kungl. förslag till pensionslag upptager den

allmänna regeln oförändrad enligt 1889 års kungörelse, men så är icke fallet med undantaget. I händelse af otjänstbarhet till följd af sjukdom är pensionsåldern egendomligt nog framflyttad till 63 års ålder från 60, det vill säga den är ökad med tre år.

*Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf
vares rätt till
pension m. m.*

(Forts.)

Förhållandet är emellertid, att det visat sig vid tillämpningen af bestämmelserna i 1889 års kungörelse, att skogsstatens personal ej kan hålla ut ens till 60 år, utan i många fall redan före 60 års ålder blir otjänstbar; och jag skall nu bedja med några officiella siffror få belysa detta förhållande. Utaf i domänstyrelsen befintliga handlingar framgår, att under tiden från och med 1892 till nu, af 131 tjänstinnehafvare, som afgått med pension, 52 varit tjänstlediga på grund af sjuklighet samt oförmögna att tjänstgöra vid en medelålder af 58 år och att således nära 40 procent af samtliga pensionärer varit otjänstbara vid 58 års medelålder. Denna tidigt inträdande otjänstbarhet är icke beroende af tillfälliga orsaker eller öfvergående förhållanden; den är tyvärr en direkt följd af den ansträngande tjänstgöringen, som dessutom är mycket hälsopröfvande, enär den utfövas under i flera afseenden ogynnsamma förhållanden. Herrarne veta t. ex., hurudana förhållandena kunna vara i Norrland. Att i de stora, öde skogarna under vinter, vår och höst utföra skogsmannens arbete måste vara förenadt med strapatser och umbäranden af många slag, bland annat bristen på nattkvarter m. m. Af dessa 52 fall är det också mer än hälften, som kommer på Norrland. Vidare vill jag fästa uppmärksamheten därpå, att nu nämnda 52 fall alla förekomma bland personer, som trädt i tjänst före år 1889, då skogsstatens personal till numerären var mycket mindre än nu. Före nämnda år utgjordes den endast af 292 ordinarie tjänstinnehafvare; nu äro de 447. Man måste för framtiden räkna med mycket större siffror och följaktligen med ännu större antal otjänstbara funktionärer före pensionsåldern.

Huru kommer då den nu föreslagna ökade pensionsåldern att verka? Jo, följden blir naturligtvis den, att många flera tjänster än hitintills måste uppehållas af tillfälliga vikarier, och detta under ytterligare tre år. Dessa vikarier söka sig naturligtvis ordinarie tjänst, så snart och hvar helst en sådan blir ledig. De stanna således icke i sina vikariat någon längre tid och kunna därför icke förvärfva sig den närmare lokalkännedom i skogarne eller den större förtrogenhet med skogsförhållandena i tjänsteområdet, som dock är en nödig förutsättning för hvarje framgångsrikt arbete i skogsvård och skogsförvaltning.

De myndigheter, som yttrat sig i frågan, hafva därför också med styrka framhållit, att bibehållande af 1889 års bestämmelser vore af behovet högeligen påkalladt, samt att det skulle blifva till stort men för statens skogsväsende, om så icke blefve fallet. Domänstyrelsens yttrande återfinnes här i den kungl. propositionen; det är ganska utförligt, och jag skall därför icke besvara herrarne

Lagförslag ang. civila tjänstinnehafvares rätt till pension m. m. med att läsa upp det. Statskontoret har tillstyrkt bibehållandet af 1889 års bestämmelser med stöd af de skäl, som domänstyrelsen anfört; detta väsentligen med hänsyn till det allmänna intresset.

(Forts.)

Man bör emellertid, mina herrar, icke allenast se på det allmännas intresse i denna sak; man bör äfven taga en fråga som denna i betraktande från enskilda tjänstinnehafvares synpunkt. Gör man så, skall man också finna, att bibehållande af 1889 års nu gällande bestämmelser alldeles icke är till förfång utan tvärtom till fördel för tjänstinnehafvarne. Saken förhåller sig nämligen på följande sätt. Inom skogsstaten kunna de, som redan från början och helt ägnat sig åt statens tjänst, så tidigt som vid 25 års ålder där få inträde såsom extra jägmästare eller extra kronojägare. Från denna ålder, 25 år, kunna de i medeltal räkna tjänstår och vid 60 år hafva de således tillgodo 35 tjänstår, som enligt den nya pensionslagen erfordras för pensionsrätt. Föreliggande lagförslag skulle således icke lägga något hinder för deras pensionering med oafkortad pension vid 60 års ålder, därest de, såsom jag i reservationen afsett, få afgå vid nämnda ålder och förutsättning. Häruti ligger således en stor fördel för såväl staten som den enskilde.

Utskottet har emellertid af formella skäl afstyrkt mitt förslag. Dess utlåtande är mycket kort, och jag skall tillåta mig att läsa upp det. Utskottet säger: »Domänstyrelsen och statskontoret hafva ifrågasatt, att tjänstinnehafvare vid den lokala skogsförvaltningen skulle, under den i 6 § sista stycket pensionslagen stadgade förutsättning, kunna afskedas vid en lefnadsålder af minst 60 år. Kungl. Maj:t har emellertid ansett, att ifrågasvarande tjänstinnehafvare under berörda förutsättning borde kunna afskedas först vid en lefnadsålder af minst 63 år. Och finner utskottet, då pensionsåldern för tjänstinnehafvare i allmänhet uti föreliggande lagförslag blifvit höjd, anledning icke föreligga att vidtaga någon ändring i hvad Kungl. Maj:t i ifrågasvarande afseende föreslagit.» Såvidt jag kunnat finna, innehålles emellertid i den kungl. propositionen icke någon som helst upplysning om anledningen, hvarför Kungl. Maj:t ansett, att tjänstinnehafvare i den lokala skogsförvaltningen, då de på grund af sjukdom icke längre äro dugliga till tjänstgöring, »borde kunna afskedas först vid en lefnadsålder af minst 63 år» och således ytterligare i tjänsten kvarhållas under 3 år till skada för det allmänna. Jag tror, att man vid affattningen af 6 § mer tänkt på formen än på tillgodoseendet af det verkliga behovet. Herr grefve och talman, jag yrkar, att 6 § måtte erhålla den lydelse, som i min reservation är angifven.

Friherre Palmstierna: Vid all lagstiftning söker man få en viss harmoni emellan de olika paragraferna. Så äfven här;

om man jämför 6 §, sista stycket, med 5 §, finner man, att det kungl. förslaget hela tiden säger: Befinnes tjänstinnehafvare vara af sjukdom eller minskad arbetsförmåga urständsat att på tillfredsställande sätt fullgöra sina skyldigheter, nedsättes den för pensionsrätten föreskrifna lefnadsåldern med två år. Motionären har icke haft något att invända emot bestämmelsen i 5 § mom. f), enligt hvilken betjante vid den lokala skogsförvaltningen skulle blifva pensionsberättigade vid 65 år. Liksom för alla andra skulle nu, på sätt Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit, pensionsåldern för dessa betjante kunna nedsättas med två år till 63 år. När motionären vill, att denna ålder skulle kunna nedsättas med fem år, kan därtill ju finnas skäl, från skogsförvaltningens sida sedt, men liknande skäl kunna ju också anföras på många andra håll. Vi hafva hört, att landtbruksingenjörer tidigt blifva utslitna af sin tjänstgöring, att vidare tullvaktmästarna snart blifva utslitna, och jag är öfvertygad, att detsamma är fallet med brefbärare. Vi hafva äfven fått höra, att länsmännen slitas ut mycket tidigt; men för alla dessa har nedsättning endast tillåtits med två år. Länsmän t. ex. kunna i händelse af sjukdom ej erhålla afsked förr än vid 65 års ålder, och hafva de ju sålunda det ännu sämre än jägmästarna. Således skulle det göras en omkastning speciellt för skogsförvaltningen, men därtill har utskottet funnit skäl ej föreligga. Dessutom tillåter jag mig säga, att genom bifall till motionärens yrkande i reservationen skulle högst betydlig orättvisa göras betjante vid tullen, ty här står: »Befinnes tjänstinnehafvare, — — — där fråga är om betjante vid tullverkets lokalförvaltning, hafva uppnått en lefnadsålder af minst sextiotre år.» Här kommer således motionären in på pensionsrätten för tullverkets betjante. Men för dessa skogstjänstemän vill han nu nedsätta åldern till 60 år eller göra möjligt, att de i fall af sjukdom skulle kunna afskedas fem år före vanlig tid, under det för alla andra tjänstinnehafvare minskning kan ske med endast två år. Detta är en afvikelse från den i lagen allmänt gällande grundsatsen, som jag finner väl våldsamt, hvarför jag tillåter mig hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr von Stapelmohr: Trots det att den senaste talaren befarade, att en disharmoni i pensionsbestämmelserna skulle uppstå, om Riksdagen skulle bifalla herr Kinbergs motion, vill jag dock för min del tillstyrka bifall till den, därför att jag anser den i alla afseenden välbetänkt.

Då för kort tid sedan här i kammaren förevar till behandling Kungl. Maj:ts proposition om anslag till skogsväsendet, talades varmt om nödvändigheten af att en intensiv vård ägnades åt skogarna såsom en af statens viktigaste inkomstkällor, så att intäkterna, som däraf inflöte till statskassan, icke skulle minskas utan tvärtom ökas. Utan tvifvel fanns det mycket berättigadt

*Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.*
(Forts.)

*Lagförslag
ang. civila
tjänstnehaf-
vares rätt till
pension m. m.*

(Forts.)

i dessa uttalanden, ehuru jag icke tror, att syftet skulle vinnas på det sätt, som då förordades, eller genom uppdelandet af reviren. Däremot är jag fullt förvissad om att, för att ett bättre resultat skall kunna uppnås, det är nödvändigt, att skogspersonalen gör sin insats i skogsväsendet med fulla och friska krafter samt med nit och vaket intresse för saken. Men huru skall man kunna vänta sådant nit och intresse och sådana krafter af personer öfver 60 år, hvilka under lång och utslitande tjänstetid fått sina krafter brutna? Deras arbete blir i många fall endast det som nödortfigt behöfves för att icke få anses hafva brustit i sina tjänsteåligganden. Det blir ett försvarsarbete af minimal art, men därmed kan staten såsom arbetsgifvare icke vara belåten, ty staten får icke valuta för sina kostnader. Den klass af skogsstatstjänstemän, jag nu närmast tänker på, äro kronojägarne. Dessa hafva, åtminstone i Norrland, en mycket tung och besvärlig verksamhet. Deras bevakningsdistrikt äro stora och ofta långt aflägsna från deras bostäder. De måste därför under längre tid vara borta från sina hem för att utöfva den bevakning och det skogsarbete, som åligger dem. De få under dagen vistas i fria luften och äro utsatta för ett mycket strängt klimats alla inverkningsar, och under natten hafva de kanske icke annat skydd än det en bristfällig och dragig skogskoja kan lämna dem. Deras kost är enkel, vanligen torrskaffning, eller den enkla tillredning de möjligen själfva kunna åstadkomma. Så ställer sig i regeln kronojägarnes lif under tjänstgöring i Norrlands skogar. Den unge och kraftige kan fördraga det, men för den äldre eller sjuklige kännes det tungt. Den förste talaren, herr Kinberg, har också med statistiska siffror visat, hurusom arbetskrafterna för skogspersonalen vid lokalförvaltningarna nedsättas ganska tidigt, redan före uppnådda 60 år. Nu har emellertid Kungl. Maj:t i sin proposition föreslagit, att den lefnadsålder, som för tjänstnehafvare vid den lokala skogsförvaltningen skulle möjliggöra rätt till pension före 65 år, skulle höjas från 60 till 63 år. Motivet därtill är ju sparsamhet, och jag kan icke annat än ägna mitt erkännande åt ett sådant motiv, men jag tror icke, att slik sparsamhet sammanfaller med klok hushållning, utan håller jag före, att det är mera i statens intresse och med statens sanna fördel bättre öfverensstämmande att förfoga öfver goda och friska arbetskrafter, än att kvarhålla samt betala ut aflöning åt tjänstnehafvare, som till följd af sjukdom eller minskade arbetskrafter äro ur stånd att på tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänsteåligganden. Det yrkande, som herr Kinberg framställt, skiljer sig från andra yrkanden, som framställts förut och som kammaren redan afgjort, äfven däruti, att dessa afsett tjänstnehafvares fördel, då det däremot här är statens intresse det egentligen gäller. På dessa skäl hemställer jag om bifall till herr Kinbergs reservation.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr tal- *Lagförslag*
mannen yttrade, att i afseende på nu föredragna stycke yrkats, *ang. civila*
dels att detsamma skulle godkännas enligt utskottets förslag, dels *tjänstnehaf-*
ock att stycket skulle godkännas med den lydelse, som angifvits *vares rätt till*
i den af herr Kinberg vid denna paragraf anförda reservation. *pension m. m.* (Forts.)

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

7 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

Vid afgang från tjänst af anledning, som i 6 § d sägs, utgår hel pension *med enahanda belopp som det vid tiden för olycksfallet för tjänstnehafvaren gällande pensionsunderlag.*

Har tjänstnehafvare, som afgår på grund af någon af öfriga i 6 § intagna bestämmelser, uppnått det i 5 § för rätt till hel pension stadgade antal tjänstår, utgår till den tjänstnehafvare hel pension; i annat fall vare han, därest tjänstårens antal icke understiger tio, berättigad erhålla pension till *afkortadt* belopp i förhållande till det mindre antalet tjänstår; dock att vid afgang från tjänst af anledning, som i 6 § c sägs, pensionen icke i något fall må understiga sjuttiofem procent af hel pension.

Tjänstnehafvare, som vid uppnåendet af den i 5 § stadgade lefnadsålder icke kan räkna tio tjänstår och alltså icke då är berättigad till erhållande af pension, må icke heller sedermera komma i åtnjutande af sådan, äfven om han på grund af stadgandet i 6 § b, tillåtes att kvarstå i tjänsten efter nämnda lefnadsålders inträde.

Herr Trygger: Det är tydligen af vikt att beträffande en tjänsteman med säkerhet kunna bedöma, huruvida han är eller icke är berättigad till pension. Det är således i den punkten, som man måste af en pensionslag kräfva den allra största tydlighet. Den 7 § brister enligt min mening i det afseendet. Vi hafva redan förut af herr Törnebladhs anmärkningar funnit, att lagen på annat ställe är otydlig, ehuru man med god vilja kan tolka fram hvad som är menadt, hvilket föga står i öfverensstämmelse med hvad som är sagdt. Men här är saken ännu betänkligare. Såvidt jag uppfattat denna paragraf riktigt — och skulle jag misstaga mig, blir det nog anmärkt af någon från utskottets sida, då här icke finnes någon af regeringen närvarande — tänker sig lagen, i fråga om skyldighet för tjänsteman enligt 6 § att afgå från sin tjänst, fyra olika fall. För tre af dessa fall gifver lagen uttryckliga bestämmelser. För det fjärde fallet gifver icke lagen uttryckliga bestämmelser, men svaret kan man

Lagförslag ang. civila tjänstinnhafvares rätt till pension m. m.
(Forts.)

dock med vanlig lagtolkning läsa fram ur föregående bestämmelser. Den första bestämmelsen är att, om den, som enligt 6 § är skyldig att afgå, har fulla tjänstår, får han full pension. Det är ju tämligen tydligt. Den nästa regeln är, att den, som blifvit oduglig till följd af olycksfall i tjänsten och däraf föranledes att afgå tidigare än att han har fulla tjänstår, får i alla fall, äfven han, full pension. Den tredje regeln är att den, som har tjänstgjort minst 10 år, men på grund af § 6 afgår innan han har fulla antalet tjänstår, får pension, men han får afkortad pension. Dessa tre regler äro tydliga och klara. Men så finnes det en fjärde regel, som ligger bakom, och den lyder, såvidt jag fattat rätt, att den, för hvilken antalet tjänstår understiger tio, får ingenting. Nu har det emellertid i paragrafen gifvits en undantagsbestämmelse för det fall, att en tjänsteman visserligen icke af olycksfall i tjänsten men på grund af sjukdom, vanförhet eller lyte, såsom det heter, under fem på hvarandra följande år varit urståndsatt att tjänstgöra och därför måste afgå. Och detta undantag går ut därpå, att, om han han måste afgå, innan han har fulla antalet tjänstår, så behöver han icke obetingadt nöja sig med afkortad pension, utan han får alltid minst 75 procent af hel pension. Men hvad som är ovisst, det är, huruvida detta undantag blott är ett undantag från den tredje regeln, det vill säga att den, som har tjänstgjort minst tio år men icke har fulla antalet tjänstår, skall hafva afkortad pension, eller om det också är ett undantag från fjärde regeln, att den, som icke har tio tjänstår, icke får pension. Herrarne finna, hvilken enorm betydelse det har för en tjänsteman, som t. ex., när han tjänstgjort tre år, blir sjuk och sedermera efter fem års sjukdom är skyldig att afgå, om han har rättighet till 75 procent af hel pension eller saknar all pensionsrätt. Stadgandet lyder så här: »i annat fall vare han, därest tjänstårens antal icke understiger tio, berättigad erhålla pension till *afkortadt* belopp i förhållande till det mindre antalet tjänstår; dock att vid afgang från tjänst af anledning, som i 6 § c sägs, pensionen icke i något fall må understiga sjuttiofem procent af hel pension». Sådant stadgandet nu är formuleradt, skulle jag enligt vanliga lagtolkningsregler vilja tolka det så, att undantaget icke vore afsedt att gälla det fallet, att han tjänstgjort mindre än tio år. men när jag läser motiven, får jag det intrycket, att man vill, att undantaget skall gälla äfven detta senare fall. Men fränsedt konstitutionella betänkligheter är det väl föga rimligt, att man skall tvinga eu person, som användt både tid och pengar på att utbilda sig till statstjänst och som sedermera träffas af olyckan att efter kort tids tjänstgöring blifva på grund af sjukdom urståndsatt att vidare tjänstgöra, att taga afsked utan pension. Och herrarne skola icke tro, att sådana fall aldrig förekomma. Det har förekommit sådana fall. Jag skall på grund af det an-

förda bedja att från statsutskottets sida få en förklaring, om meningen här verkligen är den, att rätten till pension i undantagsfallet skall göras beroende af det antal år, som ifrågavarande person har tjänstgjort.

*Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.*

(Forts.)

Friherre Palmstierna: Det är naturligtvis för en lekman synnerligen svårt att svara på hvad en jurist af den kvaliteten icke kan reda upp. Men härvidlag är det det lyckliga, att det vanliga sunnda bondförståndet kommer till samma åsikt som juristen, att icke någon pension skall utgå, om tjänstemannen icke tjänat i tio år. Jag kan icke läsa på annat sätt, och det är också den slutsats, den ärade talaren kom till. Om det är hårdt eller icke, blir en annan fråga, men man torde få taga för afgjort, att om han icke tjänat i tio år, får han icke pension. Nu får han visst icke heller pension. Han kan möjligen icke afskedas, men om han blir sjuk, så att han icke tjänstgjort i tio år, så skulle han kunna ytterligare vara kvar i 26 år utan att göra tjänst och därunder hela tiden uppbära lön och sedan få pension. Det kan icke vara billigt och med statens fördel förenligt. Naturligtvis kan sådant alltid hända, men det torde vara ett sällsynt fall. Och en person borde icke kunna pretendera att, därför att han tagit examen och kommit in i statens tjänst, äfven om han icke hinner göra statstjänst i fem år, få pension hela lifvet. Jag tror, att det är för mycket begär.

Den ärade talaren har icke gjort något yrkande, och jag kan därför inskränka mig till hvad jag nu yttrat.

Herr Trygger: Jag får verkligen säga, att jag blef förvånad öfver det svar jag fick från den ärade ledamoten af statsutskottet. Jag trodde, att det vanliga »sunda bondförståndet» skulle tolka paragrafen olika mot hvad juristen skulle göra, och jag slöt mig därtill af motiveringen. Ty läser man motiveringen, blir — såvidt jag förstår — resultatet ett annat än det juristen skulle vilja läsa fram ur ifrågavarande stadgande.

Emellertid är det nu verkligen meningen, att paragrafen skall tolkas på det sätt, som närmast öfverensstämmer med dess ordalag, får jag säga, att jag för min del finner detta vara en synnerligen betänklig bestämmelse. Den siste högt ärade talaren gjorde gällande, att för närvarande får icke en sådan person pension. Nej, han får sitta kvar på sin plats, och därigenom kan han framtvinga reglering och sålunda i verkligheten komma i åtnjutande af samma förmåner, som om han hade pensionsrätt. Men kan det vara billigt att så i ett enda slag försämra tjänstemännens ställning, som här är i fråga? Det är visserligen sant, att det gäller icke många, men det träffar synnerligen hårdt, och för min del vill jag i detta sammanhang säga, att det ligger en stor fara för samhället uti att försämra tjänste-

Lagförslag ang. civila tjänst innehafvares rätt till pension m. m.
(Forts.)

männens ställning så mycket, som man tyckes i våra dagar vara benägen för. Man underkänner det arbete de utföra, och samtidigt vill man icke gifva dem den ersättning för deras arbete, som de förtjäna. Det kommer staten i sista hand att blifva lidande på. För ämbetsmannakårens rekrytering komma sannolikt att erbjuda sig endast personer med mindre begåfning, mindre kunskaper. De skickligare, de mera framstående komma att hålla sig ifrån ämbetsmannabanan, hvilken erbjuder ett alltför knappt lefvebröd, detta så mycket mera, om denna bana icke gifver den ämbetsman, som träffats af sjukdom, så mycket, att han kan undgå att komma på fattighuset.

Herr grefve och talman, jag kan icke nu formulera ett ändringsförslag, men jag yrkar återremiss.

Efter härmed slutad öfverläggning visades förevarande paragraf åter till utskottet.

8—17 §§.

Godkändes.

18 §.

Den nu föredragna paragrafen lydde sålunda:

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1908; dock att a) för den, som vid sagda tid innehar tjänst, som i denna lag afses, lagens stadganden, såvidt den tjänst angår, icke skola gälla, där ej på grund af särskilda föreskrifter skyldighet åligger honom att underkasta sig förändrade bestämmelser angående rätt till pension eller han inom ett år efter lagens trädande i kraft anmäler, att pensionslagens bestämmelser må å honom vinna tillämpning;

b) i fråga om tjänst, med hvilken tjänstgöringspenningar icke äro förenade och för hvilken rätt till pension blifvit före lagens trädande i kraft stadgadt, skall, därest gällande lönestat fastställts före den 1 april 1900, hvad i denna lag angående beräkning af pensionsunderlag föreskrifves icke vinna tillämpning, förrän ny lönestat må varda för tjänsten fastställd, utan därför innan gälla, att pensionsunderlaget skall utgöra: där lönen ej uppgår till mer än tretusen kronor, hela lönen; där lönen uppgår till mer än tretusen men icke till tretusensjuhundrafemtio kronor, tretusen kronor; samt där lönen uppgår till tretusensjuhundrafemtio kronor eller högre belopp, åttio procent af lönen, dock ej i något fall mer än sextusen kronor;

c) för häradshöfding, landshöfding, provinsialläkare, professor vid karolinska mediko-kirurgiska institutet; i medicin, i kirurgi och i pediatrik äfvensom för länsveterinär samt förste landtmätare pensionsunderlaget skall, intill dess ny lönestat må vara fastställd, utgöra det belopp, som före lagens trädande i kraft blifvit såsom pension för sådan tjänstinnehafvare bestämd;

*Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.*
(Forts.)

d) för tecknings-, gymnastik- och musiklärare vid rikets allmänna läroverk skall, intill dess ny lönestat må vara fastställd, gälla, i afseende å beräkning af pensionsunderlaget, att såsom pensionsunderlag skall betraktas lönen, oafkortad, samt vid beräkning af beloppet af hel pension hvad genom nådiga kungörelsen den 27 augusti 1904 blifvit stadgad om pensionsbeloppets beräkning.

Tjänstinnehafvare, som är underkastad denna lags bestämmelser, och med hvars tjänst redan före lagens trädande i kraft varit förenad rätt till pension, vare befriad från att erlägga i lagen stadgad pensionsafgift:

om han för tjänsten åtnjuter aflöning enligt lönestat, som fastställt före den 1 april 1900, så länge aflöning å den lönestat af honom åtnjutes, samt,

om han för tjänsten uppbär aflöning enligt lönestat, fastställd efter nämnda dag men före den 1 januari 1907, så länge hans aflöning uppgår till samma belopp, som före sistberörda dag, därest icke vid lönestatens fastställande bland villkoren för denna aflönings åtnjutande gjorts uttryckligt förbehåll, att löntagare skall vara skyldig att vidkännas pensionsafgift motsvarande afdrag å aflöningen.

Tjänstinnehafvare, som enligt hvad nyss nämnts icke är pliktig att vidkännas pensionsafgift, skall, därest honom ådömes straff eller straffpåföljd, hvarom i 14 § sägs, hafva förverkat hela pensionen; och äge de i 16 § 1:o, 2:o) och 3:o) gjorda medgifvanden icke tillämpning å sådan tjänstinnehafvare.

Herr statsrådet Swartz: Den nu föredragna 18 § innehåller ju, bland annat, en del öfvergångsstadganden. Det är med afseende på affattningen af dessa öfvergångsstadganden, som största skiljaktigheterna kommit till synes mellan Kungl. Maj:ts förslag och det af utskottet framlagda. Skiljaktigheterna gälla egentligen dem, som skulle under viss öfvergångstid vara skyldiga att betala pensionsafgift enligt denna lag. Enligt Kungl. Maj:ts förslag hafva från skyldigheten att erlägga sådana afgifter fritagits alla sådana, som icke äro på lönestat, vid hvilkens reglerande blifvit fastställdt, att ett pensionsafgiften motsvarande afdrag på lönen skall af tjänstinnehafvaren vidkännas. Det vill praktiskt säga, att alla tjänstinnehafvare, som icke fått sina lönestater reglerade förrän vid 1904 års riksdag, de skola erlägga pensionsafgift, men de, som äro på lönestat dessförinnan, äro därifrån befriade. Utskottet har emellertid velat utsträcka skyldigheten att

*Lagförslag
ang. civila
tjänstnehaf-
vares rätt till
pension m. m.*

(Forts.)

erlägga afgifter till en del af dem, som Kungl. Maj:t därifrån befriat. Det är nämligen dels sådana, som först genom denna lags trädande i kraft fått rätt till pension, dels sådana, som äro på lönestat, som blifvit reglerad mellan den 1 april 1900 och den sista december 1903, af dessa senare dock endast sådana, som efter den sista december 1906 fått ökad löneinkomst. De öfriga skulle, så länge de icke hade en förbättrad ställning, fortfarande vara fria från pensionsavgifter. Jag vill nu visst icke för min del säga, att det icke finnes fullt fog för ett sådant yrkande från utskottets sida. Det finnes ju ett visst fog för att den, som icke förut haft rättighet till pension, när han nu kommer i åtnjutande af sådan rättighet, också skall erlägga den afgift, som i pensionslagen är därför bestämd. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att detta spörsmål berör allenast ett enda verk, patentverket. Patentverket fick sin stat fastställd år 1898, och då föreslog Kungl. Maj:t, att pensionsrätt skulle tillerkännas dem, som voro på denna stat, men Riksdagen ville då icke vara med därpå, enär ett sådant godkännande från Riksdagens sida skulle kunna anses innebära en förklaring, att de icke skulle blifva skyldiga att i framtiden betala afgifter för sin pensionering. Riksdagen afslog Kungl. Maj:ts förslag för att tvinga fram en pensionslag. En sådan framlades också år 1899, men då den icke var förenad med pensionsavgifter från tjänstnehafvarnes sida, blef den afslagen. I de lönestater, som faststälts efter år 1899, har den tabulatur användts, att tjänstnehafvarne skulle vara skyldige att vidkännas de ändrade bestämmelser med afseende å pensionsrätt, som i framtiden kunde blifva gifna. Hade nu patentverket fått vara med därom, hade naturligtvis också för patentverkets tjänstemän inträdt befrielse från pensionsavgifters erläggande under samma villkor som för de af mig nyss nämnda i andra kategorien, för den händelse de icke fått löneförhöjning efter den 31 december 1906. Det synes mig icke vara fullt med billighetens kraf öfverensstämmande, att, därför att en kår fått vänta längre än andra på rättigheten att få pension, den, då den äntligen får pension, skall komma i sämre ställning än de med denna kår för öfrigt likställda, hvilka, ehuru de eljest hafva sina lönestater uppgjorda efter samma grunder som patentverket, slippa betala.

Hvad den andra kategorien beträffar, är det ju också fullt juridiskt befogadt att ålägga dem, som höra dit, betalnings-skyldighet. De hafva ju, som jag nyss erinrade, en sådan fastslagen i lönestaterna för de ämbetsverk de tillhöra. Men en annan fråga är, huruvida det kan vara riktigt och billigt att af dem utkräfva denna skyldighet. Det har ju staten ej förbundit sig att göra, och det finnes ej något tvång för staten att göra det. Billighetssynpunkten skulle ju kunna få tala, och det vill synas mig, som om i dessa tider, då man nödgas reglera lönerna

uppåt, det icke skulle vara med billighet öfverensstämmande att för några tjänstemän förändra den ställning, de för närvarande innehafva. Det är anledningen, hvarför Kungl. Maj:t föreslagit hvad som i det kungl. förslaget är framlagdt, och jag vidhåller för min del den uppfattningen, att det hade varit fullt riktigt och det rättvisaste att bifalla hvad Kungl. Maj:t därvidlag föreslagit.

*Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.*
(Forts.)

Innan jag går vidare, vill jag nämna, hvilka det är som skulle drabbas af den sista bestämmelsen, hvilka som höra till den andra kategorien. Det är icke många stater, som blifvit reglerade mellan åren 1900 och 1903. Det är för det första fångvårdstaten. Med den förhåller det sig så, att i år fångvårdsbetjante fått aflöningen reglerad ånyo, och att de på den grund skola betala pensionsavgifter. Fångvårdstjänstemännen komma med tämlig visshet efter nästa år. De få då sina löner förökade, och därmed inträder skyldigheten att betala. Vidare är det poststaten. Med den förhåller sig på samma sätt. Det föreligger förslag om lönerreglering för betjante i år, och tjänstemännen torde komma efter nästa år. Så är det de ordinarie professorerna, bibliotekarierna och räntmästarne vid universitetet i Uppsala och Lund samt de ordinarie professorerna vid Karolinska institutet. De fingo år 1902 en lönerreglering, då dem tillades två ålderstillägg, hvarigenom de skulle komma upp till 7,000 kronor för att blifva jämnställda med hofrättsråd, med hvilka de förut alltid varit jämnställda. Emellertid skulle de nu betala pensionsavgifter, under det hofrättsråden, med hvilka de erhållit likställighet, skulle vara befriade från sådana avgifter, enär de voro på stat år 1900. Det synes mig ej vara fullt i öfverensstämmelse med förfarandet förra gången att nu göra sådan åtskillnad. Slutligen är det också konsistorienotarierna och landsarkivarierna i Uppsala och Lund jämte dessa senares vaktmästare.

Det är således ej många det gäller. För staten betyder det absolut ingenting, för individen så mycket mer. Om jag det oaktadt förklarar, att jag icke håller fast vid Kungl. Maj:ts förslag, gör jag det därför, att det hitintills icke förekommit skilligheter mellan kamrarnes beslut af den art, att pensionslagens tillkomst därigenom riskeras, och man således kan hafva en grundad förhoppning, att pensionslagen ändtligen skall kunna blifva antagen. Jag gör det så mycket hellre, som det efter min uppfattning är tydligt, att just denna bestämmelse om pensionsavgifters erläggande af de af mig nyss omnämnda kategorierna i sin mån kommer att påskynda den i alla händelser oundvikliga regleringen af de stater, som dessa kategorier tillhöra.

Jag accepterar således för min del utskottets förslag.

Herr Fränckel: Jag borde kanske redan i ett tidigare skede

*Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.* af behandlingen af denna lag hafva yttrat mig i hufvudfrågan, då jag, ehuru jag biträdt utskottet i öfriga paragrafer, dock får förklara, att jag anser det förslag, som här föreligger beträffande tjänstemännens pensionering vara i ett afseende en försämring mot hvad förut ägt rum. Min uppfattning är nämligen den, att det är till stor skada icke allenast för tjänstemännen, utan äfven för hela förvaltningen, att Kungl. Maj:t höjt pensionsåldern för ernående af full pension. Jag kan nämligen icke gilla den uppfattning, som här blifvit uttalad af ordföranden i kommittén, att de statistiska siffror, som visa, att lefnadsåldern i allmänhet blifvit längre för människor, skola vara på något sätt grundläggande för den tidpunkt, då en tjänsteman på grund af anciennitet i tjänsten behöfver afgå. Jag tror, att efter den erfarenhet, som föreligger, och med de kraf, som numera ställas på tjänstemännen i alla grader, full vigör mer och mer kräfves, och att således ett framflyttande af tiden, då gamla tjänstemän få hvila sig, är en försämring för tjänsten. Därtill kommer, att man måste antaga, att den höjning af pensionsåldern, som här är föreslagen, har tillkommit för att man trott sig på det sättet göra besparingar för staten i afseende å utgifterna för pensioneringen. Jag tror för min del, att den besparingen är mycket chimärisk. Det är nämligen naturligt, att, om också i undantagsfall en tjänsteman kan tjäna kvar i sin tjänst efter uppnådda 65 lefnadsår för att vinna pension, de sjukdomsfall, som inträffa under de återstående tjänståren, dock blifva så täta, att de vikariatsarfvodnen, som utgå till vikarier under de tider, då han ej kan fullgöra sin tjänst, gå till lika mycket som den besparing, som ernås genom den höjda pensionsåldern. Jag tror för min del, att den tid snart skall vara inne, då det ur statens synpunkt skall befinnas icke vara någon fördel med hög pensionsålder, detta så mycket mer, som det med bestämmelse om hög pensionsålder blir för tjänstemännen svårare att få befordran och därmed mindre utsikt för verken att få ungt och kraftigt folk, som man ju önskar för tjänsternas uppehållande. På detta sätt åstadkommer man alltså icke förbättring, vare sig för tjänstemännen, då man fördröjer möjligheten för de unga att komma fram, eller för staten i dess helhet.

(Forts.)

Men jag har dessutom funnit mig nödsakad att i afseende å § 18 anteckna en afvikande mening, såväl från Kungl. Maj:ts som från utskottets förslag. Jag ber att få i kammarens minne återföra, att Riksdagen år 1899 skref till Kungl. Maj:t och anhöll att få en utredning af pensionsfrågorna »i syfte att statens tjänstemän skulle i någon mån bidraga till sin pensionering». Det var så kraftigt framhållet och så väl motiveradt, att man måste antaga, att det var hela Riksdagens uppfattning. Jag tror också för min del, att den uppfattningen var fullt riktig. Ty med den ställning, som våra tjänstemän intaga, då man vill åt

hvarje tjänsteman, hvarje betjänt, inrymma rättighet att utöfva sin ställning som medborgare på alla områden, ville man också, att med denna rättighet skulle följa skyldighet att sörja för sin ålderdom i någon mån, och därför ville man slå in på att låta tjänstemannen med något kontant belopp bidra till sin pensionering. Så snart den skrifvelsen kom till Kungl. Maj:t och så snart på grund däraf den stora pensionskommittén blifvit till-satt, utfärdade Kungl. Maj:t den bekanta kungörelsen af den 31 mars 1900, i hvilken Kungl. Maj:t fäste alla ämbetsverks upp-märksamhet därpå, att de tjänstemän, som efter samma dag ut-nämndes till befattning, med hvilken följde rätt till pension från allmänna indragningsstaten, »skulle vara underkastade de för-ändrade bestämmelser i fråga om pension, som kunde vardas stadgade».

Således var det alldeles gifvet, att detta villkor inrymde äfven den bestämmelsen: när en gång nya pensionsvillkor komma att uppställas, måste en sådan tjänsteman vara beredd på att nödgas betala afgifter för sin pensionering. Nu har Kungl. Maj:t i det här förslaget vid tillämpningen af detta villkor liksom velat göra en skillnad mellan villkoret för olika stater. Det gamla villkoret var en generell bestämmelse, att tjänstemännen inom dessa nya stater skulle vara underkastade de förändringar i fråga om deras pension, som framdeles kunde blifva stadgade. I de nya villkoren står, att vederbörande tjänstemän skulle vara skyl-dige »att med visst belopp bidra till sin pensionering». Den senare kategorien af dessa tjänstemän har Kungl. Maj:t icke undantagit från skyldighet att betala afgifter. Men beträffande den föregående kategorien har Kungl. Maj:t sagt: ingen afgift behöfver af dem betalas. Kungl. Maj:t har i § 18 befriat alla tjänstemän på stater, som blifvit fastställda före den 1 januari 1907 och, där det senare villkoret ej insatts, från skyldighet att betala afgifter för sin pensionering.

Jag förstår ej, huru det varit möjligt att hysa en sådan uppfattning att sålunda stryka, om jag så får säga, ett streck öfver hela pensionslagen. Om Kungl. Maj:ts förslag blefve lag, skulle t. ex. poststaten, så länge den existerar på nu gällande reglering, vara befriad från att betala afgifter. Alla tjänste-männen inom denna stat skulle ju således under en lång följd af år slippa betala afgifter, men ändå blifva delaktiga af den dem genom pensionslagen medgifna förmån.

En sådan anordning har ej heller utskottet ansett sig kunna förorda. Utskottet har gått en annan väg och sagt: är tjänstemannen på sådan stat, slipper han betala pensionavgift ända tills han får högre löneförmån, vare sig genom ålderstillägg eller på annat sätt. Då skall han börja betala afgift. Ja, det förändrar saken något, men fortfarande kvarstår orättvisan. En tjänsteman, som efter intjänande af sina bägge ålderstillägg redan

*Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.*
(Forts.)

Lagförslag ang. civila tjänstinhafvares rätt till pension m. m. uppnått en lön af 4,000 kronor, slipper betala afgiften till staten, medan däremot en annan tjänsteman, som nu uppbär i lön allenast 3,000 kronor, redan efter erhållandet af det första ålders-tillägget måste betala pensionsavgift. Det kan sålunda inträffa, att af två tjänstemän på samma stat, med hvardera 4,000 kronors lön, den ene får betala pensionsavgift, den andre ej.

(Forts.)

Jag tror, att, när Riksdagen förklarar det vara rättvist, att tjänstemännen skola bidraga till sin pensionering och på grund däraf Kungl. Maj:t upplyst alla tjänstemän, som sedermera kommit på ny stat: när ni komma på ny stat, måste ni vara underkastade en eventuell skyldighet att betala pensionsavgift, då är det orätt att nu framflytta början med de lönestater, som fastställts efter ingången af år 1907. Och jag har ansett, att den dag, då Riksdagen lämnade det besked, att de tjänstemän, som komme på ny stat, skulle vara underkastade de skyldigheter, som nya pensionsvillkor kunde ålägga dem, borde vara afgörande äfven för skyldigheten att betala pensionsavgifter. Jag menar, att man här stöter på två viktiga principer, som jag anser vara af största vikt. Den ena är, att när Riksdagen har förklarat, att det skall förfaras på visst sätt, bör icke detta af billighetsskäl eller dylikt tagas tillbaka just då det skall tillämpas. Den andra principen är den, att, om en sådan skyldighet är uttalad och man får anse, att vederbörande hafva iklädt sig densamma, dessa också måste taga konsekvenserna däraf.

Det kan möjligtvis förvåna kammaren, att jag med sådan ifver velat ställa mig på denna ståndpunkt. Men saken är den, att jag hade äran tillhöra post- och telegrafkommittén, och redan i denna kommitté hafva i post- och telegrafverkens stater med öppet visir införts villkor i enlighet med min uppfattning. Ingen tvingade heller tjänstemännen att gå in på de nya staterna, utan de hafva haft full frihet att afgöra, om de vilja gå in på dem, dock med skyldighet att ställa sig aflöningsreglementena till efterrättelse.

Efter den förklaring, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nu lämnat, att han accepterar utskottets förslag af intresse för att lagen skall gå igenom, skall jag för min del också, om förslaget därigenom jämväl kan vinna Andra Kammarens bifall, icke göra något yrkande.

Friherre Palmstierna: Det skulle ju måhända egentligen vara öfverflödigt att uppträda och yrka bifall till utskottets förslag, då reservanten afstått från sin reservation och statsrådet förklarat sig icke hålla på Kungl. Maj:ts förslag. Men då själfva denna paragraf är ganska invecklad, skall jag dock be att få som hastigast redogöra för densamma.

Först och främst har af utskottet insatts »1 april» i stället för »1 januari», beroende på att kungörelsen det hänger på är

utfärdad den 31 mars 1900 och det således endast är därifrån tillämpning kan äga rum.

Vidare har utskottet velat låta själfva principen blifva genomgående, att de civile tjänstemännen skola betala bidrag till sin egen pensionering. Så har det varit i många år för arméns befäl och underbefäl. Så är det med järnvägsbetjäningen etc. Och i det dagliga lifvet är det ej ovanligt, att man betalar lifförsäkring eller lifränteförsäkring eller dylikt. Med ett ord, det är regel för en mängd personer, att de af sin inkomst afsätta något för sin framtid. Hittills hafva emellertid de civile tjänstemännen egentligen icke betalt något för sin egen pensionering, utan uteslutande pensionerats på allmänna indragningsstaten. De hafva visserligen betalt till sin pensionsfond, men den har så ytterst litet begagnats till de civile tjänstemännens egen pensionering. Den har nästan alldeles upphört. Den har egentligen användts till förmån för änkor och barn. Därför har också denna pensionsfond så småningom stigit så, att den nu är 16 miljoner kronor, oaktadt därifrån årligen betalts omkring 300,000 kronor till änke- och pupillkassan.

År 1899 fann Riksdagen, att det var för dyrt med pensionering uteslutande på statens bekostnad af de civile tjänstemännen i motsats till så godt som alla de andra tjänstemännens pensionering, och därför begärde Riksdagen då en utredning. Emellertid framlade Kungl. Maj:t år 1899 ett förslag till pensionslag, enligt hvilket tjänstemännen ej skulle bidraga. Riksdagen afslog detta förslag, betonande, att det skulle vara bidrag från tjänstemännens sida. Då utfärdades kungörelsen af den 31 mars 1900. Jag skall be att få återgifva något därur. Det heter, att, enär den anordningen, att de civile tjänstemännen skulle lämna bidrag till sin pensionering, utgjorde föremål för utredning, alla, som därefter utnämndes, skulle vara underkastade ändrade bestämmelser angående pensionsvillkoren. Kungl. Maj:t sade redan då: som det är fråga om att de civile tjänstemännen skola lämna bidrag till sin pensionering — — Hvar och en, som är utnämnd efter år 1900, är således juridiskt skyldig att lämna bidrag. Nu kan man uppdelade dessa tjänstemän i fem kategorier. Den första kategorien är sådana, som äro utnämnda före år 1900, på en stat, som ej är ändrad efter år 1900. Dessa äro alldeles klart juridiskt fria. Den andra kategorien är sådana, som äro utnämnda efter år 1900, men på gammal stat. Dessa äro efter kungörelsen juridiskt skyldiga att betala. Men det ifrågasätter hvarken kommittén, Kungl. Maj:t eller reservanterna. De äro således fria. Den tredje kategorien, den omtvistade, är de, som ingått på lönestat, fastställd efter år 1900, men före år 1904. Till dessa skall jag återkomma sedan. Den fjärde kategorien är sådana, för hvilka lönestat är fastställd efter år 1903 med uttryckligt villkor, att de skola hafva det och det afdraget.

*Lagförslag
ang. civile
tjänstemännens
vares rätt till
pension m. m.
(Forts.)*

Lagförslag ang. civila tjänstinnehafvares rätt till pension m. m. Dessa kunna ej blifva fria. Den femte kategorien är sådana, som ej förut haft pensionsrätt. Statsrådet ansåg det vara något hårdt, att de skulle betala. Det kan jag ej finna. Ty hafva de ej haft pensionsrätt och sedan få sådan, är det, när meningen är att alla skola betala, naturligen de, som skola betala i första hand, i synnerhet när det ej blir retroaktivt. Denna grupp har sin inkomstförmån, får pensionsrätt och har sluppit betala i flera år.

(Forts.)

Hvad den tredje kategorien beträffar, sådana som äro utnämnda på en stat, som är fastställd efter år 1900, är det sagdt två gånger, först i en allmän kungörelse år 1900 och sedermera af Riksdagen i särskilda stater, att de skola vara underkastade förändringar i afseende å pensionsvillkoren, ehuru man ej varit försiktig nog att säga: *med bestämda afgifter*, då man ej tänkte på att det använda uttryckssättet kunde missförstås. Till denna kategori höra fångvårdsstaten, poststaten, konsistorienotarierna och landsarkivarierna i Uppsala och Lund med deras vaktmästare samt vissa universitetsprofessorer m. fl. Nu har Kungl. Maj:t sagt, att det blefve alltför betungande för dem, då det ej uttryckligen står, att de skola betala afgifter. Skyldighet därtill skulle för dem inträda först med ny stat eller i en ööfverskådlig framtid. Reservanterna säga: alla, som kommit på stat efter år 1900, äro skyldiga. De hafva juridiskt och logiskt rätt, därför att Riksdagen två gånger sagt det. Men utskottet har sagt: principiellt äro de skyldiga, men billigheten kräfver, att de ej böra förlora någonting. Den lön, de nu hafva, skulle minskas genom afgifterna, och utskottet föreslår därför, att de ej skola betala afgifter, förrän de fått ökad inkomst, antingen genom befordran eller genom ålderstillägg. På detta sätt skulle de ej förlora någonting. Då statskontorets stat blifvit behandlad, förmodar jag också, att en hel hop nya stater komma in, så att inom tio år denna lag bör vara genomförd.

Det är ju synnerligen viktigt, att lagen blir bifallen. Och sedan nu statsrådet förklarar, att han icke har något emot utskottets förslag, och reservanterna sagt sig heller icke vilja ställa sig däremot, hoppas jag, att man i Andra Kammaren tager detta, om Första Kammaren tager det. Jag vågar därför, herr grefve och talman, hemställa om bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter föreliggande paragraf godkändes.

Rubriken.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut vid behandlingen af lagförslaget.

*Lagförslag
ang. civila
tjänstinnehaf-
vares rätt till
pension m. m.
(Forts.)*

Punkten B.

Herr Trygger: Kammarens beslut om återremiss af § 7 torde föranleda, att hela punkten B äfven bör blifva återremitterad. Det heter nämligen här i ingressen: »att Riksdagen, *därest ofvanintagna lag varder af Riksdagen godkänd*». Detta är alltså en förutsättning för bifall till hvad i punkten föreslås.

Jag hemställer fördenskull om återremiss.

Efter härmed slutad öfverläggning visades förevarande punkt åter till utskottet.

Punkten C.

Herr Trygger: Af samma skäl, som jag anförde med afseende å punkten B, tillåter jag mig hemställa om återremiss äfven af denna punkt.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter föreliggande punkt visades åter till utskottet.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 19 och 20 nästlidne månad bordlagda utlåtande n:o 52, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående omföring till en pensionsfond för civila tjänstinnehafvare af vissa löneinnehållningar, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 20 och 21 sistlidne mars bordlagda utlåtande n:o 66, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående restitution af fraktafgifter för kalk, kalkstensmjöl och mærgel.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts därom framställda förslag, måtte, för restitution af viss del af fraktkostnaderna vid transport å järnväg af kalk, kalkstensmjöl och mærgel för jordbrukets behof, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de i statsrådsprotokollet för jordbruksärenden den 12 januari 1907 angifna grunder, på extra stat för år 1908 anvisa, såsom förslagsanslag, 200,000 kronor.

*Angående
restitution af
fraktkostna-
derna vid
transport å
järnväg af
vissa ämnen
för jordbru-
kets behof.*

Angående
restitution af
fraktkostna-
derna vid
transport å
järnväg af
vissa ämnen
för jordbru-
kets behof.

(Forts.)

Herr Wijk, Ivar: Jag har underlåtit att anmäla min reservation mot utskottets hemställan, men då jag inom utskottet yttrat mig emot den kungl. propositionen skall jag bedja att få angifva anledningen därtill, hvilken i hvarje fall ingalunda varit att motsätta mig *syftet* med den kungl. propositionen utan tvärtom.

Syftemålet har varit, att landbrukaren skulle kunna erhålla kalk till höjande utaf jordens afkastning i så stor utsträckning som möjligt, hvilket ju ock skulle vara till nytta icke allenast för våra jordbrukare utan äfven för staten i dess helhet, och för vinnande af detta syfte samt i anledning af Riksdagens skrifvelse har Kungl. Maj:t nu framkommit med detta förslag, hvilket slår in på en helt ny väg. Att staten skall betala frakten för enskilda individer, torde väl få anses vara något ganska nytt, om också däremot egentligen icke kan vara något att i detta fall invända. Men den kungl. propositionen lider af två fel, å ena sidan ingriper den onödigtvis tidigt och å den andra sidan otillräckligt. Om man granskar propositionen, hvars syfte är det nyssnämnda, är det ganska egendomligt, att man säger till den landtman, som bor 300 kilometer från ett kalkbrott: ni kan betala 28 öre för 100 kilogram kalk, men till den, som bor endast 40 kilometer därifrån: ni kan icke betala 12 öre, utan här skall staten träda emellan. Nu är ju uppenbart, att på de korta distanserna behöfver staten icke träda emellan, utan det är i fråga om de längre vägsträckorna, som statens hjälp skulle vara behöflig, på det att landbrukaren må kunna i större skala få tillfälle att begagna sig af detta nyttiga medel. Alltså hvilat, enligt min mening, den kungl. propositionen ej på riktig grund. Man borde naturligtvis slå fast, att så mycket kan landtmannen betala i frakt och staten sedan träda emellan samt betala hvad därutöfver belöper på de olika stationerna, om man skall ernå det mål, hvartill man syftar i den kungl. propositionen. Så har dock icke skett, och därför har jag motsatt mig denna kungl. proposition, under förhoppning att den kommer tillbaka, stödd på riktigare grunder.

Herr statsrådet Petersson, Alfred: Den siste ärade talaren förklarade, att han egentligen icke hade något emot syftet med den kungl. propositionen, hvilket ju är att bereda ökade möjligheter för våra landtmän, framför allt i de kalkfattiga provinserna, att använda kalk, detta erkänt nyttiga och utmärkta jordförbättringsmedel, men han hade någon invändning emot själfva principen för förslaget. Såvidt jag förstod honom rätt, gällde hans invändning, att staten skulle af anslagsmedel för vissa fall restituera en del af fraktafgiften. Detta vore en ny princip, som kunde vara betänklig. Det är nog sant, att denna princip är ny, men önskemålet att få billiga fraktsatser på kalken är mer

än 20-årigt. Och om man nu på goda skal tillmötesgår detta önskemål, vill bereda landtmännen i våra kalkfattiga provinser ökade möjligheter att begagna kalk, hvilken är då anledningen till, att man måst slå in på denna princip? Jo, af de utredningar, man fått från järnvägsstyrelsen och från enskilda järnvägsförvaltningar, har framgått, att man ej vidare kan vandra på den gamla vägen med nedsättningar i själfva fraktsatserna, ty därmed har man nu kommit så långt, att frakterna ej täcka mera än ungefärligen själfva fraktkostnaden, och då står man inför det alternativet att antingen lämna önskningarna obeaktade eller också slå in på denna väg och bevilja restitution.

Den allvarligaste af herr Wijks invändningar var väl emellertid den, att man icke fastställt ett visst belopp och sagt, att *detta* kan fraktemottagaren betala, men hvad frakten därutöfver belöper sig för en längre vägsträcka, det betalar staten. Ja, det hade ju varit en grundsats och en fast utgångspunkt, kan man säga, om det nämligen låtit sig göra att få fram ett sådant bestämdt tal. Men det är redan påvisadt i statsrådsprotokollet, hurusom det lärer vara omöjligt att i detta afseende få en bestämd siffra, där man kan säga, att så mycket kan en landtman betala för en ton kalk, men däröfver kan han ej sträcka sig, om det icke skall vara förlustbringande. Det lärer nog höra till omöjligheterna att kunna konstruera fram ett sådant tal. Men antag, att det låte sig göra, så blefve nog då följden den, att staten finge betala ganska dryga belopp; ty då betydde det ju ingenting för landtmanen, som behöfde flera vagnslaster kalk, hvarifrån han toge densamma, och om han bodde vid Haparanda, kunde han ju lika gärna taga sitt kalkbehof från Skåne som från ett närmare beläget kalkbrott. Däremot med det sätt, som här är föreslaget, ligger det i kalkförbrukarens eget intresse att taga sin kalk från närmaste kalkbruk, där den kan erhållas. Om man sedan skall börja att lämna restitution vid 10 öre per ton och omkring 40 kilometers väg, eller vid en transportlängd af 40 eller 60 kilometer, är en lämplighetsfråga, hvarom man ju kan tvista. Emellertid har Kungl. Maj:t här utgått ifrån att staten icke borde bidraga på de mycket korta afstånden, att fraktemottagaren således alltid skulle ensam vidkännas frakten intill ett visst belopp per ton, och att staten först sedan fraktkostnaden öfverstigit detta belopp skulle bidraga med viss del af kostnaden. Den lämpliga gränsen har Kungl. Maj:t ansett vara 1 krona per ton och restitutionen 40 procent af fraktkostnaden, då denna öfverskridit den nyssnämnda gränsen.

Angående restitution af fraktkostnaderna vid transport å järnväg af vissa ämnen för jordbrukets behof.
(Forts.)

Friherre Tamm: 1899 års riksdagsskrivelse innehöll en begäran, »att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, om och i hvad mån nedsättning af järnvägsfrakterna å statens järnvägar för vissa landtmannaprodukter kunde äga rum samt huru-

*Angående
restitution af
fraktkostna-
derna vid
transport å
järnväg af
vissa ämnen
för jordbru-
kets behof.*

(Forts.)

vida för kalk, som för jordbrukets eller bergsbrukets behof fraktades å såväl statens som enskilda järnvägar, fraktkostnaderna kunde lindras dels genom nedsättning af fraktafgifterna och dels genom restitution af en del af fraktkostnaderna».

Nu har en utredning verkställt angående den lindring, som kunde beredas våra jordbrukare genom åtgärder i de båda afseenden, hvilka i Riksdagens skrifvelse omförmålas, men någon utredning i fråga om lindringar för bergsbruket har icke förekommit. Vår järnhandtering har nu så småningom fått vänja sig vid att komma i andra rummet, och den lär väl fortfarande få göra det, ehuru den har ett ganska starkt behof af att få den ifrågavarande produkten till billigare pris än hittills kunnat åstadkommas. Man har i järnkontoret låtit verkställa en utredning om den kvantitet kalk, som erfordras för järnhandterings behof, och man har kommit till det resultat, att då tackjärnstillverkningen uppgått till omkring 600,000 ton, skulle det erfordras en kvantitet kalk af omkring 150,000 ton för denna järntillverkning. Det är alltså icke något så obetydligt belopp, och man har räknat ut, att fraktafgiften för detta går till ungefärligen 2 kronor 6 öre per ton. Jag har ansett mig skyldig att här omförmåla förhållandet, på det att, om framdeles någon framställning göres, den må vara grundad på den af Riksdagen själf uttalade önskan.

Nu är visserligen sant, att såväl jordbruket som bergsbruket för närvarande hafva en lindring dels genom en lägre frakttaxa och dels genom den restitution, som beviljas afsändare af kalk, när vagnen lastar 8,000 kilo, med en krona per ton för hvarje begynnande 50-tal kilometer. I statsrådets motivering till förslaget finnes det omförmäldt, likasom äfven i utskottets redogörelse på 28:e sidan, att denna restitution fortfarande skulle komma att tillämpas i afseende å fraktad kalk för järnhandterings behof, detta i sammanhang med resonemanget, hvarför icke något afseende fästats vid bergsbrukets behof af kalk, och det är med hänsyn till detta utaf statsrådet lämnade uttalande, som jag tillåter mig understryka detta, emedan, om jag misstagit mig, det skulle kunna bestämdt påstås och påvisas, att för bergsbrukets behof af kalk skulle uppstå en försämring i stället för en förbättring i detta hänseende. Och då jag tillåtit mig att tolka saken på detta sätt, anser jag mig för närvarande icke böra framställa något ändringsyrkande.

Men hela förslaget hvilat delvis på en enligt min uppfattning ganska besynnerlig grund. Man säger, att vissa provinser hafva tillgång på kalk, andra sakna sådan, och dessa lidande provinser böra genom ersättning från de öfriga få sig en förmån beviljad genom nedsättning i kalkfrakterna. Är det nu så alldeles gifvet, att den regeln skall i vårt land tillämpas, att där brist på ett håll finnes, skall den ersättas genom eftergifter från öfriga håll? Har manne icke naturen så fördelat

sina gåfvor, att hvad som brister på ett håll ersättes genom förmåner, som samma trakt äger i andra afseenden? Är det alldeles gifvet, att den kommunistiska regeln skall gälla, att alla skola likställas? Men hvarför skulle då icke äfven beslutas, att Norrland borde till Skåne afstå utaf sina öfverflödiga skogstillgångar, och hvarför skola icke de malmgifvande trakterna skänka af sina rikedomar till sådana, som icke hafva malm, på det att likställighet må kunna blifva rådande i alla trakter? Vissa trakter hafva i många afseenden förmåner, dem andra sakna, och det synes mig vara ett orimligt påstående, att det bör göras en dylik utjämning utöfver alla delar af vårt land.

Det har dock varit denna grund, som delvis förorsakat den föreliggande propositionen, och den kan jag för min del icke godkänna. Som emellertid andra skäl finnas angifna, hvilka tala till förmån för framställningen, anser jag denna i sin helhet böra bifallas, men den af mig nu omförmälda *principen* kan jag omöjligligen någonsin komma att godkänna.

Grefve Klingspor: Jag begärde ordet med anledning af den förste talarens yttrande, men sedan detta nu blifvit bemött af chefen för jordbruksdepartementet, har jag ju egentligen icke så mycket att tillägga, men vill likvisst, då jag nu fått ordet, yttra mig något i frågan.

Talaren sade, att hela förslaget framkommit alldeles för tidigt. Men icke kan man väl säga, att det framkommit för tidigt, då Riksdagen redan 1899 skref i frågan, och det nu framlagda kungl. förslaget just stöder sig på denna skrifvelse. Sedan Riksdagen skref år 1899, har frågan blifvit utredd. 19 hushållningssällskap hafva uttalat sig för att något måste af staten göras för att lindra de dyra kalkfrakterna. Vidare har mosskulturföreningen uttalat sig i frågan och påpekat den synnerligen stora betydelse, som kalkens användande för jordbruket äger, och slutligen har ju landtbruksstyrelsen också framhållit kalkens synnerliga värde för vår i allmänhet kalkfattiga jord. Alla dessa ha ju varit fullkomligt eniga däruti, att staten måste vidtaga anordningar, på det att jordbrukaren skall på bästa och billigaste sätt komma i åtnjutande af detta värdefulla jordförbättringsmedel. Man kan väl således icke, efter hvad jag kan förstå, säga, att det är alldeles för tidigt att nu framkomma med förslaget i fråga, hvilket dessutom är i fullkomlig öfverensstämmelse med hvad Riksdagen beslutat och därom alla auktoriteter äro med hvarandra fullkomligt ense. Nu har Kungl. Maj:t ej gått så långt som en del hushållningssällskap och äfven mosskulturföreningen önskat, utan har velat gå en medelväg. Då kan man ju icke heller säga, att Kungl. Maj:t gått för långt. Icke heller är det föreslagna sättet till frågans lösning så alldeles nytt. Det är praktiseradt och pröfvadt i Danmark, hvarest man också insett,

Angående
restitution af
fraktkostna-
derna vid
transport å
järnväg af
vissa ämnen
för jordbru-
kets behof.
(Forts.)

Angående restitution af fraktkostnaderna vid transport å järnväg af vissa ämnen för jordbrukets behof. att kalken är ett för dess jord ytterst viktigt ämne, och där har det länge förekommit en sådan restitution af fraktafgifter ända till två tredjedelar, således mer än hvad här är föreslaget. Icke heller är det någonting så ovanligt på andra områden att man vidtagit dylika lindringar för att minska fraktutgifter. Om vi tänka på sjöfarten, så hafva vi här t. ex. lämnat subvention för sjökommunikation emellan Sverige och Argentina, och hvilka äro väl de, som däraf draga nytta? Jo naturligtvis de, som skicka varor härifrån och till Argentina samt därifrån och hit. Det är ju alldeles gifvet, att frakten ställer sig väsentligt billigare med denna subvention, än om den icke hade lämnats. Således är ju detta ett slags restitution af fraktafgifter. Vidare hafva vi t. ex. fraktfarten mellan Sassnitz och Trelleborg. Om det icke lämnades understöd till den, skulle frakterna vara väsentligt drygare än hvad de nu äro. Detta förfaringssätt i afseende å kalkfrakterna är sålunda, såsom jag nyss nämnde, ingalunda någon nyhet. Det är ju ganska riktigt, synes mig, att dessa kalkfattiga trakter få någon hjälp.

(Forts.)

Den föregående ärade talaren sade nyss, att den ena såväl som den andra orten har sina fördelar och olägenheter, men att man ej bör hjälpa dem, som hafva olägenheter, att få förmåner från annat håll. Men det göra vi ju rätt ofta. Vi hafva t. ex. trakter, som behöfva förbättrade kommunikationer, såsom våra stora skogsmarker och malmberg, där man är i behof af kommunikationer för att få malmen och skogens alster transporterade till platser, där de på fördelaktigaste sätt kunna realiseras, och staten bygger ju i vissa fall i och för sådana ändamål järnvägar eller lämnar billiga lån till enskilda järnvägsföretag, som äro ägnade att underlätta samfärdseln.

Jag har icke något egentligt att tillägga till hvad jag nu haft äran yttra, utan anhåller att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Håkanson: Den siste ärade talaren uttryckte sin förvåning öfver att man kunde kritisera det här framlagda förslaget, då det vore en följd af 1899 års riksdagsskrivelse. Men det är många år sedan Riksdagen skref och många förändringar hafva sedan dess inträffat, icke minst i afseende på Riksdagens sammansättning, och många sitta nu här, som icke voro med om den skrifvelsen. Ingen torde förneka, att man bör göra hvad göras kan för att våra jordbrukare skola få så billig kalk som möjligt, men det finnes många sätt att uppnå detta mål och det är just det här föreslagna *sättet*, som icke kan annat än väcka förvåning.

Statens järnvägsstyrelse har sagt, att för dess vidkommande nog en lindrig nedsättning vore möjlig, men den vill ej begagna sig af sin rätt att genomdriva en så låg samtrafikstaxa, som

här skulle vara af nöden. När statens järnvägar hört de enskilda järnvägarna i denna fråga, har flertalet ställt sig afvisande mot en ytterligare reduktion af frakterna, men en del har dock gått med på en sådan nedsättning, och bland dessa järnvägsbolag vill jag särskildt påminna om ett, som just går genom en trakt, där det finnes stora kalkverk, nämligen Uddevalla—Herrljunga järnväg, och som svarat tillmötesgående på järnvägsstyrelsens framställning.

*Angående
restitution af
fraktkostna-
derna vid
transport å
järnväg af
vissa ämnen
för jordbru-
kets behof.*

(Forts.)

Men om man noga genomläser styrelsens utlåtande, finner man nog, att det ej varit så mycket detta, att järnvägsstyrelsen ej vill begagna maktspråk, utan att det snarare berott på att järnvägsstyrelsen fruktat för att statens järnvägars egna inkomster skulle blifva för små. Och det är detta, som förvänar mig, att det kan ifrågasättas, att staten skall taga ur sin högra hand och lägga i den vänstra. Ty det är ju egentligen blott en bokföringsfråga, hvarifrån dessa penningar skola tagas och hvart de gå hän, så länge det gäller staten. Om man ser på den vid den kungl. propositionen fogade kartan, är del väl alldeles tydligt, att de järnvägar, som komma att få det väsentligaste utaf kalkfrakterna, äro statens järnvägar. Här är särskildt i den kungl. propositionen på något ställe, jag tror det är i mosskulturföreningens skrivelse, anfördt såsom ett exempel det kalkfattiga Småland, och gifvetvis måste all den kalk, som går ifrån Skaraborgs eller Örebro län dit ned, fraktas på statens banor. Samma är förhållandet med den kalk, som skall ner till Skåne, likasom med den, som skall upp till Norrland och likaså med den, som går till Värmland. Naturligtvis spelar det en viss roll, om en del af sträckan utgöres af enskilda järnvägar, och dessa skulle hålla högre taxa, men, som sagdt, hufvudsaken är dock, att frakten blir billigare på de längsta vägsträckorna. Järnvägsstyrelsen har räknat, att kostnaden för bankilometer skulle vara 9,4 öre för tur- och returfrakt af en järnvägsvagn, fullt lastad i ena riktningen och tom tillbaka. I detta sammanhang erinrar jag om en annan uppgift från järnvägsstyrelsen, hvilken vi erhöilo för ej så länge sedan, nämligen i den kungl. propositionen förra året. då fråga var om öfverenskommelse med malm-bolagen. Då kunde järnvägsstyrelsen alldeles på pricken angifva, att statens utgifter för de 300,000 ton, som fraktades utöfver de kontraherade 1,200,000, uppgingo till 52 öre per ton. Om nu dessa 9,4 öre per ton och kilometer multipliceras med samma järnvägssträcka i kilometer som afståndet utgör mellan Kiruna och Riksgränsen, eller 129 kilometer, får man en utgift på denna sträcka af 121,26. Men för malmen hade det kostat endast 52 öre, 69,26 är skillnaden eller betydligt mer än dubbelt. Nu säger järnvägsstyrelsen, att anledningen hvarför man måst räkna så hög frakt på kalk är, att dessa särskilda järnvägsvagnar icke kunna brukas för annat ändamål och gå i trafik endast under

Angående
restitution af
fraktkostna-
derna vid
transport å
järnväg å
vissa ämnen
för jordbru-
kets behof.
(Forts.)

en del af året. Men däremot vill jag då säga, att järnvägsbyggnaden uppe i Lappland är så mycket dyrare, att den kräver hög amortering. Och för öfrigt, om i det ena fallet det låter sig exakt uträknas hvad frakten går till, så går det därför icke i det andra. Däruppe utgöras tågen uteslutande af lastade malmvagnar, då vi däremot här uti mellersta Sverige i allmänhet hafva mycket långa godståg, lastade med diverse varor och blott en och annan kalkvagn, som hänges till det redan färdiga tåget. Jag tror icke, att järnvägens utgifter för sådana påhängda vagnar kunna blifva större per ton än för tågen däruppe, hvilka uteslutande transportera *en* produkt.

Min öfvertygelse är, som sagdt, att man kan fortsätta på den väg man redan beträddt och lindra frakterna på statens järnvägar. Då vinner man lika säkert målet, och lika säkert är, att man kan göra det utan risk för statens järnvägars ekonomi. Jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herr Ericsson: Herr grefve och talman! Jag skall icke blifva mångordig. Men då man i snart 20 år har stått i de led, som kämpat för att få fram en sak, är det icke underligt, att, när man står inför målet, man vill söka att slå ett sista slag för att icke arbetet skall hafva varit förgäfvets.

Här har redan bemötts en stor del af de skäl, som den förste ärade talaren på västgötabänken framställde mot det kungl. förslaget och utskottets tillstyrkande däraf. Herr Wijk yttrade, att det är »för tidigt». Det är förut sagdt och nyss af mig upprepadt, att vi hafva kämpat i 20 år för att få någon hjälp i detta fall, och den, som hittills bjudits oss, har varit jämförelsevis liten. Hädanefter skulle det blifva litet bättre. Herr Wijk yttrade vidare, att det borde jämnas ut, så att frakten blefve dyrare på kortare distanser och mycket billigare på de långa. Detta gör också Kungl. Maj:ts förslag; Ni västgötar, som bo nära kalkbrott, få det därför ock litet dyrare. Om man slår upp tabellen i slutet af utskottets utlåtande, synes det, att medan den nuvarande frakten på de kortaste afstånden är resp. 5, 7 och 9 öre per 100 kilogram, skulle frakten hädanefter utgå med något högre belopp. Detta gäller, som sagdt, de närmaste hällen och kommer hufvudsakligen att afse enskilda järnvägar.

Hvad vidare angår friherre Tamms yttrande, så fattade jag först icke fullt — hvilket naturligtvis berodde på bristande uppfattningsförmåga hos mig — huruvida friherre Tamm beklagade, att järnhandteringen icke fick mera af detta goda, som nu bjudes åt jordbruksnäringen. Jag förmodar emellertid, att så icke var fallet, ty den senare delen af anförandet gaf vid handen, att näppeligen den ärade talaren skulle vilja hafva något med, då han nämligen syntes betrakta det goda såsom något orättfånget. Den senare delen af detta anförande var ett af dessa stora, vackra,

medryckande föredrag, till hvilka man gärna lyssnar, och inför hvilkas stora sanningar man bugar sig, men dessa sanningar äro sådana, att man i det praktiska lifvet tyvärr på många områden redan har och nog mera och mera kommer att få jämka på desamma. Den läran, att då det icke finnes något, så får man icke från annat håll taga något och lägga dit, är nog svår att följa, och en gammal finansminister vet utan tvifvel, att den är nästan ohållbar. Jag tror, att där det är armt och svårt, där måste staten träda emellan och hjälpa, och där det är bättre, därifrån kan och bör också hjälpen tagas.

Här är, vågar jag säga, frågan mest en bokföringsfråga. Man kunde förmå statens järnvägar och de enskilda järnvägarna — de senare genom vederbörligt maktspråk — att nedsätta sina frakter, så att från järnvägarnas synpunkt fraktandet af kalk icke längre betalade sig. Det finnes många nationalekonomer som anse, att järnvägarna icke äro till för att förränta sig själfva utan för att höja hela nationens ekonomiska lif. Här i Sverige, och icke minst inom statsutskottet, har man emellertid icke hyllat denna princip, utan man har här velat, att järnvägarna i och för sig skola vara ett bärigt företag. Då återstår icke annat än denna direkta statshjälp att räcka jordbruket. Och jordbruket behöfver den; såsom bevis härför behöfver jag endast peka på sådana auktoriteter, på sådana målsmän för jordbruket som mosskulturforeningen och 19 hushållningssällskap, däribland det framstående Skaraborgs läns hushållningssällskap.

Ja, mina herrar, jag tror, att detta är en sak, som har ganska stor betydelse, ty annars hade den för visso icke framkallat en så lång strid. Och jag tror, att den har sin betydelse, därför att den kommer att gagna icke ensamt vissa orter, utan genom dem hela landet. Ty, mina herrar, den kommer att skänka ökade skördar på den gamla odaljorden och nya skördar från obrutna mossmarker, och det måste väl vara en nationalekonomisk betydelse, som icke får förbises.

Herr grefve och talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Wijk, Ivar: Jag skall be att få instämna med herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet däri, att det är svårt att slå fast den gräns, från hvilken staten bör deltaga i frakten, men olösligt är det dock icke, och helt säkert lättare än att bevisa, det staten behöfver träda emellan och deltaga i frakt-kostnaderna vid 40 kilometer och ännu längre väglängd från kalkbrotten.

Herr statsrådet sade, att om man fastslog en sådan regel skulle man kunna från Skåne och Västergötland rekvirera kalk till Norrland. Men naturligtvis skulle man räkna med frakten från närmaste kalkbrott; så opraktisk skulle man icke vara, att man förfore på annat sätt.

*Angående
restitution af
fraktkostna-
derna vid
transport å
järnväg af
vissa ämnen
för jordbru-
kets behof.*
(Forts.)

*Angående
restitution af
fraktkostna-
derna vid
transport å
järnväg af
vissa ämnen
för jordbru-
kets behof.
(Forts.)*

En ärad representant på östgötabanken, ordföranden i utskottets afdelning, yttrade, att jag sagt, att förslaget kommit för tidigt fram. Något sådant har jag icke sagt. Jag yttrade, att staten ingrep för tidigt att deltaga i fraktkostnaden.

Vidare yttrade en representant på kronobergsbanken, att Skaraborgs läns hushållningssällskap begärt fraktnedsättning, och att jag deltagit i nämnda framställning. Detta är fullt riktigt, men det gällde att förmå statens järnvägar till fraktnedsättning, icke att staten direkt skulle deltaga i landtmannens fraktkostnad, som den kungl. propositionen vill fastslå. Jag ber få instämma uti herr Håkansons yrkande.

Friherre Palmstierna: Jag ber om ursäkt, att jag återigen uppträder, men då man i flera år varit ordförande i mosskultur-föreningen, har man svårt för att icke uppträda i denna fråga, äfven om man blott har att säga några få ord.

Det var en af talarne, som sade, att det hela vore en bokföringsfråga, om man skall nedsätta järnvägsfrakten eller uppehålla järnvägsfrakten och i stället medgifva restitution. Det vore att taga från den högra handen och lägga i den vänstra. Det kan man säga, men om man yrkar, att järnvägarne skola nedsätta sina frakter — och jag uppfattade den ärade talarens yrkande sålunda — hvem betalar det? Det är staten, som betalar detta, genom mindre inkomst från järnvägarne. Det är således samma sak. Den enda skillnaden är, att i det ena fallet behärskar man endast statens järnvägar men icke de enskilda; i det andra fallet åter kommer man att förfara rättvist både mot statens och mot de enskilda järnvägarne.

En ärad talare sade, att om det vore brist på ett håll så vore det orättvist, att andra finge betala den bristen. Men det är dock hvad man oupphörligt gör. Om man tänker på Norrland, huru många hundra tusen kronor gå icke årligen dit upp till landsvägar, till afdikningar o. s. v.? Har man icke särskilda anslag för afdikning och odling i Norrland? Och detta med rätta, ty Norrland ligger efter och behöfver denna hjälp och kommer att slutligen väl betala den.

På samma sätt förhåller det sig med jordbruket. Jordbruket behöfver i mängd frakta kalk. Jag tillåter mig speciellt framhålla Jönköpings län, som jag närmast känner. Icke allenast den fasta marken är där i ytterst stort behof af kalk, utan äfven de vidsträckta mossarne, som icke kunna odlas utan god tillgång på kalk. Enahanda är förhållandet i många andra län. Detta kan gifva hela jordbruket en lyftning, som i form af ökad välmåga och ökade skatter ur nationell synpunkt väl betalar den uppoffring, som staten i sin helhet skulle komma att göra.

Jag skall icke uppehålla herrarne vidare, utan inskränker mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Berggren, Emil: Kalkens betydelse för jordbruket är tillräckligt känd, för att jag skall behöfva här ingå på ett ordande därom. I likhet med Småland är Norrland synnerligen kalkfattigt och jordmånen saknar där kalk. Betydelsen af kalk har emellertid börjat mer och mer inses i dessa trakter, och de senaste åren hafva dit uppförts rätt betydliga kvantiteter. Dessa kvantiteter hafva tagits från Västergötland, från Kinnekulle, och betingat ett pris af 2,10 à 2,50 per hektoliter, hvilket är ett enormt högt pris, som endast få jordbrukare kunna betala. Om denna fraktlindring går igenom, kommer detta naturligtvis att blifva af stor betydelse för jordbruket i öfre Norrland, och jag ber på den grund att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Angående
restitution af
fraktkostna-
derna vid
transport å
järnväg af
vissa ämnen
för jordbru-
kets behof.*
(Forts.)

Herr Håkanson: Herr talman! Friherre Palmstierna sade, att det icke låte sig göra att vinna det åsyftade målet, om icke äfven de enskilda järnvägarna toges med i beräkningen. Jag håller bestämdt före, att det låter sig göra, ty statsbanenätet spelar här den största rollen. Här gäller det en stor nationell fråga, och här kunna statens järnvägar göra något. På vår nordligaste järnväg, hvilken jag anført såsom exempel, komma fraktlindringarna endast vissa bolag till godo. Nu gäller det sådana lindringar i frakten, som kunna komma hela landet till godo; då bör staten göra hvad den kan, utan att detta anslag behöfver ifrågasättas.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarade sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja' besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 66, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 37.

Ang. jämnare fördelning af vissa skatter, som betunga landsbygden. Föredrogs ånyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 20 och 21 nästlidne månad bordlagda utlåtande, n:o 3, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om jämnare fördelning af vissa skatter, som betunga landsbygden.

Till utskottets behandling hade blifvit öfverlämnad en af grefve *Raoul Hamilton* väckt motion, n:o 46, hvori hemställes, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, huruvida och i så fall hvilka åtgärder kunde vidtagas för att åstadkomma rättelse i vissa af motionärens angifna missförhållanden beträffande de höga och ojämnt fördelade skatter, som på landsbygden tryckte i synnerhet jordbruksfastigheter, samt därefter för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hade af anförda skäl hemställt, att grefve *Hamiltons* ifrågavarande motion icke måtte till någon Första Kammarens åtgärd föranleda.

Grefve *Hamilton, Raoul*: Herr talman, mine herrar! I en inom denna kammare väckt motion har jag tagit mig friheten hemställa, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande möjligheterna af en jämnare fördelning af kommunalskatterna, den för prästerskapets aflöning utgående skatten samt vägs skatten.

Hvad landsbygden beträffar, äro dessa skatter högst ojämnt fördelade, i många fall äro de högst betungande. I medeltal utgå de med 12 kronor per bevillningskrona för jordbruksfastighet, sålunda fördeladt, att kommunalskatten utgår med 5 kronor 60 öre, prästskatten med 2 kronor 70 öre och den för väghället afsedda skatten med 3 kronor 70 öre, eller tillhoppa, såsom jag nyss nämnde, 12 kronor i medeltal. Redan dessa siffror tala ett tydligt språk och äro beaktansvärda, men ännu värre te sig förhållandena, då man gör en jämförelse mellan skatterna i olika kommuner och mellan skatteobjekten inom kommunerna. Sålunda finner man, att kommunalskatten utgår högst i en kommun i Gösene härads af Älfsborgs län med 36 kronor 80 öre per bevillningskrona. Detta skulle ju kunna vara ett enstaka fall, men

det visar sig likväl, att i mer än 10 procent af landtkommunerna utgår skatten med mellan 10 och 25 kronor per bevillningskrona och i mer än 30 procent med öfver 7 kronor 50 öre per bevillningskrona.

Ang. jämnare fördelning af vissa skatter, som betungas landsbygden.

(Forts.)

Gå vi sedan till den för prästerskapets aflöning utgående skatten, så finna vi den vara högst i en församling i det nuvarande Luleå stift, där den öfverstiger 12 kronor per bevillningskrona. Såsom herrarne veta, är det emellertid icke antalet bevillningskronor, som här utgör grunden, utan denna skatt utgår efter helt andra grunder, hvilka äfven äro olika inom de olika församlingarna. De äro nämligen en följd af konventioner, som upprättades på 1860—70-talen och som skulle gälla under ett femtiotal år. Vi finna emellertid i en församling uti Lunds stift en fastighet, hvars taxeringsvärde närmar sig $1\frac{1}{2}$ million kronor och hvilken i så kallad prästskatt betalar endast 37 kronor, men vid dess sida i samma församling ligger en annan liten fastighet, hvars taxeringsvärde icke går till 1 procent af den förras, men som likväl betalar mer än tre gånger så mycket i skatt, eller 114 kronor. Vi finna i en annan församling inom samma stift ett sockerbruk, som erlägger i bevillning 3,600 kronor, men i aflöning till prästerskapet endast 62 öre. Vi finna vidare i en församling, att en gift arbetare utan beskattningsbar inkomst skall betala i afgift till prästerskapet 2 kronor 25 öre, men att en förman, med en till 1,440 kronor uppskattad inkomst, skall erlägga allenast 68 öre, således en tredjedel af hvad arbetaren får betala.

Jag skall icke vidare trötta herrarne med några siffror. Jag vågar tro, att de nu anförda bekräfta, att skatterna äro högst ojämnt fördelade och att de på sina håll äro högst betungande.

En följd af dessa höga skatter i åtskilliga landskap har varit, att alla rörliga skatteobjekt, som kunnat det, hafva försvunnit från dessa landskap och dessa kommuner och öfverflyttat till de i skattehänseende bättre lottade. Detta har medfört, att befolkningen i sådana trakter minskats och att landtmannens son, hellre än att öfvertaga den skattebetungade fädernegården, har sökt sin utkomst i landet i väster. Om dessa missförhållanden i skatteväg skola fortfara, så kunna vi, mina herrar, befara, att en dag kommer, då en del af vårt land skall se ut nära nog som en öde trakt.

Nu skulle man kunna påstå, att dessa ojämnheter i afseende å skatterna äro beroende på dålig kommunalförvaltning, men så är ingalunda förhållandet. De fattiga kommunerna hafva icke gjort sig skyldiga till några extravaganser i denna väg; de hafva blott uppfyllt de skyldigheter, som staten ålagt dem. Om I, mina herrar, betänken, att en kommun, hvars hela taxeringsvärde icke uppgår till mera än värdet af en enda fastighet, ett enda hus i en större stad, eller 3, 4 à 500,000 kronor — att, säger jag, en

Ang. jämnare fördelning af vissa skatter, som betunga landsbygden.

(Forts.)

sådan kommun skall ensam aflöna prästman, organist, barnmorska, polisman eller så kallad fjärdingsman samt delvis skollärare, att den skall bygga och underhålla skolhus, att den skall underhålla kyrka och därjämte bestrida en ganska betungande fattigvård, så kunnen I lätt inse, mina herrar, att en sådan liten kommuns skatter skola blifva oerhörda. Felet är, att kommunen såsom enhet är allt för liten. Då det gäller de skatter, hvilkas belopp äro fixerade, dem, som staten har ålagt kommunerna, då bör enligt mitt förmenande enheten blifva större, i vissa fall staten, i andra fall länet. Det skulle väl icke vara så orimligt, om i vårt land, liksom i våra grannland Tyskland, Danmark och Norge, staten öfvertog underhållet af de större kommunikationslederna eller de stora vägarna. Det skulle väl icke heller vara så orimligt, om de förmögenheter, som vi se här omkring oss samlade, än här än där, med några öre per bevillningskrona bidroge till själavården, till religionsundervisningen i en och annan fattig skogs-församling. Om nu dessa skatter, prästerskapets aflöning och vägunderhållet, som äro så ojämnt fördelade och som äro så betungande för en del landsförsamlingar, om de fördelades på bevillningskrona i vårt land, skulle de knappast gå till en och en half krona per bevillningskrona. Jag vill icke säga, att detta skall vara grunden för fördelningen; jag har blott velat visa eder, mina herrar, att vid en jämn fördelning äro skatterna icke så svåra. Det går väl icke an, att vi tysta åse, att somliga delar af vårt land äro så betungade af skatter, att de knappast kunna bära dem — kanske uppgå dessa skatter till 40 å 50 gånger bevillningen — under det att i andra delar af vårt land skatterna äro obetydliga. Vi äro dock *ett* land och *ett* folk, och vi böra väl vara solidariska.

Jag vågar, herr talman, under eu vördsam anhållan, att I, mina herrar, viljen understödja den begäran om utredning, som jag har framställt, yrka bifall till min motion.

Herr Stephens: Herr grefve och talman, mina herrar! Det kan icke bestridas, att jordbruksförhållandena äro, i jämförelse med andra landets näringar, ställda i en betryckt ställning. Att jordbruket får skatta jämförelsevis tyngre än både inkomst af kapital och arbete, tror jag, att man utan tvekan kan påstå. Under sådana förhållanden kan det icke förvåna, att den motion, hvarom här är fråga, har kommit fram. Men sättet att råda bot på dessa sorgliga förhållanden, om jag så får kalla dem, är kanske enligt förslaget sådant, att man noga får betänka sig, innan man uppmuntrar och slår in på denna väg. Detta är första steget till att staten skall i vissa fall betala skatter i allmänhet, i det minsta en del kommunala skatter för alla de näringar, som äro betryckta. Jag tror, att denna väg är farlig.

Jag tror vidare, att förhållandena, sådana de framlagts af motionären, äro framställda i en något mörk dager.

Statistiken, mina herrar, kan man använda på många sätt, och är man skieklig i att använda statistiken, så kan man i allmänhet få fram hvad man önskar. Så är nu mer eller mindre förhållandet med de exempel, som här äro framdragna. Granskar man statistiken, så kan man finna, att en af de under en viss period tyngst beskattade kommunerna under en annan period haft en jämförelsevis lätt skatt. Här kunna många förhållanden spela in. Det kan sålunda inträffa, att en kommun tecknar ett stort bidrag till en järnvägsanläggning och beslutar, att denna teckning skall utgå under en viss kortare tid. Att kommunen får vidkännas en hög beskattning under denna period är alldeles tydligt, men kommunen skördar också en stor vinst, ty den får en kommunikation, som höjer värdet icke allenast på jorden utan på alla de produkter, som genom den lättare kommunikationen kunna finna afsättning.

Vidare finnes det kommuner, som uppskjuta viktiga byggnadsföretag, såsom skolhus och kyrkor m. m., till dess den tid kommer, då det icke längre går för sig, och då blifva naturligtvis under den period, då dessa byggen pågå, utdebiteringarna mycket höga och komma att i statistiken figurera med höga siffror.

Så finnes det, mina herrar, andra kommuner, som hafva stora donationer, till följd hvaraf deras skatter äro ganska små. Nu vill man slå ihop dessa kommuner, som äga donationer, med de kommuner, som icke hafva några donationer och som kanske för öfrigt äro ganska fattiga. Ja, det kan ju vara ett sätt, men om det är det rätta sättet, vill jag låta vara osagdt.

Man har emellertid förklarat, att skatterna äro så ojämna, att man bör jämna ut dem, det vill säga, man vill taga från den, som har, och gifva åt den, som icke har. Det är samma förhållande, som när man vill, att staten skall bidraga.

Men hela slutet af motionen går ut på en skrifvelse. Ja, då skulle man tro, att dessa förhållanden vore mer eller mindre främmande för Kungl. Maj:t och att man behöfde påminna Kungl. Maj:t om, att något härvidlag borde göras. I detta afseende vill jag endast framhålla, att Riksdagen år 1905 skref och anhöll *dels* »det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruledes förbättringar, där så erfordras, må kunna åstadkommas i den enskilda kommunala sinnessjukvården», *dels* »det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till *dels* ändrade bestämmelser beträffande hemortsrätt i fråga om fattigvård och rörande förhållanden, som därmed äga sammanhang, hvilka bestämmelser böra upptaga strängare villkor för hemortsrätts uppkonst än de nu i ämnet gällande och vara ägnade att, såvidt ske kan, inskränka och förenkla tvisterna mellan kommunerna

*Ang. jämnare
fördelning af
vissa skatter,
som betunga
landsbygden.*

(Forts.)

Ang. jämnare fördelning af vissa skatter, som betunga landsbygden. om ersättning för lämnad fattigvård, och dels föreskrifter i syfte: att den i 31 § 2 mom. förordningen angående fattigvården upptagna grundsats, enligt hvilken fattigvårdssamhälle kan påräkna ersättning af statsmedel för viss fattigvårdskostnad, må utsträckas (Forts.) att gälla obetingadt i fråga om fattigvårdskostnad, som fattigvårdssamhälle måst vidkännas för den eller de samhället i fattigvårdshänseende tillhörande personer, hvilka, enligt hvad i åberopade lagrum sägs, varit borta från samhället viss tid; att fattigvårdssamhälle berättigas till godtgörelse af staten för kostnader i anledning af fattigvård åt sinnesslöe personer och fallande-sjuka och med dylika personer jämförlige.»

På grund af denna skrifvelse är det tydligt, att Kungl. Maj:t har reda på, att med hänsyn till fattigvården önskar Riksdagen, att några åtgärder vidtagas i den riktning, som här omförmälts, men att Kungl. Maj:t skulle vidtaga mera omfattande åtgärder till lättande af fattigvårdstungan i kommunerna, kunna vi icke vänta, så mycket mindre, som vi hafva att motse en allmän invaliditets- och ålderdomsförsäkringslag, efter hvars införande naturligtvis komma att uppstå lättnader i fattigvården öfver hela landet.

Beträffande de öfriga skatter och utlagor, som drabba kommunerna, så har den förste ärade talaren redan upplyst oss om, att afgifterna till prästerskapets aflöning äro bestämda genom konventioner, som afslutats för 50 år, och att, förrän dessa konventioner upphört att gälla och nya uppgörelser kommit till stånd, ingen möjlighet finnes att göra en förändring, som skulle i minsta mån vara en lättnad. Jag tror, att det förhåller sig med prästerskapet som med alla andra ämbetsmän. När tiden kommer för införande af nya lönevillkor, blifva lönerna icke mindre än de nu äro, troligtvis mycket högre. Således, ju längre det dröjer, innan man vidtager några förändringar, dess bättre för kommunerna.

År 1905 antogos nya grunder för utgörande af afgifter till underhåll af vägar på landet. Man får väl vänta och se, huru det nya utdebiteringssättet kommer att verka, förrän man vidtager några åtgärder i detta hänseende. Men så till vida vill jag gifva motionären rätt, att finns det något område, där staten bör gripa in till beredande af lättnader i de kommunala skattebördorna, så är det detta område. Hvad landsvägarna beträffar, är jag i likhet med motionären af den mening, att staten bör underhålla dem. Dessutom finnas alla dessa mindre vägar, hvilka under de senare åren allt mer och mer ökats och förbättrats och hvarigenom vägunderhållskostnaderna blifvit mycket större och tyngre än de tidigare varit. Att staten håller de stora dyrbara och för den allmänna trafiken mera behöfliga vägarna, finner jag billigt, hvarför jag kan gå med motionären i den punkten.

På de skäl, jag nu framhållit, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. jämnare
fördelning af
vissa skatter,
som betunga
landsbygden.*

(Forts.)

Grefve Wachtmeister, Hugo: Herr grefve och talman! Jag förvånar mig icke så mycket öfver den slutsats, hvartill utskottet kommit. Jag har själf under sökande efter utvägar, hvarigenom de olidligt tunga skattebördor, som hvila på vissa kommuner, skulle kunna lättas, hejdats inför de ofantliga svårigheter, som skulle möta en fullständig och sammanhängande reglering af alla de så kallade kommunalskatterna med deras ytterst olikartade natur. Jag har kommit till den öfvertygelsen, att för att nå det mål, som i motionen framhållits, man af opportunitetsskäl bör gå stegvis och göra början med utgifterna till skolväsendet, emedan här faktiskt och principiellt inga verkliga hinder ligga i vägen.

Om jag sålunda icke förvånar mig öfver utskottets hemställan, gör jag det däremot till en viss grad öfver den i mitt tycke otillfredsställande och något snäfvä form utskottet gifvit sin motivering, ty frågan är, vågar jag påstå, en lifsfråga för Sverige. Det gäller att bringa hjälp, åstadkomma lyftning i stora områden af landet för att förebygga, att den nationella upprykning och det industriella uppsving, som i öfriga delar råder, hämmas. Industrien och städerna ha ett aldrig sinande behof af arbetskraft från landsbygden. Man måste därför se till, att landsbygden kan tåla denna åderlåtning, utan att stillestånd i utvecklingen och däraf följande vanhäfd uppkommer. Rikets folkökning kan icke baseras på städerna, de må vara huru rika och lifskraftiga som helst, utan man måste lita till landsbygden. Jag tror icke, att jag målar med svartkrita, om jag påstår, att förhållandena i ofantligt många kommuner i vårt land äro högst bedröfliga, och att ingen utveckling där kan spåras. Man kan icke heller förvänta någon sådan under nuvarande förhållanden. *De* landtkommuner äro få, som ha att uppvisa folkökning. De rena landtkommunerna visa tvärtom alltjämt tillbakagång. Och icke nog därmed; på grund af den ständiga inflyttningen till städerna visar den kvarvarande folkstocken tendens att försämras i kvalitet jämsides med kvantitetens aftagande. Samtidigt växa skatterna, ty utgiftsposterna minskas icke. Tvärtom. De rörliga skatteobjekten dragas alltmera från landsbygden. Det råder ett genomgående missnöje bland *alla* de skattskyldige med denna, till skenet frivilliga, skatteutpressning, ty bland skattdragarna på landet förekommer det icke så mycket som i storstäderna, att man helt enkelt uraktlåter att betala sina skatter.

Detta allt inverkar säkert, om icke direkt, så åtminstone indirekt på emigrationen. Att påvisa ett samband mellan emigrationen och högt uppdrifna skatter, låter sig icke lätt göra,

Ang. jämnare fördelning af vissa skatter, som betunga landsbygden. men man behöfver blott bläddra i statistiken för att märka, att emigrationen är störst från de fattiga länen, där samtidigt skatterna äro störst. Det klagas allmänt öfver den ständiga inflyttningen till städerna, och man predikar i alla tonarter landsbygdens företräden. Må man då ock se till, att man kan bo på landsbygden utan ekonomisk tillbakagång. En afsides liggande landtkommun är redan genom sitt läge ett kulturens styfbarn, den kan icke komma i nämnvärdt åtnjutande af det nutida samhällets framsteg i fråga om bildningsanstalter, sjukvårdsinrättningar och kommunikationer. Det bör då vara statens skyldighet att tillse, att en sådan kommun åtminstone icke har mångfaldigt tyngre skatter än de rikare och centralt belägna kommunerna. Och dock är på grund af särskilda förhållanden detta fallet så väl beträffande afgifter till skolor och fattigvård, som äfven mångenstädes till vägunderhåll. Själfva sakförhållandet förändras icke däraf, att utomstående — därtill räknar jag mig själf och representanterna i båda kamrarna, ty vi äro nästan undantagslöst från rikare trakter — icke fullt kan göra sig en föreställning om, huru de ha det i dessa kommuner.

Utskottet tyckes ha fäst mindre afseende vid den af motionären påpekade ojämnheten i beskattningen, såväl mellan olika distrikt som på de olika skatteobjekten, än vid skattebördornas tyngd i och för sig. Jag anser, att det är just ojämnheten, för hvilken bot måste rådås. Utskottets vice ordförande har nyss sagt, att man icke får fästa sig för mycket vid statistiken. Jag vill därför icke draga fram några siffror, men nog äro gränserna mellan en utdebitering af 338 öre i en kommun till 0 öre i ett par kommuner allt för vida för att förekomma inom ett och samma land. Vidare har utskottet i sitt yttrande framhållit, att afgörande betydelse icke bör fästas vid denna ojämna fördelning, emedan vissa kommuner genom kraftåtgärder, beroende på föregående försummelser, ådragit sig *tillfälliga*, stora utgifter. Ja, mina herrar, jag tror, att denna sats är en illustration till hvad jag nyss sade, att många icke kunna sätta sig in i huru det verkligen förhåller sig i de bygder, om hvilka jag talar. Om skolväsendet och fattigvårdsväsendet här vore på ett något så när tillfredsställande sätt ordnad, så kunde denna passus hafva fog för sig. Men här råda nu så stora missförhållanden — fattigvårdsväsendet är i många fall en skamfläck för Sverige — att någon lindring i fråga om skatterna är i en öfverskådlig framtid icke tänkbar. Statistiken visar icke språng upp och ned i afseende på utdebiteringen, utan en jämn stegring. Jag vill nämna några få siffror. År 1898 utgjorde utdebiteringen mellan 76 och 100 öre i 15 procent af rikets landkommuner, år 1903 i 20 procent. De lägre talen 26—50 öre förekommo år 1898 i 37 procent af kommunerna, år 1903 endast i 27 procent. Medelutdebiteringen för landskommunerna har under 5 år stigit från 50 till 56,1 öre.

under det att den i städerna gått upp från 4,96 till 5,14 allenast. Af dessa siffror kunna många slutsatser dragas, särskildt den, att, då utdebiteringen i städerna växt högst obetydligt och de industriella landskommunerna i regeln följa städerna — utdebiteringen i de rena landskommunerna stigit oskäligt.

Ang. jämnare fördelning af vissa skatter, som betungas landsbygden.

(Forts.)

Utskottet framhåller vidare, att en ojämn taxering härvidlag skulle spela in. Ja, den ojämn taxering, som förekommer allmänt inom socknarna och som ligger däruti, att de små brukningsdelarna i regeln äro högre taxerade än de större, faller alldeles utom detta sammanhang. Och hvad beträffar den ojämn taxeringen de olika landskapen emellan, så tror jag, att det icke är så farligt med den. Taxeringen följer ju smänningom inköpsvärdena, och med den lifliga jordomsättning, som nu äger rum, tror jag, att förhållandet mellan taxeringsvärdet och förmåga att förränta detsamma, på senare tider betydligt utjämnats. Utskottet säger vidare, att i fråga om skolväsendet förlidet år nya grunder bestämdes för statsbidragens utgående, men dessa grunder afse i ingen mån att åstadkomma något slags utjämning. Den år 1905 begärda utredningen angående fattigvårdsväsendet utgör ju icke något hinder för bifall till motionen.

Som jag nyss sade, har jag trott, att det, för att i en snar framtid nå åtminstone något af hvad motionären afsett, vore lämpligare att gå de partiella reformernas väg. Jag får därför redan nu förbehålla mig, att, för den händelse kammaren bifaller utskottets hemställan, få återkomma till frågan, när min motion angående statsunderstöd för skoländamål till betungade kommuner föreligger till behandling. Men att motionen i och för sig går mycket längre, än hvad jag någonsin vågat hoppas, är ju icke något skäl för mig att icke biträda densamma, synnerligast som jag skulle anse det som ett bevis på ett inom alla områden pågående nationellt uppryckningsarbete, om Första Kammaren toge initiativet till ett så genomgripande och så svårlöst reformarbete, som det ifrågasatta.

Jag yrkar bifall till motionen.

Herr Sörensson: Jag skall endast med några ord beröra det ena af de missförhållanden, som motionären har framdragit, nämligen skatterna till prästerskapets aflöning. Obestriddigen råder här ett stort missförhållande, men de nuvarande lönekonventionerna hvilat på 1862 års förordning, hvilken utgår från den uppfattningen, att i regeln endast jorden aflönar prästerskapet med den ersättning för tionden, som då bestämdes, och öfriga beskattningsföremål deltaga icke häruti. Det är omöjligt att vidtaga någon ändring i detta förhållande, så länge de nuvarande lönekonventionerna gälla, så vida icke staten rent af skall träda emellan och betala jordbrukarne en del af deras afgifter till prästerskapet. Ty lönen måste gå ut, men det kan tydligtvis

Ang. jämnare göra prästen detsamma hvem som betalar den. Från vår sida fördelning af är icke att befara något motstånd, men jag betviflar högeligen, vissa skatter, om det är en lämplig väg att beträda, den nämligen, att staten som betunga skulle betala något af prästens lön i den form, den nu har. landsbygden.

(Forts.)

jag icke är illa underrättad, har jag anledning tro, att vi snart kunna vänta ett förslag till ny reglering af prästerskapets löner, och då konventionerna snart efter år 1912 gå ut, synes det mig, att man får afvakta tiden och ändra förhållandena då, ty det förslag, som Kungl. Maj:t ämnar framlägga, kommer utan tvifvel att låta öfriga skatteobjekt deltaga ungefär efter samma grund som jorden. Då blir utan tvifvel skattebördan i detta hänseende betydligt lindrigare.

Jag skall icke vidare trötta kammaren utan inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Berggren, Emil: Jag skall endast be att med några ord få för min del understödja den framställda motionen. Förhållandena, sådana som de under senare åren utvecklats på landsbygden, isynnerhet i öfre Norrland, äro rent af olidliga. Det är egentligen vägs-katten och afgifterna till folkskoleväsendet, som vålla detta. Personer, som bosatt sig på landet och hoppats på trefnad genom att draga sig tillbaka från staden, hafva flyttat dit igen för de höga skatterna, som pålagts dem, i synnerhet sedan vägs-katten tillkommit. Det gäller ju endast en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning. Jag ber att få på det lifligaste yrka bifall till den framställda motionen.

Grefve Hamilton, Raoul: Herr grefve och talman! Blott ett par ord för att bemöta utskottets vice ordförande. Han framhöll nämligen, att man kan läsa statistiken, som man vill. Ja, mina herrar, jag har läst statistiken beträffande skatterna till prästerskapets aflöning på samma sätt som prästlöneregleringskommittén, och beträffande skatterna till vägunderhållet har jag mina siffror från den utredning, som åtföljde Kungl. Maj:ts förslag till ändringar i väglagen vid 1905 års riksdag.

Den aktade vice ordföranden framhöll vidare, att man icke kan tänka sig någon lindring i skatten till prästerskapets aflöning, ty denna stiger vid förändringar. Ja, mina herrar, det tror jag, att den kommer att göra, ty i många fall är prästerskapets aflöning för låg, men skatten skall rättvist fördelas. Det är hufvudsaken.

Vidare framhölls af samme aktade talare, att man rörande skatten till vägunderhållet icke har någon erfarenhet. Jag tror, att man blott behöfver besvara sig med att fråga dem på landet, som fått sina senaste debetsedlar, om de icke hafva en dyster erfarenhet om, hvad vägs-katt vill säga.

Slutligen har den näst siste talaren påstått, att man egent-

ligen icke kan vidtaga några förändringar i skatten till prästerskapets aflöning, förrän konventionerna upphört att gälla. Ja, de räcka visst för en del församlingar ända till 1920, och det vore väl hårdt, om dessa missförhållanden skulle råda ännu så många år. Det har påståtts, att inga åtgärder kunna vidtagas. Jag tror, att Kungl. Maj:t, om jag icke är illa underrättad, har medgifvit, att medel ur vissa fonder skulle få användas för att underlätta lapparnas skatter till prästerskapets aflöning. Kan man göra det där, kan man det också på annat håll. För öfrigt kan man hufvudsakligen gå den väg, som prästlöneregleringskommittén anvisat.

Ang. jämnare fördelning af vissa skatter, som betynga landsbygden.
(Forts.)

Herr Bergström: Herr grefve och talman, mina herrar! Det är ingen inom utskottet, som icke haft sympatier för motionen, och utskottets betänkande är resultatet af att utskottet insett de stora svårigheter, som äro förbundna med hvad som i motionen kräfts. Man kan ju tänka sig, att staten skulle träda emellan för att afhjälpa ojämna och hårdt tyngande skatter, men då får man också taga med i beräkningen något, som här icke vidare berörts, nämligen den ojämna tyngd, de indirekta skatterna utöfva. Om de indirekta skatterna kan man ju resonnera som så, att de i samma mån tynga hvar och en samhällsindivid. Men då har en familj, bestående af t. ex. föräldrar samt 8—10 barn, mycket mera indirekt skatt att bära än en ungar, oaktadt sin mindre bärighetsförmåga. En fråga af så stor betydelse för det hela kan icke förbigås, i händelse man skulle utreda skattefrågor, så allmänt som motionären tycks afse.

Det har af en talare här sagts, att ojämnheten i skatterna möjligen skulle kunna tänkas vara en anledning till emigrationen. Jag undrar, med anledning af hvad jag antydtt om de indirekta skatterna, om detta är händelsen, ty hvarför skulle då de unga och ogifta företrädesvis emigrera, hvilket är ett obestriddigt faktum.

Det har ock talats om ojämnheten i skatterna, så att jorden i ett anfördt fall får betala så mycket till prästerskapets aflöning, och att ett sockerbruk återigen lämnar helt obetydligt. Detta beror på gällande konventioner, som kunna vara mer eller mindre väl affattade, oberoende af lagstiftningen. Men fråga är, om detta sockerbruk har bidragit till att tynga skatterna öfver hufvud i denna kommun. Sannolikt, om man räknar i dess helhet, har kommunen genom de afgifter, som detta sockerbruk lämnat t. ex. till fattigvården, i stället i själfva verket fått lättad på skatterna, om det också med afseende på bidragen till aflöningen till prästerskapet skulle föreligga en anmärkningsvärd ojämnheten.

Som sagdt, det uppenbarar sig så stora svårigheter att tillmötesgå motionärens framställning, att utskottet ansett dessa svårigheter utgöra fullgiltiga skäl för ett afstyrkande utlåtande,

Ang. jämnare fördelning af vissa skatter, som betunga landsbygden. men då härtill kommer, att motionären icke begärt en utredning angående ojämnheterna, hvar de finnas och i hvad mån de finnas, utan i stället en utredning om, hvilka åtgärder, som skola vidtagas för oegentligheternas undanröjande, så har jag (Forts.) så mycket större anledning att anhålla om bifall till utskottets hemställan.

Herr Törneblad: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag skulle icke tagit till orda i denna sena timme, om jag icke blifvit uppkallad af ett yttrande, som kunde låtit förledande för kammaren.

Det har nämligen talats om, att det vore *endast* en skrifvelse, som begärdes. Ja, detta uttryck: »endast en skrifvelse», har man hört många gånger, och så har förslaget därom bifallits och skrifvelsen aflåtits. Då denna skrifvelse kommit tillbaka, har man häpnat öfver skrifvelsens innehåll och den långa utredningen, och man har liksom frågat sig själf: var det verkligen detta jag ville?

Äfven detta skulle vara »endast en skrifvelse». Men hvilken skrifvelse! Den kommer visserligen icke att omfatta allt, som finnes mellan himmel och jord, men å andra sidan kommer den nog att innefatta allt, som finnes mellan Ystad och Haparanda. Efter hvad jag i dag hört, tror jag, att denna skrifvelse, »som ju endast är en skrifvelse», skulle gifva anledning till en så lång och kostsam utredning, att det vore mycket troligt, att den varar ända till år 1920, då prästlöneregleringarna sägas gå ut. Om det vore någon synnerlig förmån detta, äfven för afhjälpan af de ojämnheter och missförhållanden, som utan tvifvel finnas, lämnar jag därhän. Jag tror det vara bättre att fortsätta på de partiella reformernas och ändringarnas väg. Jag behöfver väl icke påminna om, att statens mellankomst och hjälp tages i anspråk den ena gången efter den andra, och än för det ena, än för det andra ändamålet. Hvad våra folkskolor vidkommer, kan med rätta sägas, att staten redan mellankommit högst betydligt för lättande af folkets skatter. I afseende på ett af de områden, som i skrifvelsen skulle beröras, nämligen fattigvården, skall statens mellankomst fordras. I vägfrågan ha vi efter långa utredningar ändtligen kommit till ett slut, men ett slut, hvarmed man icke tycks vara belåten, utan man vill ha lika långa utredningar igen.

Hvad beträffar de särskilda orterna, vill jag framför allt påminna därom, att för Norrland staten visst icke gjort så litet, utan ganska mycket, och det med rätta.

Således just därför, att utredningen är så vidtomfattande, och man icke riktigt vet, huru den skall kunna åstadkommas, och då man ihågkommer med fasa den stora kommunalskatte-

kommittén, hvilken ledamöter hade hvar sin åsikt, tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. jämnare fördelning af vissa skatter, som betunga landsbygden.

Grefve Hamilton, Raoul: Om jag fattat den sista ärade talaren rätt, så medgaf han, att med afseende på skatterna på landsbygden missförhållanden ägde rum. Har man den uppfattningen, huru skall man då få dessa afhjälpta, om icke genom en utredning? Då emellertid den aktade talaren anmärkte, att utredningen skulle bli för vidlyftig, så ber jag få erinra om, att det gäller ju blott kommunalskatterna, hufvudsakligen afgifterna till prästerskapets aflöning och vägunderhållet. Han påstod, att utredningen skulle räcka i årtal. Ack nej, det är så mycket förberedt i den vägen, att jag tror den kan vara färdig på ett år. Jag ber herrarne att icke låta hans ord, som ju hafva stort inflytande, få ett alltför stort inflytande vid denna frågas afgörande.

(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägade ja besvarad.

Grefve *Hamilton, Raoul*, begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Första Kammarens tillfälliga utskott hemställt i utlåtandet n:o 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och bifalles den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 82;

Nej — 26.

Vid ånyo skedd föredragning af sammansatta stats- och bankoutskottets den 28 sistlidne mars och den 4 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 2, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition i fråga om ändringar i och tillägg till förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 28 nästlidne mars och den 4 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 30, i anledning af väckt motion om ändrade bestämmelser rörande uppbörden af afgifter till prästerskapet, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af bankoutskottets den 22 och 28 sistlidne mars bordlagda memorial n:o 9, angående ökad anslag åt änke- och pupillkassan vid riksbankens afdelningskontor och pappersbruk, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 22 och 28 nästlidne månad bordlagda utlåtande, n:o 4, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag rörande inrättandet af en statens arbetsförmedlingsanstalt till tjänst för utomlands bosatta svenskar, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr statsrådet *Swartz* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående inköp af vissa fastigheter för Trollhätte kanal- och vattenverk m. m.;

2:o) angående bemyndigande för styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk att försälja tomter från de under styrelsens förvaltning ställda fastigheter vid Trollhättan m. m.; och

3:o) angående anslag till fortsättande och fullbordande af en kraftstationsanläggning vid Trollhättan m. m.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets memorial, n:o 14, i anledning af väckt motion, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny förordning angående bevilning af fast egendom samt af inkomst;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 31, i anledning af väckta motioner i fråga om utom äktenskapet födda barns och deras mödrars rättsliga ställning;

n:o 32, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 1, 2 och 3 §§ i lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar;

n:o 33, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående reglering af hofrätternas jurisdiktionsområden; och

n:o 34, i anledning af väckt motion om ändring i vissa delar af rättegångsbalken m. m.; äfvensom

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 5, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen om införande af så kallade söndagsfrimärken; och

n:o 6, i anledning af väckt motion om begäran hos Kungl. Maj:t, att åtgärder måtte vidtagas för införande af undervisning i skogsvård i rikets folkskolor och elementarläroverk.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de under sammanträdet aflämnade kungl. propositionerna.

Justerades tio protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 4,33 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna.*
